

Beskyttelse for barnet

*En studie av barnevernkonsulenters
beskyttelses strategier for barn som er utsatt
for vold i sin familie.*

Randi Eline Dirks

Masteroppgave i psykososialt arbeid – selvmord, rus,
vold og traumer. Institutt for klinisk medisin. Det
medisinske fakultet.

UNIVERSITETET I OSLO

Mai 2012

Beskyttelse for barnet

En studie av barnevernkonsulenters beskyttelses strategier ved bekymring
for barn som er utsatt for vold i sin familie.

Jeg tenker at da vil det komme mye mer opp på bordet. For da får du, det kan jo være noen saker, jeg må bare si dette, at barnet ikke orker, eller ikke viser tegn til å ville åpne seg i det hele tatt. Og du må sitte å ha, kun en samtale om, altså kontaktetableringstema, et helt nøytralt tema, bare snakke om det, hele samtalen kanskje, fordi det barnet er ikke klar for å åpne seg. Så da er det noe med det å legge tiden til side også bare være der som barnet er. Tenke at okei, nå snakker vi om dette, neste gang kanskje vi kan snakke om, temaet et hakk nærmere. Det er sånn man må tenke, og kanskje er det sånn som psykologer tenker ikke sant, de som jobber i andrelinje tjenesten, de kan ta seg bedre tid, de kan ha tre kvarter hvor de bare snakker om skole og fotball, bare bli kjent. Mens vi skal bare rett på med en gang, og det synes jeg er et dilemma. Fordi hadde jeg hatt enda bedre tid så tror jeg vi hadde fått mye mer å gjøre, (...), eller altså fått vite mye mer da, fra barna.

© **Randi Eline Dirks**

2012

Beskyttelse for barnet

Randi Eline Dirks

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Formålet med studien er å belyse fenomener knyttet til barnevernkonsulentenes beskyttelsesstrategier når det foreligger bekymring for barn som kan være utsatt for vold i sin familie. Med særlig fokus på hvordan barns situasjon blir oppfattet og tatt alvorlig. Ved å utforske barnevernkonsulentenes forståelse og handlingsstrategier, ønsker jeg å få frem nyansert kunnskap om hvordan mening skapes og konstrueres i interaksjon med den kulturelle og barnevernfaglige konteksten deltagerne beveger seg i når de bestreber å beskytte barnet.

Studien har en kvalitativ forskningstilnærming og datamaterialet er innhentet fra tematiserte intervjuer med fire barnevernskonsulenter på bakgrunn av analyse av dokumenter fra seks barnevernsmapper. Fenomenologi og hermeneutikk danner det metateoretiske og filosofiske forståelses grunnlaget for den empiriske undersøkelsen. Ved å bruke elementer fra Grounded Theory (Glaser, 1998) har jeg utarbeidet en analyse av det empiriske materialet som ledet frem til følgende problemstilling:

Hvordan kan beskyttelsesstrategiene barnevernkonsulentene tar i bruk for å beskytte barna, beskrives og forstås ut fra et interaksjonistisk perspektiv?

Studiens funn presenteres og drøftes i et interaksjonistisk og relasjonelt perspektiv hvor antakelsen er at mening konstrueres på bakgrunn av individets evne til å ta den andres perspektiv. Den oppsummerende konklusjonen viser at barnevernkonsulentenes strategier i stor grad dreier seg om å posisjonere seg, slik at intervensjonen til barnet blir hensiktsmessig og kan gi mulighet for å identifisere barnets behov for beskyttelse. Dette er en dynamisk og sosial prosess som inneholder fenomener som viser at barnevernkonsulentene på mange måter viser strategier hvor barnets beskyttelse blir ivaretatt.

Fenomener viser også at barnevernkonsulentene opplever vanskelige dilemmaer og utfordringer som omhandler barnets troverdighet og at barnet ikke vil fortelle. De relasjonelle familiefaktorene som barnet uløselig er knyttet opp mot, vanskeliggjør avsløringen for barnet. Det kan synes som at barnet trenger mer tid, flere samtaler og trygge relasjoner for å fortelle om sårbare og traumatiske opplevelser, noe som stiller større krav til barnevernkonsulentenes tid og ressurser.

Summary

The purpose of the study is to illustrate the phenomenon attached to how child caseworkers use protection strategies when there is a concern that a child may be a victim of violence within the family. This with special focus on how the child's situation is understood and taken seriously. By exploring the child case worker's sympathy and protection strategies I wish to highlight a more graded level (nuanced) of understanding on how meaning is created and constructed in interaction between the cultural and professional context the participants are a part of when they endeavour to protect the child.

The study is a qualitative research approach and the data material is procured from theme interviews with four child case workers on the background of the analysis of documents from six child welfare cases. Phenomenological and hermeneutic forms the background for the meta theoretical and philosophical understanding of the empirical research. Based on Grounded Theory of Glaser (1998) I have developed an analysis of the empirical material that led to the following problem issue:

How can the strategies that (child) case workers use to protect children, be described and understood from an interactionistic perspective?

The study presents and discusses in an interactive and relational perspective how the probability is that meaning is construed on the background of the individual's ability to see the other person's perspective. The summarizing conclusion shows that the child caseworker's strategies is mostly about positioning him/herself so that the child is given the proper intervention in order to help identify the child's need for protection. This is a dynamic and social process that involves phenomena that show that the child caseworker in many ways shows strategies where the child's protection is taken care of.

The phenomenon show that caseworkers meet with difficult dilemmas and challenges based on the child's credibility or that the child doesn't want to talk. The relational family factors that the child is inextricably attached to, makes it more difficult for the child to reveal relevant information. It can seem to be that the child invariably needs more time, more dialogs and safer relations to be able to reveal sensitive and traumatic experiences. This requires a larger demand on the caseworker's time and resources.

Forord

Jeg vil først rette en stor takk til barnevernkonsulentene som har delt sine faglige erfaringer og refleksjoner med meg, og ikke minst brukt av sin dyrebar tid. Takk også til de barnevernkonsulentene som ga meg innsyn i deres arbeid, ved å finne relevante dokumenter, og en like stor takk til Susanne som anonymiserte dem. Jeg vil selvfølgelig også takke barnevernsjefen(e), som på alle mulige måter har lagt til rette for meg gjennom tre lærerike år og gitt meg muligheten til en faglig utvikling som har vært så spennende. Den kollegiale støtten og oppmuntrende ord jeg har fått underveis har vært helt fantastisk, tusen takk.

Til min veileder Åse Langballe, ditt engasjement og din kunnskap har vært en inspirasjonskilde for meg gjennom hele skriveprosessen. Jeg har opplevd en god støtte fra deg, tilgjengelighet, oppmuntring og viktige innspill fra begynnelse til slutten av forskningsstudien. Takk for at du veiledet meg gjennom prosjektet.

Tusen takk også til mine medstudenter, og spesielt til Eva Lill, som har vært en viktig drøftingspartner gjennom tre år. Vi har delt frustrasjoner, glede over ny kunnskap, matpakke og parkeringsbøter...

En takk også til Atle, for veiledende innspill på metodiske spørsmål.

Til mine tålmodige sønner, Eirik, Emil og Mats, takk for at dere holdt ut med meg og var forståelsesfulle når innspurten på skrivingen gjorde seg gjeldende. Tusen takk Egil, for at du alltid holder et fast tak i alle familiære behov når jeg blir selvopptatt og bare fokuserer på studier. Takk også for dine faglige og kloke innspill underveis i skriveprosessen.

Oslo, mai 2012

Randi Eline Dirks

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Valg av tema.....	1
1.2	Problemstilling	3
1.3	Sentrale begreper og definisjoner.....	4
1.4	Studiens relevans for barnevernet	7
1.5	Oppgavens struktur	9
2	Barnevernet	10
2.1	Barnevernets juridiske rammer	10
2.2	Barnekonvensjonen	12
2.3	Kunnskapsstatus i barnevernet	16
3	Metode.....	18
3.1	Vitenskapsteoretisk ramme	18
3.1.1	Fenomenologi og hermeneutikk.....	18
3.2	Forskningsstrategi	19
3.2.1	Kvalitativt forskningsintervju	20
3.3	Grounded Theory	21
3.3.1	Implikasjoner og teoretisk sensitivitet.....	24
3.4	Studiens empiri og fremgangsmåte	26
3.4.1	Analyse av barneverndokumenter	27
3.4.2	Intervjuer	29
3.5	Analyse av intervjuene	30
3.5.1	Åpen koding	30
3.5.2	Selektiv koding.....	31
3.5.3	Kjernekategori	32
3.6	Forskningsetiske betraktninger	33
3.6.1	Gyldighet.....	36
3.6.2	Overføringsverdi	37
4	Teori	39
4.1	Interaksjonisme	39
4.2	Barn som lever med vold i familien	44
4.3	Teori om barns avsløringer	47

5	Resultater og drøfting	52
5.1	Posisjonering i forhold til barnet	52
5.1.1	Tune seg inn mot barnet	53
5.1.2	Fri seg fra voldsbegrepet	58
5.2	Intervenering i forhold til barnet	62
5.2.1	Tradisjonelle samtaler	64
5.2.2	Parallelle samtaler	64
5.2.3	Lojalitetskonflikt	66
5.3	Identifisering av barnets behov for beskyttelse	69
5.3.1	Barnets troverdighet	70
5.3.2	Når systemet svikter	75
6	Oppsummerende konklusjon	78
7	Litteraturliste	83
8	Vedlegg	92

1 Innledning

Historisk sett har barn i mange sammenhenger ikke vært inkludert og ansett som viktige informanter om sin egen livssituasjon, både innenfor forskning og i barnevernssaker. Barnet ble ikke ansett for å være en pålitelig kilde til kunnskap om egne opplevelser av hverdagen sin. Derimot ble foreldre og andre voksne informasjonskilder til kunnskap om barnet regnet for å være viktig. I løpet av de siste tjue årene har det skjedd en dreining, også kalt paradigmeskifte i synet på hva et barn er. I dagens samfunn har barnet fått en betydelig større egenverdi, hvor barna skal forstås som selvstendige aktører og subjekter i eget liv. Ved å tildele barna rettigheter gjennom FNs barnekonvensjon, har barnets rettssikkerhet blitt satt på dagsorden. Dette har betydelige konsekvenser for barna ved at de i økende grad involveres i beslutningstaking og at de selv blir informanter om deres barndom og eget liv. Barnevernet har i den forbindelse naturlig nok blitt møtt med en forventning om at barna trekkes inn i saksbehandlingen som aktive deltakere. Når barneverntjenesten snakker med utsatte barn som forteller om vanskelige, sensitive og noen ganger traumatiske hendelser i familien, følger det et stort ansvar i forhold til å ivareta barnet. Faglig bevissthet har ført til en generell oppfatning om at vold og overgrep mot barn er et samfunnsproblem. Kunnskapsløft og kunnskapsspredning skulle gi barn de beste forutsetninger for å bli støttet og tatt på alvor i slike saker (Gamst, 2011).

I kontrast til dette finner fylkesmennene nedslående mangler ved 40 av 44 kommunale barneverntjenester etter tilsyn utført i 2011. Mangler ved barns medvirkning var et gjennomgående trekk i de tilsynsrapportene som hadde observasjoner om dette, det var tilfeldig om barn ble snakket med eller ikke. I noen saksmapper fremgikk det at det var snakket med barnet, men det manglet referat om hva samtalen hadde handlet om. De fant manglende eller mangelfull planlegging, gjennomføring og oppfølging av undersøkelser i en rekke saker. Fylkesmennene fant eksempler på at opplysninger om alvorlige forhold ikke ble undersøkt godt nok (Helsetilsynet, 2012).

1.1 Valg av tema

Kompetanseheving i hjelpeapparatet har lenge stått på den politiske agenda. Blant annet påpekte kvinnevoldsutvalget i sin rapport ” *Retten til et liv uten vold* ” (NOU, 2003:31) mangler på kunnskap i hjelpeapparatet. I 2005 utga Barne- og familiedepartementet en plan

om *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn* (2005-2009) som vektlegger viktigheten av å heve hjelpeapparatets kompetanse om arbeid med fysiske og seksuelle overgrep (Barne- og familiedepartementet, 2005) og tilsvarende i Justis- og politidepartementets handlingsplan *Vendepunktet 2008- 2011* (Justis- og politidepartementet, 2007).

Relativt ny forskning viser at nyutdannede barnevernspedagoger ikke opplever å ha tilstrekkelig kunnskap om barnekonvensjonen, fysiske og seksuelle overgrep og samtalemotodikk med barn (Øverlien & Sogn, 2007). De fant i sin studie at 60 prosent av de blivende barnevernspedagogene opplevde at de ikke hadde tilstrekkelig kompetanse om fysiske overgrep mot barn. Når det gjaldt kompetanse om samtalemotodikk, oppga i overkant av 60 prosent at de ikke hadde fått tilstrekkelig kompetanse med tanke på sitt fremtidig yrkesarbeid (Ibid).

For å styrke kompetansen om vold mot barn i nære relasjoner i hjelpeapparatet, herav også barnevernet, bevilget BLD midler til prosjektet "Barn som lever med vold i familien".

Prosjektet var et samarbeid mellom Alternativ til vold i Oslo og Senter for krisepsykologi i Bergen. Som ansatt i en av de kommunale barneverntjenestene som ble forespurt, fikk jeg mulighet til å delta i dette prosjektet fra 2008 – 2010.

Økt fagkunnskap om barn som lever med vold i familien førte meg videre inn på ønske om mer kunnskap og masterprogrammet psykososialt arbeid – selvmord, rus, vold og traumer (erfaringsbasert master) (NKVTS). Parallelt med deltakelse i prosjektet og masterstudie har jeg hele tiden arbeidet som barnevernkonsulent i barneverntjenesten. Barneverntjenesten jeg arbeider i har satset mye på å heve kunnskapen hos barnevernkonsulentene, både når det gjelder tema vold i nære relasjoner, men også kunnskap om samtaler med barn. Det er flere barnevernkonsulenter på dette kontoret som har fått opplæring i den dialogiske samtalemotodikken som Gamst og Langballe (2004) utarbeidet til bruk i dommeravhør av barn. Studier har vist at DCM er hensiktsmessig å anvende i avdekkingsamtaler med barn i barnevernets innsats. Fordi barnet får anledning til å fortelle fritt og uttømmende, noe som gir mer presis og fyldig informasjon, slik at barnets omsorgssituasjon avdekkes (Langballe, Gamst & Jacobsen, 2010). Jeg har ikke selv fått opplæring i metoden, men i de sakene hvor jeg har fått observere samtaler hvor denne metodikken har vært brukt, kan barnevernkonsulenten få mye viktig informasjon fra barnet. Noen ganger ønsker ikke barnet å fortelle, selv om forholdene er lagt til rette for barnet og da respekteres dette. Men jeg har

også erfart at barn helt ned i tre-årsalderen har gitt gode beskrivelser av hvordan det blir utsatt for vold av sin mamma og hvordan dette oppleves for barnet. Dette har også ført til mange refleksjoner over hva en slik samtale kan innebære for barnet, uansett alder. Får barnet tilstrekkelig informasjon i forkant av barnesamtalen, slik at barnet forstår hva det vil si å gi informasjon? Når et barn forteller om private og personlige forhold som omhandler barnets nærmeste omsorgspersoner løper det samtidig en risiko, det kan bli utsatt for ny vold. Barnet kan komme i en lojalitetskonflikt eller føle seg presset til å fortelle noe det egentlig ikke vil. Når informasjonen bli gitt videre til mor og far, etter at barnet har fortalt at det er mor eller far som slår, hva skjer da? Hva innebærer det egentlig for et voldsutsatt barn å bli involvert som informant i egen sak? Blir barnet hørt og forstått, og blir retten til beskyttelse tilstrekkelig ivaretatt når barnesamtalen anvendes i barnevernet? Spørsmål som dette har dannet bakgrunn for mitt valg av tema i studien og vil i det følgende bli operasjonalisert gjennom forskningsspørsmål og problemstilling.

1.2 Problemstilling

Gjennom problemstillingen ønsker jeg å belyse hvordan barnevernkonsulentene forstår og ivaretar voldsutsatte barns krav om beskyttelse, samtidig som barnet gis rett til delaktighet ved bruk av barnesamtalen. Egne erfaringer har vært knyttet til at barnet ikke forteller at det er utsatt for vold, men også at det fremkommer informasjon. Begge deler har utløst en faglig utfordring ved at jeg har vært usikker på om barnets sikkerhet er godt nok ivaretatt etter samtalen. Kunnskap om dette er viktig fordi barnets sårbarhet som informant innebærer at barnet har begrensede forutsetninger for å vurdere konsekvensene av sine avsløringer og vurdere hva som er til barnets beste i et fremtidsperspektiv (Gamst, 2011). Underveis i arbeidet med studien har problemstillingen vært gjenstand for kontinuerlig utvikling, og langsomt, gjennom intervjuer og analyser, utkrystallisert seg slik den fremstår nå.

Problemstillingen:

Hvordan kan beskyttelsesstrategiene barnevernkonsulentene tar i bruk for å beskytte barna, beskrives og forstås ut fra et interaksjonistisk perspektiv?

Følgende forskningsspørsmål har vært nyttig for meg i undersøkelsen:

- Hvordan forstår barnevernkonsulentene barnets situasjon?

- Hvordan virker informasjonen fra voldsutsatte barn inn på barnevernkonsulentens vurdering av barnets rett på beskyttelse?

Problemstillingen impliserer to hovedtema som har vært styrende for intervjustudien:

- Rettighetsperspektivet ved bekymring om barns utsatthet for vold i nære relasjoner.
- Beskyttelsesperspektivet om barns utsatthet når barnet har fortalt om vold i sin familie.

Temaene er valgt på bakgrunn av sin relevans for de organisatoriske/juridiske rammene barneverntjenesten arbeider innenfor. Barnevernloven er selvsagt sentral og utgjør det lovmessige mandatet til barneverntjenesten, men barnevernloven må også ses på i forhold til FNs barnekonvensjon (Barnekonvensjonen, 1989). I 2003 ble barnekonvensjonen inkorporert i menneskerettsloven av 1999, noe som innebærer at den sidestilles med andre norske lovbestemmelser. Skulle det oppstå konflikt mellom bestemmelser i barnekonvensjonen og andre norske lovbestemmelser, vil barnekonvensjonens bestemmelser gå foran bestemmelser i annen lovgivning (Smith, 2008; Sandberg, 2008). Det er spesielt to artikler fra barnevernkonvensjonen som eksplisitt kan knyttes opp til problemstillingens hovedtema og det er artikkel 12 og 19, som omhandler barnets rett til å bli hørt og barnets rett til beskyttelse mot alle former for vold (Barnekonvensjonen, 1989). Se nærmere utdyping i kapittel 2 om barneverntjenestens juridiske rammebetingelser og barnekonvensjonen.

1.3 Sentrale begreper og definisjoner

Barn

Begrepet barn, vil i studien forstås å være barn i aldersgruppen 0 – 18 år, da dette er primærgruppen barneverntjenesten arbeider for.

Barneperspektivet

Barneperspektivet er et sentralt begrep i sosiologisk forståelse av barndom og legger vekt på at barn skal betraktes som selvstendige individer, med egne behov, subjektive opplevelser, interesser og rettigheter (Näsman, Cater & Eriksson, 2010; Tiller, 2010). I forskningssammenheng har det ikke alltid vært slik. Barneforskningen har på mange områder

ansett barnet som en lite brukbar informant om sin egen situasjon. Barn ble ikke betraktet som en tilstrekkelig pålitelig kilde til kunnskap i forskning om sin egen hverdag og datagrunnlaget har av den grunn stort sett vært sekundært ved å bruke foreldre og andre voksne som kilde til kunnskap (Tiller, 2010). Bedre har det ikke vært i barnevernet, i mange tilfeller har barnet vært utelukket, uten mulighet for å få ytre sin mening, mens all informasjon om barnet ble formidlet via foreldre og andre voksne. Flere forskere og profesjonelle har satt denne problemstillingen på dagsorden og rettet fokus på barnet som en selvstendig aktør ved å inkludere og fremheve barnas egne fortellinger (Överlien & Hydén, 2007; Langballe et al. 2010; Cater & Överlien, 2010; Qvortrup, 2010; Strandbu, 2010; Kjørholt, 2010; Raundalen, 2011). Ettersom barnet har ervervet seg status som selvstendig individ, er det i større grad subjekt i ulike skriftlige framstillinger. Barnet ses forsøksvis mer ”innenfra” ved at dets tanker, følelser og opplevelser får plass i teksten i direkte form, i forskning for eksempel, gjerne uttrykt med barnets egne ord, og mindre ”utenfra” ved ytre beskrivelser og vurderinger av barnets tanker og følelser (Stang, 2007).

En saksbehandlingsprosess kan på mange områder sammenlignes med en forskningsprosess når kunnskapssøking gjelder utsatte barn (Eriksson & Näsman, 2010). Det innebærer at en må gå til primærkilden, som da vil være barnet. Dette fordrer at en som forsker eller barnevernkonsulent må tilnærme seg barna som kompetente og troverdige, samt se på barnet som ekspert på sitt eget liv (Eriksson & Näsman, 2010; Tiller, 2010).

Barnet som informant

Begrepet informant i denne sammenheng, innebærer barnet som kompetent subjekt, aktiv deltaker og aktør som bidrar med sin kunnskap om sin livssituasjon og sine opplevelser til barneverntjenesten. Barnesamtalen er således et redskap og en metode for å få frem barnets perspektiv ved å trekke inn barnets subjektive informasjon, som igjen danner grunnlag for å vurdere om barnet er i behov av hjelp og beskyttelse.

Vold i nære relasjoner

I forskningslitteraturen finnes utallige betegnelser på begrepene vold og overgrep, noe som vanskeliggjør å finne en definisjon som alle kan slutte seg til (Hjemdal, Pape & Stefansen, 2004). De fenomener som i dag inkluderes i voldsbegrepet har endret seg fra opprinnelig å være ensidig rettet mot aggressive *handlinger*, til i økende grad bli begrepsfestet ut fra sine *virknings* (Hjemdal et al. 2004; Balvig, 2000).

Når begrepet vold i nære relasjoner anvendes i denne studien vil fokuset være rettet mot barn som lever med vold i sin familie. Begrepet omfatter også barn som er vitne til vold i familien. WHO definerer overgrep og mishandling av barn på følgende måte:

”Overgrep mot barn eller mishandling utgjør alle former for fysisk og/eller følelsesmessig mishandling, seksuelt misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, kommersiell eller annen utnyttning, noe som resulterer i faktisk eller potensiell skade for barnets helse, overlevelse, utvikling eller verdighet i sammenheng med et forhold til ansvar, tillit eller makt.” (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano, 2002).

For å utdype WHO's definisjon nærmere velger jeg å lene meg på forskere som er sentrale på feltet. For eksempel definerer Øverlien & Sogn (2007) fysisk vold mot barn slik; En voksen person påfører et barn smerte, kroppslig skade eller sykdom. Mishandling kan ta form av slag, med eller uten bruk av gjenstand, spark, lugging, klyping, biting, kasting, brenning, skålding m.m (Ibid). Termen ”vitne til vold”, er en form for psykisk vold. Dette har flere forskere problematisert på bakgrunn av studier som i større grad viser barnets forståelse og opplevelse av volden, hvor de finner at begrepet blir snevert med tanke på barnets voldserfaringer (Øverlien & Hydén, 2007; Näsman, Cater & Eriksson, 2010). Barn som opplever vold i hjemmet, opplever den med alle sine sanser, bl.a. gjennom å se den, høre den, se materielle skader og kjenne sin mors redsel (Øverlien & Hydén, 2007). En annen dimensjon ved psykisk vold er det Per Isdal (2000) beskriver som latent vold. Denne dimensjonen relaterer seg til at barnet lever i konstant frykt for nye voldsepisoder. Risikoen for ny vold vil styre alt barnet foretar seg som en strategi for å unngå ny vold. Dermed vil barnet oppleve volden kontinuerlig i kraft av sin mulighet. Med nære relasjoner menes barnets omsorgspersoner, både biologiske foreldre, steforeldre, fosterforeldre og andre. Det gjelder også for omsorgspersoner som ikke lenger bor sammen (Heltne & Steinsvåg, 2011).

Barnevernkonsulent

Jeg bruker begrepet barnevernkonsulent først og fremst fordi begrepet saksbehandler henleder mot en tingliggjøring av barnet og hvor barnet kan reduseres til å være en sak (Wettrhus, 2009). Barnevernkonsulent er også den tittelen barnevernskontoret selv bruker på de ansatte som har ansvar for undersøkelsene og oppfølgingsansvar i barnevernssakene. Derfor er det naturlig at dette begrepet anvendes gjennomgående i teksten.

Det organisatoriske nivå

Det organisatoriske nivå dekker de dimensjonene som er nedfelt i lovverket og handler om barnets rett til å uttale seg (Langballe et al. 2010). I dette ligger det at lovverket gjennom ulike styringsplaner har operasjonalisert barnets rettigheter og vil gjennom disse legge føringer for barnevernets arbeid. Barne- likestilling og inkluderingsdepartementet og Justisdepartementet har i samarbeid og hver for seg utgitt flere handlingsplaner, som for eksempel: Handlingsplan mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005-2009, Q - 1085), Vendepunkt (2008-2011) og Bedre beskyttelse av barns utvikling (NOU, 2012: 5) for å nevne noen.

Handlingsstrategi

Med begrepet handlingsstrategi menes hvordan og hva barnevernkonsulenten gjør innen for deres juridiske og formaliserte handlingsrom, når de får informasjon om at et barn kan være utsatt for vold. Informasjonen blir først bearbeidet gjennom tanker og vurderinger, for deretter komme til uttrykk gjennom handling og aktivitet. Strategier dreier seg om hvilke alternative aktiviteter barnevernkonsulenten tar i bruk for å løse den oppgaven som er pålagt han/henne. For eksempel vil jeg som barnevernkonsulent gjøre juridiske og faglige vurderinger når jeg leser en bekymringsmelding, i tillegg vil planlegging av fremgangsmåte og ivaretagelse av barnet stå sentralt. Noen ganger kan det være bekymringer som går på at et barn kan være utsatt for seksuelle overgrep, hvor det må gjøres avveininger i forhold til hvordan barnet kan hjelpes og beskyttes på en hensiktsmessig måte. Hvem skal jeg snakke med først og skal det etableres et samarbeid med foreldrene, eller er det politiet som skal kontaktes? Dette vil i så fall være en strategisk handling i møte med et problem som skal søkes løses.

1.4 Studiens relevans for barnevernet

Barneverntjenesten har unike muligheter til å få vite noe om barn og unges oppfatninger og deres subjektive virkelighetsbeskrivelser, samtidig har de et stort ansvar for å beskytte og ta vare på barn (Langballe, Gamst & Jacobsen, 2010). Registreringer enkelte kommunale barneverntjenester har gjort, viser at de kommer i kontakt med mange voldsutsatte barn. For eksempel har barneverntjenesten i bydel Søndre Nordstrand i Oslo registrert vold som tema i 25 prosent av bekymringsmeldingene i 2009. I barnevernet i Bærum ble vold registrert som tema i ca. 20 prosent av meldingene i 2008, med en økning til 25 prosent i 2009 (Heltne & Steinsvåg, 2011).

Myndighetene har lagt føringer for hvordan barnevernet skal vektlegge og styrke barns rett til deltagelse ved å gi ut veiledere som for eksempel ”Barns deltagelse i barnevernssaker”, utarbeidet av Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet, som blant annet beskriver en samtalemetode for barn som er deltagere i egen barnevernssak (Strandbu & Vis, 2008). I 2009 fulgte Barne- og likestillingsdepartementet opp med en ny og mer presisert veileder om å snakke med barn i barnevernet, tittelen på veilederen har nå et mer tydelig budskap ”*Snakk med meg!*”. Formålet med denne veilederen, i likhet med den forrige, er at alle barn som kommer i kontakt med barnevernet skal bli snakket med om sin livssituasjon og gis anledning til å fortelle om sine synspunkter, så fremt barnet selv ønsker det, samtalen kan derfor ikke velges bort av barnevernet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Den dialogiske samtalemetodikken, som innledningsvis ble nevnt, har blitt implementert av flere kommunale barneverntjenester, herav også Oslo Kommune.

Kompetansehevingsprosjektet ”Barnesamtalen i barnevernet” er et satsingsområdet for Oslo kommune, og tilbys samtlige barneverntjenester i bydelene (Gamst, 2011). Når fagpersoner gjennomgår en prosessopplæring over tid som består av både teori, trening med veiledning og ved DCMs detaljerte fremgangsmåte for kommunikasjon med barn, skaper det nye måter å forstå og tolke kunnskap om barn på (Ibid). Det er ingen lett oppgave for et barn å fortelle om sine såre og smertefulle livserfaringer når det har brukt mye krefter på, kanskje i lang tid, å fortie og skjule alvorlige krenkelser. Vold og seksuelle overgrep er særlig sensitive tema som hemmeligholdes og benektes. Barn som gir traumatiske beskrivelser av en stressfylt hjemmesituasjon, kan være svært engstelig for om informasjonen kan føre til flere vanskeligheter (Jensen, Guldbrandsen, Mossige, Reichelt & Tjersland, 2005). Når et barn først forteller om alvorlige hendelser, reises det noen faglige og etiske spørsmål knyttet til sikkerhet. Det kan av denne grunn være viktig å stille spørsmål om, hvorvidt barnevernksulentenes ideologiske og faglige perspektiver danner ulike tolkningsgrunnlag for hvordan de forstår barns utsatthet og barnets opplevelser av vold. Noe som igjen vil påvirke deres vurderinger av barnets situasjon og barnevernets handlingsalternativer. Forskjellig tolkning av risiko og barns utsatthet kan føre til at voldsutsatte barn ikke får den beskyttelse og hjelp de trenger og har rett til (Eriksson & Dahlkild-Öhman, 2010).

Studien har relevans innenfor barnevernet i den forstand at den kan belyse noen viktige begreper, teorier og forskning innen problemområdene vold og traumatisk stress. Det finnes heller ingen lignende studier som har rettet søkelyset på barnevernkonsulentens handlingsstrategier når det er bekymring for om barnet er utsatt for vold i sin familie og hvordan de søker å beskytte barnet. I tillegg vil studien ha fokus på forebyggende elementer i form av identifisering av risikofaktorer, noe som kan bidra til en økt forståelse av hvor det kan være viktig å sette inn tiltak på ulike nivåer.

I følge Gamst (2011) er det ved enhver arbeidsplass nødvendig å sørge for at det skapes arbeidsrutiner som gir oppfølging etter det som skjer i barnesamtalen, både umiddelbart der og da, og i etterkant. Jeg antar at det gjøres mange sikkerhetsvurderinger, planlegging og tiltak når barnesamtalen anvendes i barnevernet, særlig når det er bekymring for om barnet er utsatt for vold. Jeg mener likevel at denne studien er viktig fordi den kan kaste lys over hvilke utfordringer og dilemmaer barnevernkonsulenter beskriver at de opplever, både med hensyn til å tilrettelegge for samtalen, men også med tanke på hvordan de forstår utsatte barns behov for beskyttelse.

1.5 Oppgavens struktur

Studiens tema retter seg mot fenomener som har betydning for utsatte barns mulighet for beskyttelse fra barnevernet når dette kan fremstå som et behov. I kapittel to vil temaet knyttes opp til en oversikt over barnevernets juridiske rammer og relevant kunnskapsstatus. Kapittel tre beskriver forskningsmetoden, valgt fremgangsmåte og hvordan fenomenene har fremkommet gjennom analysen. I kapittel fire presenteres studiens metateoretiske perspektiv med påfølgende faglig teoretisk referanseramme som studien lener seg på. Det interaksjonistiske perspektivet vil her være den metateoretiske overbygningen med en økologisk teoretisk forståelsesramme. I kapittel fem presenteres og drøftes studiens fenomener og hvordan disse kan forstås ut fra barnevernkonsulentenes beskrivelser. Avslutningsvis oppsummeres studiens funn gjennom refleksjon som leder til nye spørsmål utledet fra denne studien.

2 Barnevernet

I dette kapittelet blir problemstillingen satt inn i en kontekst som viser temaets relevans. Jeg vil redegjøre for barnevernets juridiske rammer og barnekonvensjonen før det vises til kunnskapsstatus for barnevernets arbeid med voldsutsatte barn.

2.1 Barnevernets juridiske rammer

Norsk barnevernslovgivning og praksis er fundamentert på at hjelp og støtte til barn og unge i utgangspunktet skal baseres på samarbeid og frivillighet. Reglene er dermed forankret i det milde inngreps prinsipp (Stang, 2007). Barnevernmyndighetenes ansvar og arbeidsoppgaver er regulert i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og erstattet barnevernloven av 17. juli 1953 nr. 14. En av de viktigste grunnene for denne lovrevisjonen var at barnets rettssikkerheten i barnevernet skulle styrkes for å bedre ivaretagelsen av barnets interesser og rettigheter. Forvaltningen av barnevernet er i hovedsak lagt til den kommunale barneverntjenesten og staten ved Barne-, ungdoms- og familieetaten. Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samtidig skal tjenesten også bidra til at barn og unge får trygge oppvekst vilkår, jf. barnevernloven § 1-1 (Stang, 2007). Barneverntjenesten har med dette en sentral rolle innenfor den forebyggende virksomheten jf. § 3-1 og skal følge nøye med i de forhold barn lever under, og har ansvar for å finne tiltak som kan forebygge omsorgssvikt og atferdsproblemer. Videre har barneverntjenesten spesielt ansvar for å søke avdekket omsorgssvikt, adferds-, sosiale og emosjonelle problemer så tidlig at varige problemer kan unngås, og sette inn tiltak i forhold til dette. Forebygging krever faglige prioriteringer og ofte en langvarig og stabil innsats som må stå i rimelig forhold til risikofaktorer og til kompleksiteten som fremkommer i problembildet (Befring, 2008).

Bekymringsmelding og undersøkelse

En barnevernssak starter som regel med at barnevernskontoret mottar en bekymringsmelding for et barn. Det er likevel ikke alle bekymringsmeldinger som nødvendigvis hører til innenfor barnevernets virkeområde. Men, barneverntjenesten plikter uansett snarest og innen en uke, å vurdere om meldingens innhold gir grunnlag for videre oppfølging jf. § 4-2 med undersøkelse fra barnevernets side. Hvis det er grunnlag for å åpne barnevernssak, besluttet dette med en

opprettelse av en undersøkelse jf. barnevernloven § 4-3. Barneverntjenesten har en rett og en plikt til å undersøke forholdene, dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak. Det er også her ilagt frister å forholde seg til. En undersøkelse skal gjennomføres snarest og senest innen tre måneder jf. § 6-9. I særlige tilfeller kan undersøkelser utvides til seks måneder. Foreldrene har ingen mulighet for å motsette seg en slik undersøkelse og den kan om nødvendig gjøres med bistand fra politiet, jf. § 6-8. Barnevernet har også rett til å samtale med barnet i enerom, uten foreldrene tilstede jf. barnevernloven § 4-3. Hvis det foreligger mistanke om at barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet, jf. § 4-12 første ledd bokstav c, kan barneverntjenesten gi pålegg om at barnet skal bringes til sykehus eller til annet sted for undersøkelse.

For å belyse barnets situasjon på best mulig måte, bør innhenting av informasjon fra barnet selv ha høy prioritet. Foreldrene er som regel selvskrevne samarbeidsparter og informanter i undersøkelsen barnevernet gjør vedrørende barnets situasjon. I tillegg må barnevernkonsulentene innhente informasjon fra andre som kan ha kjennskap til barnet. Det må i den forbindelse tas stilling til hva slag informasjon som skal innhentes og hvem som kan gi slik informasjon. Alle offentlige instanser, som for eksempel skole, barnehage og helsestasjon, har opplysningsplikt til barnevernet, jf. § 6-4. Her kan det være grunn til å spørre om barnevernkonsulentene involverer barn i undersøkelsen og hvilken betydning barnets stemme får for de beslutninger som fattes, da forskning og fylkesmannen viser at barn i nedslående grad involveres i undersøkelsen (Havnen, Christiansen & Havik, 1998; Helsetilsynet, 2012).

Når undersøkelsen avsluttes tar barnevernet stilling til hvorvidt barnet og familien er i behov av hjelp, ofte i samarbeid med familien, og de kan da få tilbud om hjelpetiltak etter barnevernlovens § 4-4, eller undersøkelsen henlegges uten tiltak. Foreldre kan noen ganger ha behov for hjelp, for eksempel når det oppstår vanskelige livssituasjoner. Barnevernet kan da gi hjelp slik at barnet sikres gode utviklingsmuligheter. Foreldrenes grad av innflytelse over de frivillige hjelpetiltakene er stor, og uten foreldrenes samtykke og samarbeid kan ikke hjelpetiltak iverksettes. Stang (2007) mener barnevernet bør kunne bruke mildt press for å få foreldre som i utgangspunktet ikke ønsker det, til å ta imot frivillige hjelpetiltak. I de tilfeller foreldrene ikke kan ivareta barnets beste, og barnet er utsatt for omsorgssvikt, som vold og overgrep, kan barnevernet foreslå omsorgsovertakelse jf. § 4-12. Lov om barneverntjenester

vil i undersøkelsen være retningsgivende for beslutningsprosessen, men hvordan barnevernkonsulenten forstår, vurderer, anvender klinisk skjønn og fattet beslutninger avhenger også av barnevernkonsulentens kunnskapsmessige referanseramme, praktiske kompetanse og verdier (Backe-Hansen, 2004).

De seneste årene har det vært lansert ulike perspektiver i forståelsen av omsorgssvikt, for eksempel; patologiorienterte eller medisinske, det interaksjonistiske, sosiologiske og psykolegalistiske forståelsesrammer (Backe-Hansen, 2004). Alle disse tilnærmingene har ulike innretninger og kan bidra med viktig kunnskap, samtidig som de kan oppleves gjensidig utelukkende. Det argumenteres imidlertid for at de kan kombineres til en mer helhetlig og økologisk forståelse, hvor man ser på det gjensidige samspillet mellom barnets utvikling og de foranderlige miljøene barnet lever i (Ibid).

Det biologiske prinsipp har lenge vært gjenstand for diskusjon når det gjelder barnets omsorgssituasjon og tilknytning til biologiske foreldre. Tidligere barnevernsbarn og fagpersoner hevder at det biologiske prinsipp tillegges for stor vekt i barnevernets arbeid og beslutninger. Mens det på den andre siden er mange foreldre som mener at det tas for lite hensyn til biologisk tilknytning. Prinsippet reiser videre spørsmål knyttet til terskelen for det offentlige til å gripe inn i familier. Etter en grundig utredning av det biologiske prinsipp og hvordan dette anvendes i barnevernet har Raundalen utvalget anbefalt et helt nytt prinsipp, definert som *prinsippet for utviklingsfremmende tilknytning* (NOU, 2012). Her foreslås det at omsorgsovertakelse vurderes i forhold til tre faktorer: 1) Om tilknytnings- og relasjonskvaliteten mellom omsorgspersonene og barnet er utviklings støttende eller ikke. 2) Alvorlighetsgrad og stabilitet i omsorgssvikt. 3) Om omsorgspersonenes egenskaper er av varig karakter eller forbigående karakter. Forslaget skal ikke diskuteres her, men det viser at forskningsbasert kunnskap kan bane vei for nye tanker og forståelsesrammer som gradvis fører til at barnets rettigheter og posisjon i samfunnet tydeliggjøres og tas på alvor.

2.2 Barnekonvensjonen

FNs konvensjon om barns rettigheter ble vedtatt i FN 20. november i 1989. At det er en konvensjon og ikke en erklæring, innebærer at den er rettslig bindende for de stater som ratifiserer den (Smith, 2008). Konvensjonen trådte i kraft 2. september 1990 og ble senere ratifisert av Norge 1991. Det er i dag bare to land som ikke har ratifisert barnekonvensjonen,

det er USA og Somalia. Barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk lov i 2003 gjennom Menneskerettighetsloven § 2, nr. 4, noe som innebar nødvendige justeringer i eksisterende lovverk. Det ble foretatt endringer i blant annet barnevernloven og barneloven for å synliggjøre barnekonvensjonens bestemmelser og for å styrke barnets uttalerett (Ibid). Som en følge av lovendringene ble aldersgrensen senket fra tolv til sju år i tilknytning til når barna skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i saker som berører ham eller henne (Smith, 2008; Sandberg, 2008). Barnets rett til å få informasjon og anledning til å si sin mening under saksbehandlingen i barnevernet er formulert i § 6-3 i Barnevernloven.

Det er særlig fire artikler i barnekonvensjonen som regnes som generelle prinsipper og som har betydning for tolkningen av de andre artiklene i hele konvensjonen. De fire prinsippene er artikkel 2 om ikke-diskriminering, artikkel 3 nr. 1 om barnets beste, artikkel 6 om barnets rett til liv og utvikling og artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt (Smith, 2008). I følge Smith (2008) levner det liten tvil om at inkorporasjonen av barnekonvensjonen har hatt stor signaleffekt og at barns interesser i større utstrekning enn tidligere er på den offentlige agenda. I denne studien er det artikkel 12 og 19 som har størst betydning og vil bli nærmere utdypet i det følgende.

Artikkel 12.

Barns rett til å bli hørt og si sin mening i saker som har betydning for dem er grunnelementene i anerkjennelsen av barnet som selvstendig individ. To retninger har banet vei i utviklingen med å fremme barnets interesser, det ene med hovedvekt på beskyttelse av barn ut fra deres sårbarhet, den andre med vekten på barns evne til å opptre selv. Begge aspektene er ivarettatt i barnekonvensjonens artikkel 12 (Sandberg, 2008).

Artikkel 12 nr. 1. *"Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet"* (Barnekonvensjonen, 1989).

Artikkel 12 nr. 2. *"For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett"* (Barnekonvensjonen, 1989).

Hensynet til barnets beste skal i følge artikkel 3 alltid være styrende i forhold til private og

offentlige myndigheters behandling og tiltak som angår barnet. I forståelsen av artikkel 12 må derfor dette vektlegges, da spørsmål som gjelder barnet selv, ikke kan avgjøres ”over hodet” på barnet, men med påvirkning fra barnet selv. En viktig forutsetning for retten til å bli hørt er at barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter og det skal alltid tas utgangspunkt i at barnet evner å uttrykke seg. I noen tilfeller er det ikke mulig for barnet å forstå absolutt alle sider ved en barnevernssak, men for å kunne danne seg opp en mening som er fundert i virkeligheten, må barnet gis informasjon (Sandberg, 2010). For eksempel vil barnets mening og uttalelser være svært viktig om det vurderes at barnet skal plasseres utenfor hjemmet. Av egen erfaring vet jeg at det ikke alltid er tryggest for barnet å bli plassert i familienettverket når barnet har fortalt om vold. Spesielt når barnet uttrykker redsel for ny vold om hun blir plassert i det familienettverket som andre voksne har anbefalt og tilsynelatende ser trygt og bra ut for barnet.

Barn som ikke snakker majoritetsspråket, som for eksempel minoritetsbarn, innvandrerbarn og barn av urbefolkningen kan ha rett på tolk for å få formidlet seg på en forsvarlig måte (Sandberg, 2008). De aller minste barna har også rett til å få uttrykke seg og bli hørt. Helt fra starten av et liv vil barnets rettigheter gjelde også når de ikke kan uttrykke seg gjennom det verbale språket. Kapittel 12 anerkjenner også ikke-verbale kommunikasjonsformer, kroppsspråk, ansiktsuttrykk, tegning og maling (Sandberg, 2010).

Artikkel 12 krever konsekvente og vedvarende ordninger. Barn må ikke bare bli involvert for syns skyld. FNs Barnekomité har anbefalt at det å lytte til barn ikke bør bli sett som et mål i seg selv, men heller som et middel for statene til å gjøre samhandlingen med barn og på barns vegne stadig mer følsom for gjennomføringen av barns rettigheter (Sandberg, 2008).

Bestemmelsens 2. ledd uttrykker at denne retten skal gjelde særlig i rettssaker og forvaltningssaker, noe som først og fremst har betydning for barnets rett til å bli hørt i alle forhold som gjelder barnet direkte. Men i et samfunnsperspektiv vil barn kunne være aktive deltakere på ulike nivåer, noe som gjerne viser seg for eksempel i skolesammenheng (Sandberg, 2010). I en slik forståelseshorisont er det positivt å vite at barneombudet Reidar Hjermand, inviterte barn med som samarbeidspartnere i forbindelse med oppnevning av nytt barneombud. Det viser en demokratisk og tillitsfull holdning til barnet, og er et budskap om at barnekonvensjonen også praktiseres på et overordnet politisk nivå.

Artikkel 19

Barns rett til ikke å bli utsatt for vold, seksuelle overgrep og utnyttelse er også en grunnleggende rettighet i barnekonvensjonen (Hennum, 2008). I barnekonvensjonen kommer denne rettigheten til uttrykk i flere artikler, og konvensjonen verner også barn i større grad enn de generelle menneskerettighetene, da barn vurderes å ha et særlig behov for vern. Artikkel 19 omhandler barns rett til ikke å bli utsatt for vold og overgrep fra foreldre og andre omsorgspersoner, og første avsnitt (nr. 1) omhandler hva barnet skal vernes mot og hvilke beskyttelsestiltak som bør iverksettes. Bestemmelsens andre avsnitt (nr. 2) dreier seg om de tiltaksområdene som bør vektlegges (Hennum, 2008).

Artikkel 19 nr. 1. *”Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnytting, herunder seksuelt misbruk, mens en eller begge foreldre, verge (r) eller eventuell annen person har omsorg for barnet”* (Barnekonvensjonen, 1989).

Artikkel 19 nr. 2. *”Slike beskyttelsestiltak bør omfatte effektive prosedyrer for utforming av sosiale programmer som yter nødvendig støtte til barnet og til dem som har omsorgen for barnet, samt andre former for forebygging, påpeking, rapportering, videre henvisning, undersøkelse, behandling og oppfølging av tilfeller av barnemishandling som tidligere beskrevet og, om nødvendig, for rettslig oppfølging”* (Barnekonvensjonen, 1989).

Hvordan barns rett til vern mot vold og overgrep er ivaretatt i det norske rettssystemet kan være viktig å se nærmere på, da det er opp til hver enkelt stat hvordan de ulike artiklene skal forstås (Hennum, 2008). Hvor grensene skal trekkes i forhold til foreldres maktanvendelse har vært en viktig diskusjon, i likhet med konkretisering og betydningen av begrepet fysisk vold. For eksempel har det, i norsk sammenheng vært en uklar rettstilstand med hensyn til hvordan foreldre kunne grense sette eller straffe sine barn. Denne diskusjonen holdt frem til 2005, da Høyesterett i en kjennelse, i den mye omtalte klapsedommen, slo fast at det var rom for at foreldre kunne klappe sine barn (Hennum, 2008). Klapsedommen skapte sterke reaksjoner fra flere hold, blant annet fra barneombudet, og det ble straks satt i gang lovarbeid som førte til Stortingets vedtak om lovendring av Barneloven § 30 til slik den fremstår i dag. (...) Dette

gjeld og når valden brukast som ledd i oppsedinga av barnet. Bruk av vald og skremmande eller plagsam framferd eller annan omsynslaus åtferd overfor barnet er forbode.

I internasjonal sammenheng liker Norge å fremstå som ”best i klassen”, ved å være et land som har et absolutt forbud mot vold mot barn (Hennum, 2008). Men ser en på Statistisk sentralbyrås barnevernsstatistikk for 2010 er det ikke sikkert at Norge er best i klassen likevel, eller sagt på annen måte, at det sannsynligvis ikke gjøres nok for å avdekke vold og overgrep mot barn. I det følgende vil statistikk, forskning vedrørende omfang og voldens konsekvenser bli belyst, og vil være med å danne bakteppet for senere drøfting i kapittel 5.

2.3 Kunnskapsstatus i barnevernet

Barnevern statistikk

Ved utgangen av 2010 var det registrert 37 296 barn med barneverntiltak i statistisk sentralbyrås registre (SSB), hvorav 6 980 av dem var registrert som mottakere av omsorgstiltak. Dette er 1 700 flere enn året før og en vekst på 4,6 prosent. Det er kategorien ”forholdene i hjemmet” som dekker i overkant av 50 prosent av alle iverksatte hjelpetiltak. Vedtak om råd og veiledning var det mest brukte tiltaket. 34 prosent av alle barn med tiltak i løpet av 2010 mottok dette tiltaket. Deretter følger besøkshjem med 23 prosent og økonomisk hjelp med 21 prosent. Det er nærliggende å tro at barnevernet møter mange voldsutsatte barn, men når en ser på statistikken fra 2010, med nye barn som er registrert med tiltak, kan det synes som at hjelpetiltak iverksatt på bakgrunn av ”vold i hjemmet” og ”seksuelle overgrep” er veldig lav, med henholdsvis; 843 av i alt 13 727 tiltak (6 prosent) og 99 av i alt 13 727 tiltak (0,7 prosent).

Kan det innsendte materialet fra alle landets kommunale barneverntjenester omfatte mer voldsproblematikk enn det som registreres i voldskategoriene? Eller kan det ha en sammenheng med at voldstematikken blir registrert under andre kategorier, som for eksempel, ”fysisk og psykisk mishandling”, da må de tallene iberegnes, men det kan også tenkes at voldsproblematikken blir registrert under kategorien ”forholdene i hjemmet”. En annen mulighet er at det ikke kommer frem i det hele tatt fordi barneverntjenesten ikke har spurt om vold, og ingen i familien har formidlet at det forekommer vold.

Tidlig innsats

For barn som lever under forhold som er preget av omsorgssvikt, vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep er det svært viktig at barnevernet intervensjoner så tidlig som mulig med forebyggende hjelpetiltak eller omsorgsovertakelse. Elisabeth Gording Stang (2007) mener trekk i utviklingen tyder på at "velferdsbarnevernet" som yter velferdstjenester til en voksende mottakergruppe har blitt styrket siden innføringen av barnevernloven av 1992 – kanskje på bekostning av "risikobarnevernet" som skal gripe inn med tiltak som omsorgsovertakelse ved alvorlig omsorgssvikt (Stang 2007). Dersom skadelige oppvekst vilkår, som for eksempel vold og overgrep, får virke over lang tid, øker sjansene for at barnet utvikler alvorlige psykososiale problemer. Disse kan vise seg som emosjonelle problemer, atferdsproblematikk eller rusproblemer (Clausen & Kristofersen, 2008). Stang (2007) har også påpekt at barn mottar hjelpetiltak som ikke fungerer. Dette begrunnes i en gjennomgang av en rekke fylkesnemndssaker som omfattet omsorgsovertakelser, hvor barnet i mange av sakene hadde mottatt hjelpetiltak over lang tid uten at de fungerte (Ibid). Dette bekreftes også gjennom forskningsrapporten "Barnevernsklinter i Norge 1990-2005 En longitudinell studie" (Clausen & Kristofersen, 2008), da resultatene ga grunn til å anta at barnevernet kom for sent på banen. Barnevernets oppgave bar mer preg av å rette på avvikende atferd som allerede hadde manifestert seg, i stedet for å sette inn preventive tiltak i forkant.

I følge Andenæs (1997) bør vi henvende oss mot barnevernsarbeidernes forståelsesmodeller og kartleggingsmetoder, dersom barnevernet skal endre sin praksis i forhold til arbeidet med barn. De siste årene har søkelyset på vold i familien økt og både det kommunale barnevernet og det statlige barnevernet har etterspurt mer kunnskap om tilpassede metoder for arbeid med barn som opplever vold, fordi behovet for klare interne og eksterne rutiner er blitt tydeligere (Heltne & Steinsvåg, 2011). I Nova rapporten fra 2008 om barnevernets praksis i vold og overgrepssaker poengterer Elisabeth Backe-Hansen (2008) at mange barnevernsarbeidere i barnevernet nylig har fått skoloring i arbeid med enten vold eller seksuelle overgrep. Skoloringen hadde vært til god hjelp for dem i sakene som senere ble valgt ut som eksempler for god praksis (Ibid).

3 Metode

Metodekapittelet innledes med en presentasjon av det vitenskapsteoretiske rammeverket, fenomenologi og hermeneutikk, som danner det metateoretiske og filosofiske grunnlaget for den empiriske undersøkelsen. Deretter begrunnes valg av kvalitativ forskningsmetode, dokumentanalyse og intervju, med en påfølgende redegjørelse for en Grounded Theory-inspirert (Glaser, 1998) analytisk tilnærming til det empiriske materialet. I det påfølgende beskrives fremgangsmåten i forhold til utvalget, innsamling og analysering av datamaterialet. Avslutningsvis reflekterer jeg over forskningens implikasjoner gjennom ulike kvalitetskriterier og forskningsetiske betraktninger.

3.1 Vitenskapsteoretisk ramme

Refleksjoner og tolkninger av dataenes meningsinnhold utvikles gjennom hele forskningsprosessen og må ses i sammenheng med den for forståelsen jeg bringer med meg inn i prosjektet. Den vitenskapsteoretiske forankringen har, i tillegg til min faglige forankring, betydning for hva jeg søker informasjon om, og vil være med å danne grunnlag for den forståelse jeg utvikler. De vitenskapsteoretiske rammene for undersøkelsen er fundamentert i fenomenologi og hermeneutikk, fordi det er ønskelig å få frem barnevernkonsulentenes subjektive opplevelser og få en dypere meningsforståelse av hvordan deres arbeidssituasjon fremstår for dem (Kvale & Brinkmann, 2010; Thagaard, 2003).

3.1.1 Fenomenologi og hermeneutikk

Fenomenologi er en filosofisk tradisjon med mange ulike retninger og i moderne tid refereres gjerne fenomenologien til den tyske filosofen Edmund Husserl (1859-1938). Fenomenologien tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen og søker å oppnå en forståelse av en dypere mening i enkeltpersoners erfaringer (Thagaard, 2003). Barnevernkonsulentenes subjektive opplevelse (fenomener) og deres beskrivelse av hvordan de søker å løse sine oppgaver har derfor vært sentralt. Mens fenomenologene er opptatt av å illustrere hvordan mennesker opplever fenomener i sin livsverden, er hermeneutikere opptatt av fortolkninger av mening (Kvale & Brinkmann, 2010). *Hermeneutikk* som begrep kobles gjerne til teologien og ble anvendt som metodisk fortolkning av bibelske tekster. Filosofen Hans-Georg Gadamer (1900-2002) er nok den som har hatt sterkest innflytelse på hvordan hermeneutikken skulle forstås

(Korsnes, Andersen & Branthé, 1997). Hermeneutikk betyr fortolkningskunst eller forståelselære og relateres som nevnt gjerne til tekster, men fra et samfunnsvitenskapelig ståsted kan et hermeneutisk perspektiv knyttes til å ”lese” kultur som tekst (Thagaard, 2003). En hermeneutisk tilnærming vektlegger at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at fenomenet tolkes på flere nivåer. I intervjuforskning utgjør informantenes utsagn som er nedskrevet som tekst, det materialet som skal fortolkes og forstås (Dalen, 2011).

Det sentrale er å fortolke et utsagn ved å fokusere på et dypere meningsinnhold enn det som umiddelbart blir oppfattet. For å få tak i en dypere meningsinnhold må budskapet settes inn i en sammenheng eller en helhet. Det enkelte budskap forstås i lys av en helhet.

Forståelsesprosessen er ikke bare karakterisert ved at den enkelte delen forstås ut fra helheten, men også ved at helheten søkes tilpasset den enkelte delen. Denne vekselvirkningen mellom helhet og del for å oppnå en dypere forståelse beskrives som ”den hermeneutiske sirkel” (Thagaard, 2003). En hermeneutisk teori er en detaljert beskrivelse av en gruppe menneskers forståelsesverden, og en slik beskrivelse kan ikke ”tenkes” ut i forkant, for deretter og teste den, teorien må fremkomme gjennom forskerens tolkning (Hartman, 2001).

3.2 Forskningsstrategi

Valg av forskningsstrategi henger sammen med ønske om å få større innsikt i hvordan utsatte barns rett til beskyttelse blir ivaretatt hos barneverntjenesten når det er bekymring for om barnet opplever vold i sin familie. For å komme tettere på hvordan barns situasjon vurderes og håndteres fra barneverntjenestens side, måtte jeg finne ut noe om hvordan barnevernkonsulentene tenker og handler og hvorfor de tenker og handler som de gjør. Ved denne type forskningsspørsmål er det viktig å få tilgang til erfaringer som kan berede grunnen for utvikling av nye hypoteser, begreper og forståelsesmåter (Malterud, 2002). En kvantitativ tilnærming som vektlegger antall og utbredelse (Ringdal, 2007; Bjørndal, Flottorp & Klovning, 2007) ville dermed være lite egnet for å få økt forståelse av de fenomener som er knyttet til barnevernkonsulentenes subjektive opplevelser omkring dette arbeidet. De kvalitative dimensjonene ved å søke dybdeforståelse, fremheve prosesser og mening for barnevernkonsulentenes handlinger, er nettopp det jeg ønsker å få frem og valget falt derfor på den kvalitative forskningsstrategi (Dalen, 2011; Kvale & Brinkmann, 2010; Ringdal, 2007; Thagaard, 2003). Innsamling av kvalitative data kan foregå på ulike måter, som for eksempel observasjon, intervjuundersøkelser og analyse av dokumenter (Thagaard, 2003). Her ble

dokumentanalyse og intervju vurdert å være hensiktsmessig, noe som blir nærmere beskrevet i det følgende avsnittet og senere spesifisert i analysedelen, se pkt. 3.5. Det er slik jeg forstår det, en styrke å kombinere både dokumentanalyse og intervjuer da det øker studiens troverdighet og er i tråd med hvordan utvalget kan settes sammen (Flottorp et al. 2007).

Dokumenter

Analyse av dokumenter har en lang tradisjon i kvalitativ forskning og er blant annet benyttet i sosiologiens klassikere. Det er verdt å merke seg at dokumentanalyser skiller seg fra data forskeren har samlet inn i felten ved at dokumentene er skrevet for et annet formål enn det forskeren skal bruke dem til (Thagaard, 2003). Slike foreliggende dokumenter (data) regnes gjerne for å være sekundærdata, mens primærdata kan innhentes strategisk og selektivt fra forskeren selv med utgangspunkt i sine forskningsspørsmål (Ringdal, 2007; Jacobsen, 2003). Ordet dokument gir assosiasjoner til offentlige skrifter til forskjell fra for eksempel litterære skrifter. Det argumenteres midlertid for at betegnelsen dokument, kan brukes om alle slags skriftlige kilder som er tilgjengelig for forskerens analyser (Ringdal, 2007). Skriftlige kilder kan være av mer personlig karakter som dagbøker eller representere offentlige skrifter, som stortingsmeldinger og årsrapporter eller utredninger fra barnevernet (Ringdal, 2007; Jacobsen, 2003). Den empiriske studien baserer seg på en gjennomgang og analyse av anonymiserte barnevernsdokumenter som igjen dannet grunnlag for forskningsspørsmål som jeg anvendte i semi-strukturerte intervjuer (Kvale & Brinkmann, 2010) av fire barnevernkonsumenter.

3.2.1 Kvalitativt forskningsintervju

Innenfor det kvalitative intervjudesignet finnes det flere alternative intervjuvariasjoner, som for eksempel fokusgruppeintervju, semi-strukturerte intervjuer, narrative intervjuer, diskursive intervjuer m.m. Det er ikke tenkt å utdype disse her, men hensikten er å tydeliggjøre at det eksisterer valg og at de valg en gjør har betydning for resultatene (Kvale & Brinkmann, 2010). Det semi-strukturerte intervjuet er preget av en planlagt, men fleksibel samtale, og har som formål å innhente beskrivelser av intervjupersoners livsverden med henblikk på fortolkning av meningen med de fenomener som blir beskrevet (Ibid). Når temaet fra dagliglivet skal forstås ut fra intervjupersonenes egne perspektiver, er det semistrukturert livsverdenintervjuet et naturlig valg nettopp fordi det ligger tett opp til en dagligdags samtale. Forskningsintervjuet er et nært møte mellom forsker og individ der kunnskap skapes i den interpersonelle relasjonen mellom individer (Kvale & Brinkmann, 2010). Men når forskeren

som person blir det viktigste forskningsinstrumentet, blir forskerens kompetanse og håndverksmessige dyktighet, evner, følsomhet og kunnskaper – avgjørende for kvaliteten på den kunnskap som produseres (Ibid). Noen ganger endrer intervjupersonene sine beskrivelser og holdninger til det aktuelle temaet, hvor betydningen av de temaene som beskrives av intervjupersonen, ikke lenger er de samme etter intervjuet. Kanskje oppdager intervjupersonen nye sider ved det tema de beskriver, som de tidligere ikke har vært bevisst på. Dette kan gi muligheter for nyttige lære- og refleksjonsprosesser, både for forskeren og for intervjupersonen (Kvale & Brinkmann, 2010). Det kvalitative intervju søker å innhente så omfattende og forutsetningsløse beskrivelser som mulig av viktige temaer i den intervjuedes livsverden. Intervjuet utføres i overensstemmelse med en intervjuguide som fokuserer på forskningstema ved hjelp av åpne spørsmål som kan frembringe nye og uventede fenomener. Dette fordrer at forskeren forsøker å se bort fra sine forkunnskaper (Dalen, 2011).

Kravet om sensitivitet og forhåndskunnskap om intervjutemaet står i motsetning til kravet om en forutsetningsløs holdning. Spenningen mellom disse to aspektene kan uttrykkes i kravet om en kvalifisert naivitet fra intervjuerens side (Kvale & Brinkmann, 2010). I denne oppgaven presenteres og problematiseres forhåndskunnskap og før-forståelse versus det å stille seg ”kvalifisert naiv”, i eget avsnitt ”implikasjoner”, og før analyse delen presenteres, fordi dette tema også impliserer anvendelse av Grounded Theory og den hermeneutiske vitenskapelige tenkningen.

Intervjuene kan registreres på ulike måter med tanke på at de skal transformeres fra muntlig samtale til skriftlig tekst og gjøres tilgjengelig for analyse (Kvale & Brinkmann, 2010). Verktøy som kan anvendes her er alt fra videoopptak, lydopptak, notater og bruk av hukommelsen. Intervjuene i undersøkelsen ble registrert ved bruk av lydopptaker og transkribert fortløpende.

3.3 Grounded Theory

Tradisjonelt sett har vitenskapelig metodelære konsentrert seg om hvordan man verifiserer og tester teorier, for å gi teoriene gyldighet. Grounded Theory (Glaser og Strauss, 1967) har sitt utspring fra sosiologien og er således en vitenskapsteoretisk tilnærming som skiller seg fra de tradisjonelle. Denne tilnærmingen har ikke som hensikt å teste en eksisterende teori, men induktivt genere nye teorier ut fra det empiriske datamaterialet, hvor hendelser og sosiale

prosesser er hovedanliggende for å forklare handlingene i den sosiale kontekst som studeres (Glaser og Strauss, 1967). Et grunnleggende trekk ved denne metoden er at datainnsamling og analyse er parallelle prosesser. En annen viktig side er at datainnsamlingen ikke krever en ferdig problemstilling, den vokser frem, sammen med den genererte teorien (Ibid). Grounded Theory (Glaser, 1998) er valgt som analytisk tilnærming fordi den gir strukturerte rammer for datainnsamling og analyse, uten at den behøver å legge hindringer for utøvelse av kreativitet i forskningsprosessen.

Begrep i Grounded Theory

Sentralt i Grounded Theory er koding av datamaterialet i analyseprosessen. Denne kodingsprosedyren foregår i realiteten gjennom flere nivåer og representerer ulike fortolkningsnivåer. Koding handler om å knytte ett eller flere nøkkelord til et tekstavsnitt med tanke på senere å kunne identifisere en uttalelse.

Åpen koding

Den første råkodingen eller *åpen koding* har som hensikt å identifisere begreper som igjen kan inngå i kategorier (Glaser, 1998; Kvale & Brinkmann, 2010). Kategorisering innebærer en mer systematisk konseptualisering av et utsagn (Glaser, 1998). Den enkleste måten å forstå dette på er å tenke seg en kategori som et fenomen, og at dette fenomenet har en bestemt mening for en gruppe mennesker (Hartman, 2001). Når man i en teori angir et kategoribegrep, så angir man hvilke kategori som former en persons virkelighet. Det vil si hvilke fenomen virkeligheten konstitueres av, for den gitte personen (Ibid). Hver og en av disse fenomenene vil igjen gi en mening for oss. Benevnelsene på de ulike kodene (substantive koder) og kategoriene kan representere faglige begrep, men også hverdagslige begrep. De hverdagslige begrepene som også kalles for in-vivo relaterer seg direkte til deltakernes utsagn (Glaser, 1998). Den videre analyse og fortolkningsprosessen går ut på å sette opp hypoteser. Fokuset er nå på hvilke koder som kan relateres til en atferds beskrivelse og den konteksten handlingen finner sted innenfor. For eksempel; forhold som utløser handlingen, konkrete reaksjoner i situasjonen og konsekvenser av disse. Når forskeren har kommet frem til flere viktige kategorier, må disse sammenlignes og sjekkes for å se hvordan de relateres til hverandre.

Selektiv koding mot en kjernekategori

I denne fasen er forskeren mer *selektiv i kodingen*. Blant alle kategoriene finnes det noen som er viktigere enn andre og disse kalles for *kjernekategori*. De øvrige andre kalles for underkategorier. Kjernekategorien er det atferdsmønsteret som er mest relatert til alle de andre kategoriene. Gjennom å lytte til deltagerne, åpner man opp forskningen for nye begrep og stenger veien for å forsøke å tvinge på deltagerne problemer som ikke er reelle. Når forskeren har funnet et problem som er relevant for deltagerne i studien, vil forskeren oppdage at; 1) At de generte begrep passer bra inn, 2) at de fortjener sin plass i teorien, det vil si at de fungerer som forklaring på atferden og 3) at de er lett og modifisere slik at de passer til nye incidenter under tilnærming til teorien. Forskeren skal være tom i hodet og la empirien tale for seg selv, i stedet for å prøve å projisere forutbestemte teorier på den empiriske verden (Glaser, 1998). I fremstillingen av analyseprosessen vises betydningen av disse begrepene.

Memos

Kodingen omfatter ikke bare våre intervjuutskrifter, men også alle fortløpende notater, eller memos (Glaser, 1998). Alle nedtegnede memos vil være gjenstand for koding og fortolkning, og samlet har de en stor verdi. Under hele analysen vil forskeren inngå i et samspill mellom dataene som foreligger i form av intervjuutskrifter, memos og selve kodingsprosessen (Glaser, 1998; Dalen, 2011).

Teoretisk utvalg

Innenfor Grounded Theory brukes betegnelsen ”teoretisk utvelgning” av egnet utvalg (Glaser, 1998; Thagaard, 2003). Her skal forskeren vise til at sammensetningen gjenspeiler det fenomenet som studeres og at sammensetningen kan vise til maksimal variasjon (Dalen, 2011; Flottorp et al. 2007). Det påpekes spesielt at forskeren må ha så god kjennskap til det feltet som skal studeres, at vedkommende kan plukke ut enheter som til sammen avspeiler ulike dimensjoner innenfor det aktuelle temaet (Dalen, 2011). Teoretisk utvalg er den viktigste drivkraften for datainnsamling, koding og dataanalysen. Det teoretiske utvalget fokuserer og avgrenser kontinuerlig datainnsamlingen og dataanalysen, slik at forskeren ikke samler inn samme data flere ganger. Dette begrenser datainnsamlingen så ikke mengder av data hopper seg opp (Glaser, 1998).

Induktiv tilnærming

I Grounded Theory har en *induktiv* tilnærming stor relevans. Forskeren samler inn data innenfor et interessant område for deretter å analysere hva som foregår i dataene (Glaser, 1998). Det vektlegges at forskeren ignorerer eller ser bort fra egen kunnskap og stiller seg så åpen (forutsetningsløs) som mulig for den aktiviteten som foregår i datamaterialet. Når forskeren begynner å få ”teften” av det som foregår, begrepslig-gjøres dette. Deretter genereres hypoteser om relasjonen mellom begrepene. Så langt i prosessen, forsøker forskeren *deduktivt* å undersøke hvor en kan finne mer data (teoretisk utvalg). Samtidig som forskeren samler inn annen og mer data, korrigeres (verifiseres) tidligere data og begrep. Således pågår både *induksjon* og *deduksjon* innen for Grounded Theory, men med en betydelig overvekt for *induksjon* sammenlignet med *deduksjon*. Men i følge Glaser (1998) er det viktig å huske på at *deduksjonen* står i *induksjonens* tjeneste.

3.3.1 Implikasjoner og teoretisk sensitivitet

Jeg har valgt å innta en åpen, eksplorerende og induktiv tilnærming med utgangspunkt i analyse av anonymiserte barnevernsdokumenter med påfølgende semi-strukturerte intervjuer hvor en Grounded Theory tilnærming har vært anvendt. I Grounded Theory skal teorien vokse frem uten forhåndsteoretisering og forskeren skal være forutsetningsløs i møte med datamaterialet (Glaser, 1998). Med dette utgangspunktet er det selvsagt viktig å komme til forskningsfeltet så fritt for forforståelse og forutgående teori som mulig. Forskeren skal fange opp alt som blir sagt og gjort. Etter innsamlingen av data, gjelder det å la materialet ”tale for seg selv”. Men kan vi virkelig frigjøre oss fra våre forforståelser? Og i hvilken grad er våre forforståelser med på å forvrengte eller begrense det vi ønsker å forstå? Dette med forutsetningsløshet i Grounded Theory (Glaser, 1998) og i det kvalitative intervju, kan synes å komme i konflikt med den hermeneutiske grunntanken om før-forståelse og for-dommer (Gadamer, 1990) og det kan derfor være viktig å gjøre noen avklaringer.

Et sentralt begrep innen hermeneutikken er som tidligere nevnt, den hermeneutiske sirkel, som representerer et stadig vekselspill mellom egen forforståelse og ny erfaring, mellom helhet og del (Gadamer, 1960/1990). Erfaringer og forforståelser forutsetter hverandre i et kretsløp, hvor større erfaring gir oss bedre forståelse, og man oppfatter dermed finere nyanser. I hermeneutisk forstand, vil alle våre forutsetninger og forforståelse, bevisste og ubevisste forhåndsforestillinger være fordommer. Hvordan man løser det hermeneutiske problem,

handler om å skille mellom *sanne* fordommer som skaper *forståelse*, og *falske* fordommer som skaper *misforståelse* (Gadamer, 1960/1990). Gjennom hermeneutisk bevissthet er det mulig å klargjøre egne fordommer, som kan lede forståelsen, slik at videreformidlingen av det som er fortolket og som representerer en annen mening, kan tre frem og gjøre seg gjeldende (Ibid).

Dette innebærer at vi som fagfolk og forskere kritisk må bevisstgjøre oss fordommene våre eller grunnsynet vårt så langt som mulig. Viktige spørsmål en kan stille seg er: Hvorfor valgte jeg å undersøke akkurat dette tema? Har jeg hatt et ønske om å avsløre noen? Hva forventer jeg å finne? Det er etisk redelig å orientere andre om hvilke ideer, verdier, forhåndsoppfatninger og interesser man har i forbindelse med undersøkelsen. Og enda viktigere er kanskje bevisstgjøringen av egen forforståelse og eget grunnsyn.

Målet er at forforståelsen utvikler seg fra fordom til ren forståelse. I den forbindelse blir samtidig forskerens fortolkningsdyktighet og bevissthet ovenfor sine for-forståelser og fordommer avgjørende for den forståelse og mening man er i stand til å trekke ut av sine tolkninger. Det er, slik jeg forstår det, ikke mulig å oppnå en fullstendig forutsetningsfri holdning overfor det vi vil studere. I den kvalitative forskningsprosessen er utgangspunktet de før-dommer og den før-forståelse som vi har tilegnet oss gjennom livet. Denne forforståelse er viktig i tilnærmingen til undersøkelsen. Vi kan ikke frigjøre oss fra disse subjektive forståelsesrammene da hele forskningssituasjonen vil være preget av dette.

Forforståelse

Bevissthet på egne fordommer og egen forforståelse er som vist over sentralt hos Gadamer, uansett om det er i tolkningen av en tekst eller i et møte med ulike klientfenomener (Gadamer, 1960/1990). Min forforståelse av hvordan barn blir beskyttet når det fremkommer bekymring for at de kan være utsatt for vold, knytter seg til min yrkeserfaring fra både krisesenter og barneverntjenestens førstelinjetjeneste. Det er et stort ansvar å vurdere om barnet fortsatt kan leve sammen med sine foreldre. Hvordan kan barnevernkonsulentene vite at det er trygt nok for barnet å dra hjem igjen til mor og far, etter at barnet har fortalt at mor slår. I mange tilfeller erkjenner mor og/eller far, at de slår og lover at det aldri mer skal skje. Hvilken forsikring gir det for barnet? Jeg tror at det er flere barnevernsarbeidere, i likhet med meg selv, som opplever at det er et etisk og vanskelig dilemma og måtte vurdere, være med i beslutningsprosesser som en ikke vet om er til det beste for barnet. Det er et ønske med

studien at de fenomener som fremtrer kan åpne opp for en nyansert forståelse gjennom tolkning og refleksjon omkring de temaene som blir presentert.

3.4 Studiens empiri og fremgangsmåte

Det var et ønske å få forske på egen arbeidsplass, noe som ble signaliserte relativt tidlig til barnevernleder som fikk tilgang til prosjektbeskrivelsen. Barnevernleder svarte positivt på henvendelsen og jeg fikk avklart hos personvernombudet at studien ikke var meldepliktig, (se vedlegg). Informasjonsskriv ble sendt ut til barnevernleder og ti barnevernskonsulenter, med forespørsel om tilgang til ti barnevernsmapper og intervju av fem barnevernskonsulenter.

Kriteriene som ble vektlagt var at barnevernkonsulentene hadde fått opplæring i den dialogiske samtalemetoden DCM (Gamst & Langballe, 2004; Langballe et al., 2010) og hadde minimum 2 års arbeidserfaring fra førstelinjearbeid i barneverntjenesten.

Barnevernkonsulentene skulle selv plukke ut undersøkelsesdokumenter hvor det var kommet inn en bekymring for at barnet kunne være utsatt for vold og dokumentene måtte ikke være eldre enn tilbake til 2010, fordi implementeringen av barnesamtalen foregikk i 2010.

Begrunnelsen for akkurat dette utvalget var at barnevernskontoret hadde implementert barnesamtalen DCM som metodisk verktøy i samtale med barn. Studier har også vist at denne samtalemetodikken har ført til et økt barneperspektiv i barnevernets arbeid etter gjennomføring av barnesamtale. Et større barneperspektiv har fremkommet i form av fenomenene, økt sensitivitet, virkeliggjøring av omsorgssvikt og forpliktelse til handling (Langballe et al., 2010; Wettrhus, 2009).

Dokumentutvalget

Proessen med å få inn dokumenter fra barnevernskonsulentene tok mye lenger tid enn forventet og kriteriene ble derfor utvidet. Dette utdypes nærmere i avsnittet ”forskningens implikasjoner”. Den neste forespørselen var mer strategisk og selektiv da jeg ikke ønsket å få tilgang på store mengder barnevernsdokumenter som kunne bli uhåndterlig eller irrelevant for meg. Erfaringsmessig vet jeg at det kan foreligge svært mange dokumenter i en barnevernsmappe. Så jeg ba om dokumenter der det forelå minst et referat fra gjennomført samtale med barnet og at det lå minst fem dokumenter før og fem dokumenter etter referatet fra barnesamtalen. Etter hvert som barnevernsdokumentene kom inn, ble de fortløpende anonymisert av en ansatt innenfor administrativ avdeling før jeg fikk tilgang på dem.

Resultatet ble etter hvert åtte barnevernsmapper hvorav to av mappene var gjenkjennbare og måtte utelukkes. Det endelige dokumentutvalget ble da seks barnevernsmapper. Hvem av barnevernksulentene som har hatt oppfølgingsansvar eller gjennomført undersøkelser i forhold til de seks gjenværende mappene er utenfor min viten, slik at saksdokumentene kunne ikke knyttes direkte til de barnevernksulentene som ble intervjuet.

3.4.1 Analyse av barneverndokumenter

I den første gjennomgangen av de anonymiserte barnevernsdokumentene fokuserte jeg på saksmappen til hvert enkelt barn og ”luket” ut byråkratiske dokumenter som tilbakemelding til melder eller korrespondanse mellom ulike instanser, som for eksempel mellom barneverntjenesten og NAV, som dreide seg om mer økonomiske forhold. Dokumenter som bekymringsmelding til barnevernet, referat fra samtale med barnet, referat fra samtale med foreldre, oppsummering fra undersøkelser, tiltaksplaner og henvisningsskjema til andre hjelpeinstanser ble nøye gjennomlest. Underveis i denne prosessen skrev jeg notater og memo med tanke på hvordan jeg skulle utforme forskningsspørsmålene for den videre undersøkelsen. Denne selekteringen gjorde at fokuset kunnet snevres inn mot bekymringen for om barnet kunne være utsatt for vold i sin familie og innholdet i barnesamtalene. Deretter hva som ble gjort i tidsrommet fra barneverntjenesten hadde mottatt bekymring for barnet og frem til samtalen med barnet. Det neste fokuset dreiet så mot om det forelå dokumenter som kunne si noe om hvordan dette ble håndtert fra barnevernet og om bekymringen for vold ble tematisert i samtalen med barnet. I denne gjennomgangen forsøkte jeg å se på innholdet i dokumentene med utgangspunkt i et barneperspektiv for å komme nærmere barnets faktiske situasjon og hvordan barnets ytringer kom frem i barnesamtalen. Min egen arbeidserfaring gjorde at jeg visste at mange vurderinger ikke nødvendigvis ville fremkomme i barnets mappe. Alle de seks mappene inneholdt referater fra samtaler med barn som hadde fortalt om vold fra en i sin familie. I referatene fremkom det også at det barnet fortalte til barnevernksulenten, måtte foreldrene få vite om. Jeg har eksplisitt valgt ut et eksempel fra saksdokumentene fordi det illustrerer barnets vanskelige situasjon og har vært med å spisse mine tema for videre undersøkelse og intervjuer. Navnet i eksempelet er fiktivt.

Utdrag fra barnesamtale

(...) Barnevernkonsulentene spør om Ole kan fortelle mer om hvor mamma slår. Ole forteller at mamma slår på nakken og ryggen. Og at hun noen ganger slår på magen, og litt på låret. Ole forteller at når mamma slår kan det gjøre "litt vondt, men ikke så mye". Barnevernkonsulentene spør om mamma alltid bruker hånden sin når hun slår. Ole sier at hun også kaster ting på han. (...) – Barnevernkonsulentene spør om Ole noen ganger blir redd? Ole sier han var redd på siste mandagen, fordi mamma slo nesten like hardt som hun gjorde det hardeste.

Barnevernkonsulentene tar oppfølgende tema.

Hvordan har Ole hatt det siden onsdag:

Han sier han har det bra, at moren ikke har slått han siden vi snakket sammen sist.

(...) "Hva tenker Ole om at mamma får vite om hva Ole har fortalt:

Ole sier mamma vet det, at han har fortalt litt. Han har fortalt mamma at han har fortalt barneverntjenesten at mamma slår litt. At hun slår når han ikke rydder. Mor sa det var greit, at det gikk bra. Og hun ble litt sint, men ikke mye. Hun slo han ikke. Mamma sa også at Ole ikke skulle si sånt igjen.

Det er ikke innlysende for meg å forstå hvordan barnevernkonsulentene vurderte eller tenkte omkring barnets situasjon før denne samtalen fant sted. Hva synes barnevernkonsulentene var viktig å fokusere på før han/hun snakket med barnet? Hvordan tenkte barnevernkonsulentene om vurdering av risiko og eventuelt barnets behov for beskyttelse på bakgrunn av bekymringen for barnet? Hva skjer med barnet etter samtalen, når barnet har fortalt at mor eller far slår? I denne fasen åpnet det seg slike spørsmål som gjorde at fokuset måtte innsnevres og flyttes mot kildene til barnevernsdokumentene. Mine spørsmål til datamaterialet var det bare barnevernkonsulentene som kan svare på og mine forskningsspørsmål ble derfor operasjonalisert i en temaguide som skulle legge føringer for samtale og dialog med barnevernskonsulentene (se vedlegg).

Barnevernskonsulentene

Kriteriet som ble lagt til grunn for utvelgelse av barnevernkonsulentene var som innledningsvis nevnt, blant annet, at de hadde fått opplæring i den dialogiske barnesamtalen. Fem barnevernskonsulenter formidlet at de ville delta i studien, men det endelige utvalget ble fire og som ga sitt informerte samtykke til deltakelse. Den femte trakk seg, med begrunnelse for at det tidsmessig ikke passet, men ville gjerne delta på et senere tidspunkt. Dette ble holdt åpent som en mulighet, med tanke på at jeg kanskje ville ha behov for mer eller utfyllende

informasjon i løpet av innsamlingen, men som etter hvert ble vurdert å ikke være nødvendig likevel.

3.4.2 Intervjuer

Formålet med intervjuene var å få tilgang til barnevernkonsulentenes forståelse av utsatte barns situasjon når det foreligger en bekymring for om barnet kan være utsatt for vold. Hvordan tenker, vurderer og handler barnevernkonsulentene før samtalen med barnet og hva er viktig for barnet under samtalen og ikke minst, hva skjer etter samtalen? Alle de fire intervjuene ble gjennomført i løpet av en og samme uke. Barnevernkonsulentene hadde fått muntlig og skriftlig informasjon om de temaene som jeg ønsket at samtalen skulle handle om, slik at de hadde mulighet for å forberede seg til samtalen. Intervjuene startet åpent ut med følgende tema: *-kan du fortelle meg hva du synes er viktig når du planlegger en samtale med barnet.* Målet mitt for intervjuene var som nevnt, å holde en samtaleform, la dem fortelle så fritt så mulig. De ble bare avbrutt når jeg trengte å oppklare eller ønsket at de skulle utdype noe de selv karakteriserte som viktig og som synes viktig å forfølge videre. Ut fra svarene opplevde jeg at teamene fungerte etter hensikten som er beskrevet over. Noen av utfordringene under intervjuet var å se bort fra egne forkunnskaper. Dette ble spesielt tydelig etter gjennomføringen av det første intervjuet. Jeg lyttet gjennom hele samtalen, skrev en kort memo for å ”ta vare på” første inntrykket, deretter ble samtalen transkribert. Denne prosessen var viktig fordi det ble tydelig at jeg ikke etterspurte eller ba om utdypende informasjon innenfor viktige områder. Dette handlet nok om min begrensede forskningserfaring, men det kan også være at mine kunnskaper i feltet ubevisst har ført til at jeg har latt være å be om utdyping fordi jeg har trodd at jeg visste hva dette handler om. Denne refleksjonen hjalp i forhold til hvordan fokus kunne skjeperes i de påfølgende intervjuene som ble gjennomført noen dager senere. Intervjuene ble gjennomført på mitt kontor og ett intervju ble gjennomført på informantens kontor på vårt felles arbeidssted.

Bearbeiding av materialet/ transkribering

Alle intervjusamtalene transkriberte jeg selv, så korrekt og helhetlig som mulig, for å få en struktur og oversikt over datamaterialet. De følelses uttrykk som ikke fremkom i lydopptaket, ble notert i memo, i tilfelle det kunne ha betydning senere. Jeg valgte å skrive ned pauser, gjentakelser, mine spørsmål og uttrykk som ”sukk” og ”ehm”. Disse detaljene vil ikke bli gjengitt når dataene presenteres, fordi ordrett transkribert materialet fort kan fremstå som

usammenhengende og forvirrende (Kvale & Brinkmann, 2010). I de tilfeller det er gjort tilpasninger i teksten er følgende transkripsjonskonvensjon (Ibid) anvendt:

(...) Tom parentes angir at en del av sitatet er utelatt. Sitat, for eks.: (...) det kan være erkjent vold fra foreldre. Det er viktig å huske på at hermeneutikken opprinnelig og fremfor alt hadde til oppgave å forstå tekster (Gadamer, 1960/1990). I en transkripsjon blir samtalen mellom to mennesker som er fysisk til stede, abstrahert og fiksert i skriftlig form (Kvale & Brinkmann, 2010). Det skriftlige fikserte løftes så opp til en meningssfære som alle kan lese og ta like stor del i (Gadamer, 1960/1990).

3.5 Analyse av intervjuene

Analysen av intervjuene var i realiteten en fortsettelse av en påbegynt analyse, da analyse og innsamling er parallelle prosesser i Grounded Theory.

3.5.1 Åpen koding

Denne fasen startet med en åpen kodingsprosedyre rettet mot tekstmaterialet fra intervjuene. På dette tidspunktet så jeg ikke etter noen fellestrekk. Hendelser eller utsagn som festet seg eller utpekte seg som ”noe spesielt” ble notert i margen. Etter å ha lest over tekstene gjentatte ganger begynte jeg å se konturene av sammenfallende mønstre, disse ble markert med fargekoder. For eksempel ble ord og utsagn som; *barnet lyver ikke, å tro på barnet og lytte*, fargekodet med samme farge.

Deretter gikk jeg tilbake til intervjuteksten, leste linje for linje og delte utsagn eller hendelser (incidenter) ut fra deres empiriske substans. Spørsmål som ble stilt til tekstmaterialet var: Hva gjør barnevernkonsulentene for å løse problemet sitt. Innholdet i en setning og avsnitt ble omgjort til en kode med utgangspunkt i hva innholdet dreide seg om. I denne prosessen var fokuset primært rettet mot å få frem mangfoldet i tekstmaterialet.

Nedenfor er fremgangsmåten illustrert i tabell 1. Jeg forstår data dithen at informanten er opptatt av å fokusere på det som er viktig, dermed blir ”*fokusert tilnærming*” en substantiv kode. Her er det viktig å se at hendelser i data og substantiv kode henger sammen.

Tabell 1.

4. Indikator i data	Hendelser i data	Egenskaper til kategorien	Kategori som substantiv kode
...men det jeg kjenner at jeg er opptatt av da, (...) det må være tydelig for meg hva jeg skal snakke med dette barnet om	Klarhet for seg selv hva samtalen med barnet skal dreie seg om	Fokusere på det som er viktig	Fokusert tilnærming

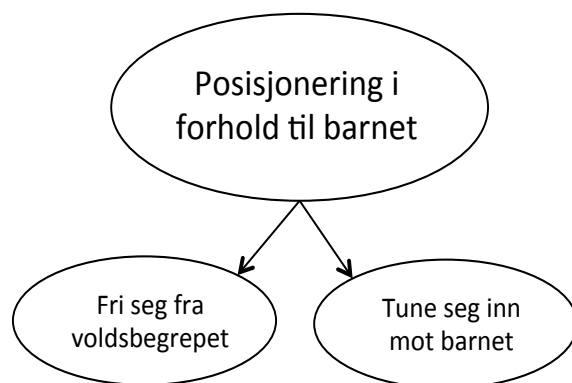
I denne åpne kodingsfasen søkte jeg hele tiden å la hendelsene i data styre inntrykket, altså det som la føringene for valg av kode. En stadig sammenligning av nye observasjoner med tidligere registrerte data (*constant comparative method*) ble benyttet for å finne gode navn som kunne være dekkende beskrivelse av hva som hendte i data. Alle setninger og eller avsnitt, ble nummerert fra 1 og oppover fra hvert intervju. Deretter fikk de individuelle intervjuene en fargekode. Tilslutt ble alle de fire intervjuene, som nå var gjort om til mangfoldige koder, skrevet ut. Nå fremkom det noen konturer av hva som kunne være hovedlinjene til en teori, og som relaterte seg til data. For eksempel var det flere substantive koder som inneholdt følgende: *Fokusert tilnærming*, *taktisk tilnærming*, *reflektert tilnærming*, *målrettet tilnærming til barnet* m.m. disse ble sammenlignet og vurdert å høre sammen innen for samme kategori og ble begrepsfestet med ”planlagt tilnærming til barnet”. Denne åpne kodingsfasen ble nå gradvis lukket og gikk over i en mer selektiv kodingsprosess.

3.5.2 Selektiv koding

Det selektive kodearbeidet gikk ut på at hver hendelse som var identifisert ble sammenlignet med eksisterende koder som enten fikk ny kode eller ble lagt til eksisterende kode. Her var det viktig å gå frem og tilbake i datamaterialet, og hele tiden sjekke for om de valgte benevnelser og begrep stemte overens med det som faktisk foregikk i data materiale.

De gjenværende kategoriene (se tabell 2) beskriver en sosial prosess og ble fellesbenevnt i underkategorien; *Posisjonering i forhold til barnet*.

Tabell 2.

3.5.3 Kjernekategori

Etter at alle de substantive kodene var kategorisert og hadde fått nye navn, ble de igjen sammenfattet i underkategorier, slik som beskrevet over og sammenlignet for å se hvordan de relaterte seg til hverandre. Dette genererte kjernekategorien: Beskyttelse for barnet.

En sosial prosess

Funnene viser at innen for alle kategoriene foregår det en sosial prosess. Det mønsteret som først fremkom var at barnevernkonsulentene beskrev på ulike måter hvordan de forberedte seg til samtalen med barnet. Dette skjedde på ulike nivåer og hvor forskjellige aktører ble koblet inn. Den sosiale prosessen som foregikk kunne deles inn i ulike faser, altså hva som foregår før samtalen, hva som foregår under samtalen og hva som skjer etter samtalen. Det som fremsto som helt klare kategorier, var *hvordan barnevernkonsulentene posisjonerte seg i forhold til barnet*, deretter fremsto *intervenering til barnet*, det neste fenomenet som er det viktigste og mest fremtredende var hvordan barnevernkonsulentene søkte å *identifisere barnets behov for beskyttelse*.

Barnevernkonsulentene beskrev en dynamisk og sosial prosess, hvor de på ulike måter bestreber å tilnærme seg barnet for å finne svar på om barnet var i behov av beskyttelse eller hjelp. Dette danner utgangspunktet for fremveksten av kjernekategoriene:

Beskyttelse av barnet

Den endelige problemstillingen blir da:

Hvordan kan beskyttelsesstrategiene barnevernkonsulentene tar i bruk for å beskytte barna, beskrives og forstås ut fra et interaksjonistisk perspektiv?

Memo

Memo ble skrevet under hele datainnsamlings- og analyseprosessen og ble nedtegnet på ulike måter. Jeg skrev ned mine antagelser, undringer, spørsmål og utfordringer som kom opp, i en memo-logg. I tillegg ble mange refleksjoner notert i margin på de utskrevne intervjuene som jeg gikk tilbake til flere ganger.

3.6 Forskningsetiske betraktninger

Forskningsprosjektet ble meldt inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) og ble vurdert å ikke være meldepliktig eller konsesjonspliktig etter personopplysningsloven §§ 31 og 33 (se vedlegg).

Forskningsetiske utfordringer oppstår gjennom hele studien og kan ikke avgrenses spesifikt til intervjusituasjonen. Etske refleksjoner må derfor gjenspeile alle trinn av forskningsprosessen. Fire etiske hovedmomenter har særlig vært viktig i undersøkelsen og det knytter seg til; informert samtykke, konfidensialitet, konsekvenser og forskerrollen (Kvale & Brinkmann, 2010). Alle disse momentene impliserer utfordringer knyttet til det å forske på egen arbeidsplass og vil bli problematisert i det følgende.

Informert samtykke

Utarbeidelse av informasjonsbrev og samtykkeerklæringer til barnevernleder og barnevernkonsulenter ble grundig gjennomarbeidet (se vedlegg). Her ble også barnevernkonsulentene informert om at de når som helst kunne avbryte sin deltakelse uten at det skulle få negative konsekvenser for dem (Fossheim, 2009). Hvorvidt

barnevernkonsulentene deltakelse kan anses å være frivillig er et tolkningsspørsmål som jeg har vurdert som viktig. Dette henger sammen med at prosjektet innledningsvis ble godkjent av ledelsen, som deretter henvendte seg til barnevernkonsulentene på vegne av meg, med min forespørsel. Dette kan i seg selv ha lagt føringer for at de har opplevd et press og følt seg forpliktet til å delta. En annen faktor er at de kjenner meg som kollega og kan av den grunn opplevd det som vanskelig å avvise meg. Barnevernkonsulentene ga uttrykk for at de synes det var viktig å delta i studien, fordi temaet var høyst relevant og aktuelt for dem i deres daglige virke, noe som igjen gjorde at jeg opplevde at barnevernkonsulentene deltok frivillig. Jeg brukte også tid på å gi dem muntlig informasjon om forskningsprosjektet og temaet som jeg ville snakke med dem om. Det ble ikke foretatt endringer i temaguiden fra den ble forelagt dem i forkant til selve samtaleintervjuet fant sted. Om det var slik at barnevernkonsulentene opplevde seg presset til deltakelse kan dette være problematisk, men det er også vanskelig å håndtere dersom opplevelsene ikke blir formidlet.

Konfidensialitet

I studien er utvalget lite og derfor lett gjenkjennelig av kollegaer og ledelse. Spesielt kan det være enkelt for kollegaer å kjenne igjen informantene, da det bare er et gitt antall barnevernkonsulenter som har gjennomført opplæring av DCM (Langballe et al., 2010). Dette har medført et dilemma, fordi på den ene siden skal kildene gjengis så korrekt som mulig, på den annen side skal de beskyttes mot gjenkjennelse. Kravet om konfidensialitet ble søkt løst ved å samle resultatene i grupperinger/kategorier, hvor benevnelser og sitater er modifisert, for å sikre at informasjon ikke lar seg spore tilbake til barnevernkonsulentene. Selv om dette kan påvirke etterprøvbareheten, er det vesentlig at konfidensialitet respekteres (Fossheim, 2009). Hensynet til barnevernkonsulentenes identiteter er videre forsøkt skjult ved å utelate navn, kjønn og hvor i organisasjonen de arbeider. Utover det er sitater i tekst ikke ordrett gjengitt, med fare for gjenkjennelse på bakgrunn av dialekt. Det er likevel slik at barnevernkonsulentene på barnevernskontoret er kjent med hverandres saker, noe som gjør at enkelte av den grunn kan spore kildene til de sitater som er anvendt i teksten.

Intervjuene ble avholdt på barnevernets kontorer fordi en fullstendig anonymisering av barnevernkonsulentene uansett ikke ville la seg gjennomføre. I stedet for å gjemme oss bort for å gjennomføre intervjuer, ble de gjennomført på mitt kontor, bortsett fra ett intervju, som fant sted på informantens kontor. Det er ingen unaturlig kontekst i barnevernets kontorlokaler, å møtes på hverandres kontor for å drøfte, konsultere med hverandre eller planlegge felles

saker på tvers av team tilhørighet og avdelinger. Slik at intervjusituasjonen kunne like gjerne forbindes med en kollegial konsultasjon.

Barneverntjenesten er ikke identifisert ved navn, heller ikke andre opplysninger er oppgitt, slik som antall innbyggere eller navn som kan knyttes til den aktuelle barneverntjeneste. Dette var aldri et krav fra barneverntjenestens leder, men et valg fra min side fordi det også kunne innebære gjenkjennelse av barnevernkonsulentene ved å bli knyttet opp til en bestemt kommune.

Konsekvenser

Det forskningsetiske prinsippet om at deltakerne ikke skal utsettes for risiko kan noen ganger være vanskelig å følge opp fordi det ikke alltid er åpenbart hvilke konsekvenser forskningen kan ha (Thagaard, 2003). Gjennom deltakelse i studien delte barnevernkonsulentene sine refleksjoner og erfaringer, og funn som fremkom kan føre til faglige diskusjoner. Et etisk dilemma her er det Fog peker på som motsigelsen mellom: "...samtalens fortrolighet, åbenhed og gensidighed på den ene side, og samtalen brukt som metode på den anden" (Fog, 1992). Underveis i samtalen, men også i etterkant kan forskeren komme til å se og forstå mer enn det intervjupersonen selv ønsker å bli konfrontert med, eller ønsker at forskeren skal offentliggjøre. Dette er avveininger jeg har forsøkt å gjøre opp mot nytten av den kunnskapen samtalerne utgjorde.

Om denne studien resulterer i konsekvenser for informantene, så håper jeg det blir i et nytthetsspektiv. En diskusjon omkring faglige utfordringer og dilemmaer barnevernkonsulenter står overfor kan i mange sammenhenger føre til økt faglig bevissthet og alternative måter å løse utfordringer på, og således føre til faglig vekst.

Forskerrollen

En viktig forutsetning ved valg av kvalitativ studie innebærer at jeg som forsker har en nærhet til feltet som skal studeres, samtidig som det er nødvendig med en refleksiv holdning for å kunne gi de empiriske dataene en analytisk fortolkning (Kvale & Brinkmann, 2010).

Å gjennomføre intervju av kollegaer på egen arbeidsplass var en utfordrende og lærerik prosess, spesielt med tanke på å gå ut av barnevernkonsulentrollen og inn i forsker rollen som var en relativ ukjent rolle for meg. Dette var krevende fordi en alltid, som beskrevet tidligere,

vil ha med seg en førforståelse og et kunnskapsgrunnlag i møte med forskningsfeltet. Denne kunnskapsbasen har på den ene siden vært en fordel, fordi jeg har god kjennskap til det fenomenet jeg har studert og deler mange av de samme erfaringene som barnevernkonsulentene formidler. Men dette kan også ha vært en ulempe, i den forstand at informasjonen barnevernkonsulentene ga meg, kan ha skapt en falsk forståelse hos meg, og påvirket den objektive tolkningen av datamaterialet (Dalen, 2011). Her bød utfordringene på at jeg kanskje ikke gikk dypt nok inn i tematikken under intervjuene, fordi jeg ubevisst hadde svaret eller trodde at jeg hadde svaret. Jeg etter strevde å lytte aktivt og følge resonnementer, og bruke det Kvale & Brinkmann (2010) omtaler – å kunne utnytte sin kompetanse i kommunikasjonen. Rollen som forsker handler om å ha fokus både på innhold og relasjonen i intervjuet og kunsten er å fange opp det som skjer og være stille og lytte når det er riktig på de rette stedene. Jeg forsøkte å la informantene få snakke fritt, men noen ganger stoppet jeg opp, gjenvartet, for å sjekke ut om jeg hadde oppfattet riktig og for å få utdypning rundt et tema. I kvalitativ forskning benytter forskeren seg selv som instrument i analyse prosessen, og man åpner derfor for at resultatene alltid vil influeres av forskerens egen personlighet, bakgrunn og faglige ståsted (Kvale & Brinkmann, 2010). Dermed vil resultatene alltid være kun en av flere mulige forståelser av det opprinnelige materialet, og en annen forsker i møte med det samme materialet ville kanskje lagt vekt på andre sider enn de som fremheves i denne studien.

3.6.1 Gyldighet

Innenfor Grounded Theory benyttes det som kalles undersøkende gyldighetsbegrep, hvor verifikasjonene er bakt inn i selve forskningsprosessen hvor det foretas kontinuerlige kontroller av funnenes pålitelighet, sannsynlighet og troverdighet (Glaser, 1998). Beskrivelser av forskningsarbeidet, og spesielt analysen, er forsøkt beskrevet på en synlig og transparent måte, slik at andre kan se hva jeg har gjort og forstå de valgene jeg har tatt underveis. Grunnelementene i Grounded Theory er at teorier utvikles induktivt ut fra materialet ved at forskeren tar utgangspunkt i empiriske enkelttilfeller samtidig som teoretiske begreper tas i bruk (Dalen, 2011). Dette er søkt vist gjennom analysen ved å anvende eksempler underveis slik at andre kunne følge og forstå den tolkningsprosessen som førte frem til resultatene. Om mine beskrivelser og fremstillinger har ført til at andre ser det samme som meg, vil det kunne øke gyldigheten av mine funn. I analysen fra intervjuene anvendte jeg en hermeneutisk fortolkning, hvor jeg stilte spørsmål til den transkriberte teksten om *hva* barnevernkonsulentene gjorde for å løse sin oppgave. Dette ble dermed en individuell og

subjektiv tolkning fra min side. Andre ville kanskje formulert spørsmål til materialet på en annen måte og dermed tolket og sett andre ting enn det jeg har fokusert på.

Dokumentutvalg og intervju av fire informanter ble vurdert å være en hensiktsmessig variasjon og relevans for det fenomenet jeg ønsket å studere, spesielt med tanke på studiens rammer. I utgangspunktet ønsket jeg å få tilgang på ti dokumentmapper, det fikk jeg ikke. Det ble totalt seks mapper, men jeg vurderte at dette ga et godt nok grunnlag for å gå videre i forhold til min innsamling av datamateriell, men en annen forsker ville muligens sett annerledes på dette. Informantene ble valgt spesielt på bakgrunn av deres erfaring og at de hadde opplæring i DCM. Spørsmålet her kan dreie seg om fire informanter var nok for å gi fylldige beskrivelser av det fenomenet jeg var opptatt av. Jeg var hele tiden oppmerksom på at jeg ikke skulle bli sittende med for store mengder data, noe jeg ville funnet uetisk overfor mine informanter. Jeg anser det som en fordel at Grounded Theory ”tillater” at forskeren fortløpende i forskningsprosessen kan vurdere om det er behov for mer innhenting av data. Jeg opplevde at jeg hadde oppnådd et metningspunkt da jeg var ferdig med analysene og anså det derfor ikke som nødvendig å intervju flere personer.

3.6.2 Overføringsverdi

Generaliserbarheten omhandler det som innenfor kvantitativ forskning kalles ytre validitet (Dalen, 2011) og knytter seg til om studiens resultater kan overføres til andre enn de fire barnevernkonsulentene som ble intervjuet i dette forskningsprosjektet. Fremgangsmåten ved datainnsamlingen må være tilpasset studiens formål, problemstilling og teoretisk forankring for å kunne si noe om studiens relevans (Ibid). Studien er praksis nær og relaterer seg til egen erfaring fra arbeid med voldsutsatte barn. I tillegg er det få eller ingen som har rettet søkelyset på barnevernkonsulentenes beskyttelses strategier for voldsutsatte barn. Barnevernkonsulenter er forskjellige og vil sannsynligvis utføre det praktiske arbeidet med voldsutsatte barn på ulike måter, og slike variasjoner eksisterer antakelig i de fleste av landets kommunale barneverntjenester. Funn fra denne studien kan imidlertid peke på den krevende prosessen barnevernkonsulentene står i når de posisjonerer seg og tuner seg inn mot barnet, med tanke på barnets sårbarhet og behovet for beskyttelse. Videre har studien vist at barnets troverdighet i barnesamtalen kan være svært utfordrende både for barnet og barnevernkonsulentene, noe som kan vanskeliggjøre identifiseringen av barnets behov for beskyttelse. Om studien har relevans må bli opp til den enkelte leser å vurdere og vil selvsagt avhenge av hvem person

som leser. Om den leses av fagpersoner eller studenter innenfor barnevernfeltet eller andre relaterte fagområder så kan denne studien ha relevans.

4 Teori

Den teoretiske referanserammen er fundamentert på ulike teoretikeres tenkning, hvor alle er opptatt av menneskets utvikling og samhandling. Sosialpsykologen og filosofen Georg Herbert Mead vektla kommunikasjonen mellom mennesker og den felles meningen og opplevelsen som samhandlingen foregår i (Mead, 1934), og psykologen Lev Vygotskys som hadde et dynamisk og dialektisk syn på utvikling i relasjon til sosial interaksjon og læring (Vygotskij, 1962). Denne måten å forstå barnets utvikling på er også kjent gjennom sosialpsykologen Urie Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell (Bronfenbrenner, 1979) og hans teoretiseringer omkring barns oppvekstmiljø fra tidlig på 1970-tallet. I tillegg vil elementer fra Bowlbys (1988/1994) tilknytningsteori bli viktige betraktninger for å forstå sammenhenger mellom barnets uttrykksformer i dialog med sine omgivelser.

Studiens funn vil i kapittel 5 bli presentert og drøftet med dette metateoretiske bakteppet etter at relevant teori om barn som lever med vold i familien og teori om barns avsløringer avslutningsvis presenteres i dette kapittelet.

4.1 Interaksjonisme

Sosialpsykologen og filosofen Georg Herbert Mead (1863-1931), blir ofte fremhevet som interaksjonismens grunnlegger, men han publiserte i liten grad selv egne undersøkelser om ”det sosiale selvet” og ”menneskets identitetsutvikling”. Det mest kjente verket *Mind, self and Society* (1934), var en samling redigerte notater som ble publisert posthumt. Mead er anført som forfatter, men tilblivelsen av boken skyldes en av Meads studenter, Charles W. Morris, som er anført som tekstens redaktør (Mead, 1934). Begrepet symbolsk interaksjonisme ble senere lansert av Herbert Blumer, også han var en av Mead studenter. Hensikten med Meads teori er å forstå den symbolske mening som handlingene har for barnevernkonsulentene når de samhandler i en kulturell kontekst. Et mål er å fange inn og forstå omverden slik den oppfattes av barnevernkonsulentene og få større innsikt i deres sosiale realitet.

Mening som en kulturell aktivitet

En fortolkning av kulturell praksis og meningsdannelse kan forstås gjennom de språklige symboler som mennesker bringer inn i en spesiell sammenheng. Denne sammenheng er alltid relatert til kontekst (Mead, 1934). Det er derfor alltid nødvendig å spørre hva folk gjør eller

forsøker å gjøre i den aktuelle kontekst (Bruner, 1990). Barnevernkonsulenter er slik en del av den kulturen vi lever i og er med å skape kulturelle rammer i ulike kontekster. Dannelse av mening er sånn sett ikke en privat anliggende aktivitet, men offentlig i den forstand at den deles gjennom vår deltakelse i kulturen (Ibid).

Begrepet symbol har en vid betydning og omfatter tegn, begreper, gester, verdier, normer og uttrykk som ligger til grunn for dannelse av kultur. Symboler konstituerer meningsfulle rammer for forståelse, interaksjon og sosial identitet (Mead, 1934). Ordene og språket er kanskje de mest åpenbare symbolene vi forholder oss til i det daglige (Levin & Trost, 1996). Men det er ikke nok at ordene og språket bare har en mening for oss selv, de må også ha en mening for de andre i vår omgivelse, først da blir de symboler (Ibid).

Sosial handling innebærer at minst to mennesker blir oppmerksomme på hverandre og blir stimuli for hverandre i en prosess av interaksjon og kommunikasjon (Levin & Trost, 1996). I sosial interaksjon evner mennesker å innta hverandres roller, eller som Mead uttrykker det, sette oss inn i hvordan andre mennesker tenker og føler (Mead, 1934).

Relasjonelt utviklingsperspektiv

Lev Vygotskijs (1896-1934) var opptatt av barns mentale utvikling og for ham var den psykologiske utviklingen en sosiokulturell prosess (Vygotskij, 1962). Det er gjennom bruken av kulturens redskaper at barnet utvikler høyere mentale funksjoner. I tråd med Vygotskijs dynamiske og dialektiske syn på utvikling gjør han sammenhengen mellom språk (tale) og tenkning til et viktig fokusområde. Hvor han viser at sammenvevingen av språk og tenkning setter i gang en utvikling, utviklingen av de høyere kognitive ferdigheter. Denne tanken finner vi også igjen i begrepet den nærmeste utviklingssonen, som beskriver det barnet kan klare med hjelp av andre. Som stillas rundt barnet støtter kulturen barnets utvikling, deretter kan det metaforiske stillaset tas ned og barnet står på egne ben. Slik viser Vygotskij oss at våre ferdigheter først er sosiokulturelle for deretter og internaliseres (Ibid).

Sammenhengen mellom språk og tenkning

Gjennom ulike stadier modnes og differensieres sammenhengen mellom språk og tenkning (Vygotskij, 1962). I den tidligste fasen av et barns liv er tenkningen usammenhengende, lite bevisst og famlende. Språk og tenkning er ennå ikke integrert, barns fungering er kjennetegnet ved førspråklig tenkning og førintellektuell kommunikasjon. Barn kan

oppretholde sosial kontakt og uttrykke ønske og følelser gjennom vokalisering og målrettede aktiviteter som ikke krever regulering. Rundt toårsalderen kan barnet gradvis begynne å bruke språket grammatisk korrekt og logiske former som er direkte parallelle til deres praktiske problemløsning. De begynner å kunne bearbeide sine umiddelbare erfaringer og løsrive dem fra bindinger i tid og rom, slik at erindringer blir mer generalisert. Språkutviklingen går i følge Vygotsky forut for tenkningen, og legger grunnen til tenkningen gjennom at barnet i språket tar opp i seg de meningsfulle sammenhenger som finnes i dets omgivelse. Etter hvert begynner barnet å bruke språket og andre ytre symbolske redskaper til å utføre indre problemløsning, men redskapene er ennå ikke internaliserte. Barn vil blant annet telle på fingrene og vise egosentrisk tale. Ettersom barnet blir eldre vil tenkningen modnes slik at språket og kulturelle redskaper blir internalisert. Også hukommelsesbaserte aktiviteter foregår nå uten ytre hjelpemidler. Den indre talen blir i sin videre utvikling mer og mer forenklet og består for det meste av helhetlige meningskomplekser (Vygotskij, 1962).

Internalisering er således ikke et resultat av passiv opptak av sosialt formidlet kunnskap, men av at samarbeid som gradvis endrer karakter. Den sosiale internaliseringsprosessen, må i følge Vygotskij, nødvendigvis skille mellom det barn mestrer selvstendig og det barn kan klare sammen med voksne og mer kompetente barn. Den mestringen barn bare har sammen med andre, kaller Vygotskij *den nære utviklingssonen* (Vygotskij, 1962).

Den nærmeste utviklingssonen

Den nærmeste utviklingssonen er den tanken som står sentralt i Vygotskys teori (Vygotskij, 1962). I empiriske forsøk fant Vygotsky ut at forskjellen mellom hva barn presterte på egenhånd og hva de presterte ved hjelp av voksne var individuelt ulikt hos barna. Her så han at barna kunne ha forskjellig læringspotensial selv om deres kunnskaper var på samme nivå. Barn vil alltid kunne klare mer med hjelp, enn det klarer alene. To barn som klarer like mye selvstendig, kan ha ulik mestring med hjelp og dermed ulike utviklingssoner. Barns kognitive utvikling er avhengig av hjelp og veiledning, og voksne vil her være en viktig del av barns grunnlag for å mestre ulike oppgaver. Hjelpen som er nødvendig for å klare ulike oppgaver, kan så gradvis reduseres. Til å begynne med kan det være den voksne som forvalter nesten alle de kognitive ressursene som er nødvendig for å løse en oppgave. Gjennom samspill får barnet bekreftet etablerte ferdigheter og tilegner seg nye redskaper og kunnskaper, og trenger etter hvert mindre hjelp.

Vygotskij var opptatt av hvordan andre utgjør det kulturelle mønsteret som gjør utviklingsprosessen mulig. Hvordan vet for eksempel hjelperen hva den lærende trenger? Hvordan foregripe viktige sider ved et problem, eller fremme samhandling? Eller i en eller annen form etablere støtte til barnet som trenger veiledning. Det å fatte hvordan noen tolker og forstår noe, var Vygotskij opptatt av, og han mente at en må ta i betraktning barnas kulturelle og språklige bakgrunn og den konteksten de befinner seg i. Både i små kontekster, i betydningen en spesifikk kommunikasjonssituasjon, og i store kontekster, som i et kulturelt systems mønster (Bruner, 1990).

Tilknytningsteori

Bowlbys (1988/1994) hypotese er at alle barn knytter seg til sine omsorgsgivere, det er et medfødt system i hjernen som utvikler seg og organiserer barnets motivasjons-, emosjons- og hukommelsesprosesser i forhold til omsorgspersoner. Tilknytningen vil etableres uansett hvordan barnet blir behandlet, fordi det er en del av barnets overlevelsesstrategi. Barn som er trygt tilknyttet utforsker omgivelsene godt og leker gledesfylt med mors trygge havn som utgangspunkt. Barna reagerer med å gråte når mor går og uttrykker glede når hun kommer tilbake. Når barn påføres traumer fra nære omsorgspersoner, som for eksempel seksuelle overgrep, utløses det en frykt for nærhet hos barnet og fører til at selve tilknytningen blir traumatisert. Når barnet opplever slike omfattende og smertefulle påkjenninger over tid, kan dissosiasjon bli en form for tilpasning til det uløselige dilemmaet mellom behovet for tilknytning og behovet for beskyttelse (Benum, 2007). Tilknytningsteori har som vi har sett her, stor relevans når det gjelder forståelse av interaksjonen mellom barnets erfaringer og personlige egenskaper og hvordan disse har betydning for hvordan barnet handler og kommuniserer (Langballe, 2007).

Bronfenbrenners økologiske modell

Urie Bronfenbrenner (1917-2005) registrerte ulike aspekter og nivåer i miljøet som påvirket, i en økologisk vekselvirkning, barns utvikling (Bronfenbrenner, 1979). Modellen skal hjelpe oss å forstå den dynamikken som påvirker barnets utvikling, og hvordan forskjellige mennesker og forhold i miljøet virker gjensidig på hverandre. Nivåene i modellen sirkler rundt barnet og inkluderer mikro-, meso-, ekso- og til sist makro-systemet.

Mikrosystemet

Mikrosystemet omhandler nærmiljøet barnet lever og bor i, og inkluderer de nære relasjoner som foreldre og søsken representerer og eventuelt barnehage, skole og nabolag. Det viktigste rammeverket i mikro-systemet er de aktiviteter som barnet deltar i eller observerer, de roller barnet møter eller selv prøver ut, og de sosiale relasjoner som utvikles og er virksomme (Bronfenbrenner, 1979). Om barnet er vitne til at mor blir utsatt for vold fra far, vil dette være en aktivitet som foregår i den nærmeste relasjonsforbindelsen og ha stor påvirkning på barnet.

Mesosystemet

Bronfenbrenners neste nivå er *mesosystemet*, dette er forbindelseslinjene mellom de ulike mikrosystemene. Den omhandler den gjensidige påvirkningen mellom to eller flere settinger på mikronivået der barnet deltar aktivt (Bronfenbrenner, 1979). For eksempel hvis et barns omsorgsperson tar en aktiv rolle i et barns skole, ved å gå på foreldremøter, ser på barnas fotballkamper vil dette bidra til barnets totale vekst. I kontrast, hvis barnets foreldre er skilt, men deler omsorgen for barnet og er uenige om hvordan en best kan løfte barnet utviklingsmessig, eller gir barnet motstridende lærdommer, holdninger og verdier vil det kunne hindre barns vekst på ulike måter.

Eksosystemet

Det neste nivået er *eksosystemet* som omfatter andre mennesker og steder som barnet som oftest ikke selv kan samhandle med, men som likevel har stor betydning og innvirkning på barnet, slik som foreldrenes arbeidsplass, barneverntjenesten, kommunestyre og andre offentlige organer som styrer barnas egne arenaer (Bø, 2000). Eksempelvis her, hvis foreldrene er uten inntekt, økonomien er trang, og familien ikke har råd til å la barna delta i fritidsaktiviteter, kan barneverntjenesten bidra med økonomisk støtte til familien. *Makro-systemet* favner de mønstre av verdier, tradisjoner, lover, organisering av sosiale institusjoner og ideologier som eksisterer i samfunnet (Bronfenbrenner, 1979). Dette innebærer at makronivået også innfiltreres inn i de lavere systemene (mikro-, meso- og ekso-) og binder det hele sammen og setter sitt preg på all samhandling mellom individer og i omgivelsene generelt. Denne vekselvirkningen går begge veier, noe som kommer til syne ved at lovverket gjenspeiler samfunnets verdier på bakgrunn av hendelser på mikronivå, som for eksempel familievold.

4.2 Barn som lever med vold i familien

Kvinnemishandling ble satt på dagsorden på 1970 tallet som et sosialt problem, mens oppmerksomheten rettet mot barna og deres opplevelser av å leve med familievold fanget forskernes interesse flere år senere. De siste 20 årene har imidlertid barna i familien fått økende oppmerksomhet, både innenfor forskningsfeltet (Överlien, 2007) og praksisfeltet (Heltne & Steinsvåg, 2011), og er etter hvert blitt løftet fram som et fokusområde og et offentlig satsningsområde i Norge.

Omfang

Hvor mange barn som lever med vold i familien i Norge vites ikke helt sikkert, fordi det er gjennomført få omfangsundersøkelser. Det er likevel mulig å få en innsikt i hvor mange barn som anslagsvis lever med vold i sin familie gjennom å se på studier gjort på voksne som opplever vold i nære relasjoner, da mange av dem sannsynligvis er foreldre. I ”Oslo-undersøkelsen” oppga 12 prosent av kvinnene og 3 prosent av mennene at de noen gang var blitt utsatt for grove former for fysisk vold fra en partner eller tidligere partner (Pape & Stefansen, 2004). Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR) fant i den landsdekkende undersøkelsen ”vold i parforhold” hvor til sammen 4618 personer deltok, at i parforhold med barn, hvor voldsbruk hadde funnet sted, var barna gjennomgående yngre barn. I 55 prosent av disse parforholdene fantes det barn under fire år, i ytterligere 24 prosent var det barn mellom 5 og 9 år, mens det i 20 prosent av forholdene var barn mellom 10 og 18 år (Haaland, Clausen & Schei, 2005). Mossige og Stefansen (2007) gjennomførte den første norske omfangsstudien om vold og overgrep mot barn og unge, der 7033 avgangselever ved videregående skoler rundt om i landet ble spurt om deres erfaringer. Her oppga 7 prosent av ungdommene å ha opplevd partnervold mot mor, hvorav 2 prosent rapporterte grov vold mot mor. Rundt 8 prosent oppga å ha blitt utsatt for grov vold minst en gang fra en av foreldrene og 6 prosent hadde opplevd å være vitne til grov vold mot en av foreldrene (Mossige & Stefansen, 2007). En av de metodiske begrensingene med denne undersøkelsen er at den ikke fanger opp de ungdommene som aldri når det avsluttende året av videregående skole. Erfaringsmessig vet jeg fra barnevernets arbeid at mange av de mest sårbare ungdommene med vanskelige oppvekst vilkår ikke klarer å gjennomføre videregående skole.

Barnas opplevelse av vold

Flere forskere i Norden har vært opptatt av barnas opplevelser og deres beskrivelser av å leve med vold i familien (Christensen, 1988; Christensen, 1990; Hydén, 1995; Øverlien & Hydén, 2007; Eriksson et al., 2011). Forskningsprosjektene ”*Opvækt eller overlevelse*” (Christensen, 1988) og ”*Børnekår*” (Christensen, 1990) av den danske psykologen Else Christensen omhandler barn på danske krisesentre, bekrefter barnas aktive tilstedeværelse ved vold i familien. I hennes første prosjekt (1988) som omhandler 35 barn i alderen 4-6 år viste at flertallet av barna, hele 78 prosent hadde vært tilstede når mor ble mishandlet. Den svenske forskeren Margareta Hydén argumenterer for at det er riktigere å kalle barna for deltagende vitner, og da viser hun til egen undersøkelse av i alt 103 barnefamilier hvor fedre var politianmeldt for voldsutøvelse mot ektefelle (Hydén, 1995). Barna hadde i 69 prosent av tilfellene vært fysisk til stede mens moren ble mishandlet, 25 prosent av barna så at hun ble slått med våpen og andre farlige gjenstander, og 35 prosent av barna hørte at hun ble truet på livet (Ibid).

Når barn er vitne til psykisk og fysisk mishandling mellom foreldrene vil den følelsesmessig opplevelsen bli overveldende og truende, hvor barna opplever stor grad av hjelpeløshet og fortvilelse. Forskningen viser at barn ikke bare er vitne til vold i kraft av å være tilskuer, de opplever volden i hjemmet med alle sine sanser, blant annet gjennom å se den, høre den, se materielle skader og kjenne sin mors redsel (Øverlien & Hydén, 2007). Barnas fysiske tilstedeværelse, deres sterke følelsesmessige reaksjoner, samt forsøk på å mestre situasjonen gjennom ulike forsøk på å stoppe mishandlingen, viser at barna i høy grad er deltagende vitner (Ibid). Dette er funn som gir grunn til å anta at forholdene ikke er vesentlig forskjellig for barn på norske krisesentre. Øverlien, Jacobsen og Evang (2009) gjennomførte den første landsomfattende forskningsstudien i Norge som kartla 22 barn i alderen 4-17 år på sju ulike krisesentre. Alle barna i studien fortalte at de hadde opplevd pappas vold mot mamma. Noen av barna beskrev fysisk vold rettet mot dem selv, og alle barna beskrev en eller annen form for psykisk vold, ofte i forbindelse med vold mot mor. Funn fra denne undersøkelsen viser at flere kvinner med barn, sammenlignet med kvinner uten barn, flytter tilbake til overgriper (Ibid). En annen studie som ble gjort på et krisesenter i Norge (Midjo, 1992) viste sammenhengen mellom vold mot mor og vold mot barna. Denne konkluderte med at mødrene som selv var utsatt for vold, i relativ stor grad også utsatte barna sine for mishandling.

Barn som er vitne til vold i familien og selv utsatt for vold, er en sårbar og utsatt gruppe som er i risiko for å utvikle ulike psykologiske og eller atferdsmessige problemer. Barns egne beskrivelser og forståelse av egen situasjon når de opplever vold i familien er beskrevet i en rekke forskningsartikler og fagbøker (Jensen et al., 2005; Øverlien & Hydén, 2007; Eriksson et al., 2010; Cater, 2010; Christensen, 1990; Heltne & Steinsvåg, 2011). For barn som opplever overgrep og vold i hjemmet, vil slike hendelser skille seg fra andre traumatiske hendelser i et barns liv, da de innebærer et brudd på den grunnleggende tryggheten barn som oftest har i forhold til sine omsorgspersoner. Vold og overgrepssituasjoner involverer relasjonen mellom barn og omsorgspersoner, og barn kan derfor ikke søke trygghet hos sine primære omsorgspersoner, slik barn ellers ofte gjør for å mestre en skremmende situasjon (Jensen et al., 2005).

Konsekvenser for barna

Barn som utsettes for langvarige og gjentatte traumatiske påkjenninger får ofte et sammensatt symptomtilstand (NKVTS, 2011). Barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep er særlig sårbare, da overgrepserfaringene danner grunnlag for hvordan barnet senere oppfatter seg selv og forstår omverden. Symptomtilstanden er ofte sammensatt og utydelig, noe som vanskeliggjør identifisering av seksuelle overgrep hos barn, fordi symptomene barnet utviser kan komme som en følge av andre traumatiske livshendelser barnet har vært utsatt for (Ibid).

Barn som blir utsatt for vold, eller opplever at andre utsettes for vold er i risiko for å utvikle PTSD (Jensen, 2007). Risiko for å utvikle PTSD antas å øke med alvorlighetsgraden av selve hendelsen, foreldrenes reaksjoner på traumet og eksponeringsgrad (ibid). Når barn lever med flere ulike belastninger, som seksuelle overgrep, rus, psykiske vansker hos foreldre og vold i familien, ser det ut for at de ulike belastningene forsterker skadevirkningene hos barnet (Finkelhor, Ormrod, & Turner, 2007; Finkelhor, Shattuck, Turner, Ormrod, Hamby, 2011). Dette fenomenet beskrives også som Polyvictimization (Finkelhor et al., 2007; Finkelhor et al., 2011). Det å ha vært utsatt for vold i barndommen kan på sikt resultere i utvikling av voldelig atferd (Bengtson, Steinsvåg & Terland, 2004). En norsk studie som undersøkte helsefølger av seksuell overgrepserfaring i barndommen fant en klar sammenheng mellom kvinnenenes overgrepshistorier og deres psykosomatiske helsetilstand i voksen alder (Kirkengen, 2009).

En stor epidemiologisk studie som ble gjennomført i USA, også kjent som ACE-studien (Adverse Childhood Experience), blant 17 000 voksne brukere av en primærmedisinsk poliklinikk, fant at det var sterke sammenhenger mellom negative barndomserfaringer og risiko for tidlig død (Felitti et al. 1998). En annen internasjonal studie som omfattet 8667 menn og kvinner, så på forholdet mellom flere former for overgrep (fysisk mishandling, seksuelle overgrep og vitne til vold mot mor) i barndommen og voksnes psykiske helse (Edwards et al. 2003). Blant respondentene som rapporterte noen av de nevnte overgrepene i barndommen, oppga mer enn en tredjedel (34,6 %) også å ha opplevd mer enn en type mishandling. De som rapporterte om flere typer overgrep var også assosiert med lavere mental helse (Ibid).

Det foreligger etter hvert både faglitteratur og forsknings studier som viser hvordan omsorgssvikt, mishandling og seksuelle overgrep får alvorlige helsefølger for barnet inn i voksen alder (Kirkengen, 2009; Felitti et al. 1998; Edwards et al. 2003).

Tabuisert traume

Psykologen Haldis Leira, introduserte begrepet ”*tabuisert traume*” (Leira, 1990) og satte dermed forståelsen av barns opplevelser av vold i et viktig perspektiv. Begrepet favner forståelsen av at vold i familien ofte håndteres med benektning og hemmeligholdelse, og at dette blir en del av samspillet både innad i familien men også i samfunnet for øvrig (Ibid).

4.3 Teori om barns avsløringer

Moderne forskning har dannet et viktig grunnlag for endring og nyansering i synet på barns kompetanse til å fortelle om selvopplevde stressfylte, traumatiske hendelser og barnets forståelse av egen situasjon (Gamst, 2011; Langballe et al., 2010; Eriksson et al., 2010; Kjørholt, 2010; Øverlien & Hydén, 2007). Samtidig viser også forskning og statlig tilsyn, at barnevernet i for liten grad legger til rette for barns deltagelse i egen barnevernssak (Helsetilsynet, 2012; NOU, 2012; Strandbu, 2010; Stang, 2007; Sandberg, 2009; Havnen, Christiansen & Havik, 1998). Forskning og kunnskap om samtalemetodikk om hvordan barnesamtaler i barnevernet kan praktiseres, er etter hvert gjort tilgjengelig for flere kommuner i landet (Langballe et al., 2010; Gamst, 2011; Øvreeide, 2009; Raundalen & Schultz, 2007).

Når det foreligger en bekymringsmelding for om et barn kan være utsatt for vold og overgrep, er det i varierende grad tydeliggjort i bekymringsteksten hvem som er overgriper, eller hvem i familien som blir utsatt for vold eller hvem som er utøver. Barn er derfor ofte de eneste tilgjengelige kildene til informasjon om mulige grove krenkelser (Lamb, Stern & Esplin, 1998). Dette innebærer at barnevernkonsulentene gjennom samtale med barnet kan få den informasjonen som er nødvendig for å kunne iverksette beskyttelsestiltak, men forskning viser at mange ganger er dette en vanskelig og krevende prosess.

Barns reaksjoner

Roland & Summit (1983) beskrev dynamikken i barns reaksjoner på seksuelle overgrep allerede tidlig på 1980 tallet, og hans arbeid skulle vise seg å bli forutseende.

Han beskrev det slik:

Barnets forsøk på å forene sine private erfaringer med realitetene i den ytre verden, fører til at barnet blir angrepet av vantro, opplevelse av skyld og avvisning fra voksne. Den *normale* mestringsatferden barnet viser, motsier de fastlåste oppfatninger og forventninger voksne vanligvis har. Barnet blir stigmatisert med anklager om løgn og slik blir barnet manipulert av sine foreldre, domstolene og klinikere. En slik måte å møte barnet på fra den voksne siden, driver barnet dypere inn i selvbebreidelse, selv-hat, fremmedgjøring og ofre på nytt. Barns *normale* reaksjoner på seksuelle overgrep, blir møtt med samfunnsmessige definisjoner av at *normal* offer oppførsel er upassende. Voksne fungerer mer som mytiske isolatorer mot barnets smerte. I dette klimaet av voksnes fordommer, fremmedgjøres barnet ytterligere fra noe håp om troverdighet eller aksept. Ironisk nok, forsterkes barnets uunngåelige valg av *feile* strategier for å overleve, de herskende mytene, som er så skadelig for barnet.

I lys av det utsatte barnets sårbarhet, kan samtaler med profesjonelle voksne påføre barnet sekundær traumatisering om ikke den voksne er vår barnets grenser (Roland & Summit, 1983).

Barns pålitelighet og troverdighet kan, som vist her, i mange sammenhenger bli satt på prøve, men særlig vil dette aktualiseres i en rettslig henseende fordi barnets pålitelighet refererer til bevisverdien som kan tillegges utsagnene i en vitneforklaring (Langballe, 2007). Samtidig skal barnevernkonsulentene, i likhet med politiet, også utforske, men da i den hensikt å oppnå forståelse for hva som ligger bak en bekymringsmelding om barnet, for å kunne sette inn

riktige hjelpe- og beskyttelsestiltak. Et likhetstrekk ved målrettede samtaler i barnevernet og i dommeravhør av barn, er at de som regel er komplekse og sammensatte (Gamst, 2011).

Forskning om utsatte barn i politiavhør kan derfor gi viktig kunnskap om utfordringer som knytter seg til å få informasjon fra barnet og om kommunikasjonen mellom barnet og intervjueren.

Avsløringens prosess

Nyere naturalistisk forskning finner at yngre barn, i større grad enn litt eldre barn, er tilbøyelig til å benekte for at overgrep har funnet sted, spesielt når overgriperen er et nært familiemedlem og barnets omsorgsperson viser liten støtte til barnet (Malloy, Lyons & Quas, 2007). De analyserte 217 bekreftede seksuelle overgrepssaker mot barn og fant at 78 % av barna hadde fortalt om seksuelle overgrep til noen før de snakket med profesjonelle. I samtale med flere forskjellige profesjonelle nektet barna (9 %) for at noe hadde skjedd, mens 73 % var motvillig til å fortelle til profesjonelle. Gjennom flere intervjuer avslørte 98 % av barna overgrep, 23 % trakk deretter tilbake sine forklaringer. Leander (2010) fant også i sin studie at seksuelt misbrukte barn kan være svært motstandsdyktig mot å rapportere om overgrep i politiavhør. Hun undersøkte 27 seksuelt misbrukte barns fortellinger, som var blitt formidlet i politi avhør og bekreftet med blant annet fotografier eller videofilmer som viste at overgrepene hadde funnet sted. Barna som var i alderen 5 - 17 år var svært unnnvikende, og ved flere anledninger benektet barna (selv om de var dokumentert) at de seksuelle handlingene hadde skjedd. I det andre og tredje intervjuet fortalte barna dobbelt så mange (nye) seksuelle detaljer enn hva barnet hadde oppgitt i det første intervjuet. Studien tyder på at to eller flere intervjuer er nødvendig for at barna skal få anledning til å gi fullstendige og informative beskrivelser (Leander, 2010). En rekke feltstudier gir støtte for at det bør gjennomføres flere intervjuer/samtaler med barn som har opplevd seksuelle overgrep (Faller, Cordisco-Steele & Nelson-Gardell, 2010).

Usannsynlige beskrivelser

Barns beretninger om seksuelle overgrep kan noen ganger inneholde beskrivelser av hendelser som virker bisarre, usannsynlige eller umulige. Forskning viser at eksistensen av usannsynlige og fantasifulle elementer i barns historier ikke bør bli avvist automatisk uten å undersøke de mulige mekanismene som kan være årsaken til de fantastiske historiene (Dalenberg; 1996; Everson, 1997). I følge Gamst, (2010) er det ikke grunnlag for å utvise en

generell skepsis til barn som informanter. Barn generelt er ikke mindre pålitelige enn voksne, de dikter vanligvis ikke opp historier om stressfylte og traumatiske opplevelser om vold og seksuelle overgrep. Men, i samtale med barnet, vil barnets overgrepserfaringer ha betydning for barnets mot til å våge å kommunisere sine følelser og erfaringer (Ibid).

En dialogisk prosess

Forskning viser at barn er svært følsomme for behovene til sine omsorgspersoner og frykter ofte for konsekvensene for familien sin og overgriperen (Jensen et al. 2005). Gjennom en klinisk studie av barns avsløringer av mulige seksuelle overgrep fremkom det at barna avstemte seg etter morens følelser, de vil ikke påføre byrder på mor. Alle barna viste tegn på stress eller rapporterte ubehag når de snakket om hva som hadde skjedd. Mange av barna som hadde blitt utsatt for gjentatte overgrep, holdt dette som en hemmelighet opptil flere år. 17 av 22 barn fortalte det først til sin mor og barnas avsløringer kom da ofte i en sammenheng hvor barnet opplevde at det var en hensikt å fortelle, og at det var etablert en felles referanseramme. For eksempel ble det fortalt at etter barna hadde sett tv program sammen med mor hvor overgrep var et tema, ble det enklere for barnet å fortelle. De yngre barna snakket mer spontant i situasjoner som var lik misbruket situasjonen, for eksempel når de befant seg på badet eller soverommet. Studien gir med dette en økt forståelsen av de prosesser som foregår innad i familiene og at utsatte barn opplever det lettere å avsløre om det skapes en dialogisk prosess hvor det gis en mening og hensikt å fortelle (Jensen et al. 2005).

Som vist over, er det et komplekst og sammensatt bilde av ulike faktorer som fremmer eller begrenser barnets mulighet til å formidle seg eller bli trodd. Dynamikken i barnets reaksjoner (Roland & Summit, 1983) kan forklare at barnets avsløringer vil foregå i en prosess, med sekvenser av tilpasning, utydelig avsløring og tilbaketrekning av forklaring. Samtaler med barn som er gjennomført på måter som tydelig kommuniserer hensikten og formålet med intervjuet, kan minske belastningen for barnet og dermed øke barnas evner til å formidle seg (Lamb et al.1998).

Faller et al. (2010) spør seg hva som er grunnen til at fagfolk bare anbefaler at barn bare skal intervjues en enkelt gang, hvorfor skal barnet bare få en sjanse? De hevder at det er tre grunner til at barnet ikke gis flere anledninger:

- 1) Mangelvare på ressurser

2) Det kan være traumatisk for et barn å fortelle om overgrepene til fremmede

3) Det har vært argumentert for kun ett intervju av frykt for at flere intervjuer vil resultere i at barn feilaktig anklager en voksen for seksuelt misbruk.

På bakgrunn av den foreliggende forskning anbefales klinikere, praktikere og rettslige avhørere å utvide praksisen vedrørende flere samtaler/avhør av barn (Faller et al. 2010; Leander, 2010). Men, om barnet er utsatt for press i samtalesituasjonen kan det føre til fornektelse fra barn som faktisk er seksuelt misbrukte (Malloy et al. 2007).

5 Resultater og drøfting

Fremstilling av resultater og drøfting

I det følgende kapittel presenteres og drøftes de beskyttelsesstrategier som fremkom.

Beskyttelsesstrategiene foregikk i en prosess som var krevende og utfordrende, men ga også drivkraften til det meste som barnevernkonsulentene gjorde.

Funnene representerer en dynamisk og sosial prosess som er inndelt i tre fenomener, men som også blir benevnt med faser, fordi de har en kronologisk sammenheng i barnevernkonsulentens arbeid, der hver fase representerer:

- Posisjonering i forhold til barnet
- Intervenering i forhold til barnet
- Identifisering av barnets behov for beskyttelse

Barnevernkonsulentenes beskyttelsesstrategier handler om å posisjonere seg, slik at intervensjonen til barnet blir hensiktsmessig og kan gi mulighet for å identifisere barnets behov for beskyttelse. Hele prosessen knytter seg opp mot planlegging og gjennomføring av samtale med barnet på bakgrunn av bekymringsmelding, hvor barnevernkonsulentene ønsker å finne ut om barnet er i behov av beskyttelse. I de følgende fasene vil funn først bli presentert med korte innledende kommentarer fra meg, og påfølgende sitater. Deretter drøftes funnene opp mot relevant teori.

5.1 Posisjonering i forhold til barnet

Med posisjonering mener jeg at barnevernkonsulenten forbereder seg gjennom faglige refleksjoner og vurderinger. Det er en del av forberedelsene til selve samtalen med barnet og har betydning i forhold til hvordan barnets situasjon blir forstått. Denne prosessen synes å være viktig for dem, fordi den ga dem en meningsbærende forståelsesgrunn som de kunne ta med seg inn i samtalen med barnet. De faglige refleksjonene og vurderingene vedrørende tilrettelegging av samtale med barnet foregikk hovedsakelig i barnets mikromiljø (Bronfenbrenner, 1979), hvor foreldre, barnehage og skole har en sentral rolle. Under fremstilles fenomener som fremkommer innen disse forberedelsene benevnt som i) Å tune seg

inn mot barnet og ii) Fri seg fra voldsbegrepet. Disse hovedpunktene har også underkategorier.

Sitatene som er valgt ut gjenspeiler flere av informantenes utsagn og eksemplifiserer godt de prosessene som skjer innenfor de ulike fenomenene som fremkom. Enkelte av sitatene er ikke dekkende for alle informantenes utsagn, og de er valgt for å belyse fenomener som jeg antar har faglig relevans innenfor det barnevernfaglige feltet og som relaterer seg godt til prosessene. I de tilfeller slike sitater anvendes, vil dette bli nevnt.

5.1.1 Tune seg inn mot barnet

Forberedelsene før samtalen med barnet var svært viktig for barnevernkonsulentene og de forestilte seg ulike scenarioer om barnets situasjon. Barnevernkonsulentene forberedte seg på å rette fokuset sitt inn mot det enkelte barnet og barnets mulige situasjon. Barnets utviklingsnivå var en viktig faktor når barnevernkonsulentene i denne prosessen forberedte samtale med barnet. Barnevernkonsulentene var videre opptatt av å gi barnet en opplevelse av at de var interessert og å vise barnet omsorg.

Følgende sitat eksemplifiserer:

(...) mange ting som henger sammen, om barnet faktisk forteller, ikke sant, det kan jo handle om mange ting, men dette med barnets alder og funksjonsnivå, jeg tenker at det kan jo ha betydning om barnet faktisk sier noe.

Det aller viktigste for barnet under samtalen er at barnet opplever at du er interessert i barnet og at du, hva skal jeg si, har en omsorg for det barnet, tenker jeg er det viktigste at barnet opplever. Sånn at det er så viktig at du som sosialarbeider klarer å tune deg inn på barnet, også se det barnet.

Forberedelsene før samtalen med barnet var svært viktig for barnevernkonsulentene og de forestilte seg ulike scenarioer om barnets situasjon.

Det som er viktig for meg da, det er jo nettopp det at jeg selv skal være godt forberedt til å gå inn i den samtalen, og at den samtalen skal være forutsigbar for barnet. Hvis barnet i den samtalen, ikke sier noen ting. Hva kan det handle om, at jeg tenker gjennom det på forhånd, hva kan det handle om, er det truet? Hva kan det være, - eller er det fordi barnet ikke har noe å fortelle?

(...) det med å vurdere sikkerhet, det gjøres jo også, det må vi jo gjøre i den planleggingsprosessen.

(...) tenke gjennom hvordan vi skal gjøre det, det med at vi ikke gjør det fredag ettermiddag. Da har vi ikke kontrollen i helgen, ikke sant, da er det ikke barnehage neste dag, eller skole, da er det færre personer rundt barnet.

Videre dreide planlegging i forkant av samtalen seg også om å tenke på sikkerhet for barnet og ikke velge en tilfeldig dag for samtalen, men sikre oppfølging av barnet i etterkant. Flere av barnevernkonsulentene mente det var viktig å komme raskt i posisjon til barnet, med tanke på at barnet ville lukke seg om det gikk for lang tid. Det fremkom en antakelse om at barnet er mer åpen om å fortelle rett etter en hendelse, eller etter at det har formidlet til andre om sin situasjon. Flere av barnevernkonsulentene mente det var viktig å komme raskt i posisjon til barnet:

Er det et tilfelle hvor vi kommer inn med en gang og dette barnet ikke er snakket med, for eksempel.

Foreldrene vet det ikke, det er en uttalelse til skole eller barnehage, vi kommer inn samme dag, ...eller dagen etter, så har vi jo helt andre forutsetninger da, for å få det barnet i tale.

(...) vi kommer jo ofte for sent inn i forhold til voldsproblematikk, (...) og når vi kommer inn så sent som vi ofte gjør da, så er det for sent, da er ofte mor lukket, barnet er ofte lukket. Hvis vi kommer inn på et tidligere tidspunkt, så har vi ofte en mye større sjanse til å komme inn i problematikken og få åpenhet fra partene.

Barnevernkonsulentene fokuserer på flere viktige faktorer som har betydning for deres forberedelse til en samtale med barn som kan være utsatt for vold i sin familie. For å møte barnet på et følelsesmessig plan og få til en god dialog posisjonerer barnevernkonsulentene seg ved å bruke kunnskap om barnets utviklingsnivå. Barnets kognitive utviklingsforløp foregår kontinuerlig i sosiale fellesskap med foreldre og andre signifikante personer (Vygotskij, 1934). Hvordan barnet har utviklet evnen til å stole på voksne avhenger av om barnet har blitt møtt med trygghet og kjærlighet fra sine omsorgspersoner (Bowlby, 1988/1994). Et trygt tilknyttet barn, som føler seg forstått og elsket, vil utvikle en indre arbeidsmodell av seg selv som en person det er verdt å elske. Slik vil det derimot ikke være for et barn som vokser opp med vold og overgrep. Voldsutsatte og utrygge barn som vokser opp med opplevelser av å se og høre at mor blir utsatt for vold (Øverlien & Hydén, 2007; Øverlien et al, 2009) vil utvikle andre mentale representasjoner for seg selv, som kan være preget av mistillit til voksne og at

det ikke er verdt å elske. Barnet har kanskje opparbeidet seg alternative måter å beskytte seg selv på, ved å ikke vise sine følelser, være forsiktig med å etablere relasjoner og nærhet til andre (Bowlby, 1988/ 1994). Når barnet har liten erfaring med å bli møtt med forståelse, hjelp og støtte, vil det kunne påvirke samtalen mellom barnevernkonsulenten og barnet. I samtale med barnet kan barnevernkonsulenten oppleve at barnet er lukket og avvisende, med liten respons på oppmuntrende spørsmål og dette vil ha betydning for det intersubjektive møte mellom barnet og barnevernkonsulenten. Dette innebærer at det stilles store krav til barnevernkonsulenten når hun skal posisjonere seg i forhold til barnet. Det vil kreve en faglig bevissthet hos barnevernkonsulenten hvor hun gjennom affektiv inntoning til barnet er oppmerksom på eget kroppsspråk, ansiktsuttrykk og hun må kunne regulere egne følelser. Hun må sette seg selv til siden, evne å innta en nysgjerrig og undrende holdning til barnet, med mye fokus på barnets følelser. Barnet vil speile seg i barnevernkonsulentens nonverbale atferd, og reaktivere de mentale tilknytningsskjemaene barnet ubevisst har tilegnet seg gjennom tilknytning til sine foreldre. Gjennom å vise omsorg og interesse for barnet, med en bevisst inntoning vil barnets selvopplevelse og selvforståelse kunne påvirke den gjensidige interaksjonen mellom barnevernkonsulenten og barnet. Det dannes et fundament for dialogen som kan gi grunnlag for å etablere en felles mening og forståelse mellom barnet og barnevernkonsulenten.

Bekymringsmelding og vurdering av barnets sikkerhet

Bekymringsmeldinger hvor vold er et tema er ofte varierte, og de må tolkes og forstås. Derfra vil det være opp til den enkelte å vurdere ut fra meldingens innhold og den beskrevne bekymringen hvordan det skal jobbes videre mot barnet. Ofte er det bare én bekymringsfaktor som legges til grunn i meldingen, og det er at barnet har sagt en setning i barnehagen.

Følgende sitater eksemplifiserer:

Hvis man skal knytte det opp mot vold da, så får vi mange forskjellige type meldinger, når det gjelder det. Det kan ha vært små barn som har sagt en setning i barnehagen, hvor det ellers ikke foreligger noen bekymring fra barnehagen for eksempel. Velfungerende barn, som barnehagen observerer, godt samspill med foreldrene...

(...) hvis du ikke har snakket med foreldrene først, har du lite, du kan få lite kunnskap om familiesituasjonen da, det er ikke alle som ser likt på ting.

Sitatene over viser at barnevernkonsulentene også hadde fokus på barnets sikkerhet og mente det var viktig å komme tidlig inn i familien etter en voldsepisode. Dette støttes også fra praksisfeltet (Heltne & Steinsvåg, 2011). Å vurdere barnets sikkerhet innebærer å vurdere hvilken risiko og eventuell fare barnet befinner seg i. Utfordringene med sikkerhetsarbeidet er at de færreste barn og foreldre snakker om volden de er utsatt for, noe som vanskeliggjør kartleggingen. Men i den første fasen etter en voldsepisode kan familien være preget av redsel, skam og skyldfølelse, noe som innebærer at enkelte i familien kan være åpne for å snakke om det som har skjedd. Mor kan være motivert for å hindre at noe lignende skal skje igjen, men etter hvert som tiden går, svekkes denne muligheten (Heltne & Steinsvåg, 2011). Situasjonen roer seg ned i håp om at det skal bli bedre, eller frykt for konsekvensene av å fortelle kan få familiemedlemmene til å benekte og bagatellisere det som har skjedd. Dette er en vanskelig prosess for familien der mor kanskje kjenner så sterkt på skammen, at den også pålegges barna. Slik forsterkes forbudet mot å fortelle og samspillsmønsteret i familien opprettholdes gjennom å holde voldsproblematikken hemmelig. Etter hvert blir dette et tabu for familiemedlemmene og barna fortsetter å holde på hemmeligheter som er så skadelig for dem (Leira, 2003). Dette er ikke et fenomen som bare foregår i familien, det er også en kulturell og samfunnsmessig holdning som gjenspeiles hos familien, hvor tabu forstås som et kulturelt forbud mot å se, høre og fortelle (Ibid).

Det argumenteres for at vurderinger av sikkerhet må være utgangspunktet når man planlegger i hvilken rekkefølge man skal snakke med familiemedlemmene og at gjennomføringen av samtalene er nøye gjennomtenkt (Heltne & Steinsvåg, 2011). Det kan være ulike hensyn å ta dersom barn er utsatt for vold fra én forelder, begge foreldrene, fra søsken, eller om barnet er vitne til at en av foreldrene blir utsatt for vold (Ibid). Barnevernkonsulenten trekker også inn barnets nærmeste mikromiljø (Bronfenbrenner, 1979) som en beskyttende faktor, med tanke på at barneverntjenestens involvering i familien kan øke konflikt og aggresjon i barnets hjemmesituasjon. Skolen og lærere ser barnet hver dag og har en unik mulighet for å følge med på barn som lever i utsatte situasjoner (Gamst, 2011), de vil derfor være avgjørende viktig å samarbeide med i en barnevernssak hvor bekymringen knytter seg til vold i familien. Barn som lever med vold i familien er et samfunnsansvar og vil nødvendigvis involvere instanser som skole og barnehage. Barneverntjenesten kan ikke alene beskytte voldsutsatte barn og familier uten å etablere et koordinert og funksjonelt samarbeid med aktuelle instanser (Barne- og familiedepartementet, 2005).

Hvordan forstå bekymringen

Bekymringsmeldingen fra barnehagen frembringer informasjon om et barn som har sagt *en setning*, og slike meldinger er det en del av. Utover det foreligger det ingen bekymring for barnet. Barnevernkonsulentene vil snakke med foreldrene først for å få kunnskap om familiesituasjonen og da vil kartlegging av situasjonen nødvendigvis innebære at foreldrene blir informert om at meldingen omhandler bekymring for vold. Barnevernkonsulenter skal bestrebe seg å etablere gode gjensidige relasjoner og tillitsforhold til både barn og foreldre (Backe-Hansen, 2008). Dette er som regel et grunnleggende element for å komme i posisjon og få til en fremtidig og hensiktsmessig endring i familien. Det som er spesielt og vanskelig med bekymringsmeldinger som omhandler vold og overgrep, er at det ikke alltid fremkommer hvem i familien som utøver volden, heller ikke hvor omfattende voldsproblematikken er. Som vist tidligere er det heller ingen selvfølge at dette vil formidles til barnevernkonsulentene heller. Hvordan foreldrene vil fremstille hjemmesituasjonen når bekymringen knytter seg til vold eller overgrep vil i mange tilfeller være vanskelig å si på forhånd. Det man vet da, er at små barn lever med foreldre hvor voldsbruk eksisterer (Haaland et al. 2005; Christensen, 1988; Christensen, 1990; Hydén, 1995; Øverlien & Hydén, 2007; Eriksson et al. 2011) og at barnas opplevelser er preget av frykt og hjelpeløshet (Øverlien & Hydén, 2007) og mange av barna opplever vold rettet mot dem selv (Øverlien et al. 2009). Forskning viser også at de aller minste barna snakker mer spontant i situasjoner som er lik overgrepssituasjonen (Jensen et al. 2005) som for eksempel en stellesituasjon på badet. Slike situasjoner er ikke utenkelig i en barnehage, med tanke på at barnet blir vasket, stelt og gitt omsorg av de voksne i barnehagen. Om en tenker seg at barnet reaktiverer en aktuell hendelse i en slik situasjon, vil dette kunne minne om en tidligere overgrepssituasjon og således være kontekstuell gjenkjennbar. Når det gjelder små barn, så vil den viktigste arenaen utenfor hjemmet være barnehagen, noe som gjør at barnehagepersonell får en viktig rolle i forhold til å observere barn (Gamst, 2011). Her utvikler barnet seg relasjonelt i interaksjon med både voksne og barn, og det er ikke utenkelig at barnet får tillit til en signifikant voksen i barnehagen. Kanskje er det nettopp her barnet forteller om vanskelige forhold i hjemmet fordi barnet føler seg trygg og ivaretatt på denne arenaen.

Noe av det som kan være vanskelig med familievoldssaker er som tidligere nevnt, at det er tabu (Leira, 2009) og skambelagt, noe som innebærer at det kan være vanskelig å se eller forstå tegnene på at vold og seksuelle overgrep forekommer i møte med barnet og foreldrene.

Barnet forteller ikke lett om stressfylte og traumatiske hendelser, de kan holde overgrep hemmelig i mange år (Jensen et al., 2005). Hvis barnet forteller, kan det fremkomme fragmentert og utydelig, for så å tilbakevise det igjen (Malloy et al., 2007; Leander, 2010). I forkant av samtalen med barnet (posisjoneringen) må barnevernskonsulenten ta hensyn til dette. Hun må derfor ha en forventning om at det som kan møte henne i første samtale vil være preget av defensive strategier fra barnet, som kan gi lite verbale uttrykk av selve voldsproblematikken (Roland & Summit, 1983). Det er derfor viktig at barnevernskonsulenten har en prosessuell tilnærming i forhold til informasjonsinnhenting fra barnet (Malloy et al., 2007; Leander, 2010; Faller et al., 2010).

I noen tilfeller vil en kunne komme i posisjon til den av forelderen som ikke er utøver og da er det selvsagt viktig å etablere kontakt så raskt som mulig. Hvordan barnevernskonsulenten vil posisjonere seg utfra meldingens innhold kan som vist være en krevende og komplisert oppgave, spesielt når det ikke kommer frem detaljer som sier noe om hvem som er utsatt eller hvordan risikosituasjonen er. Et annet eksempel på dette handler om å ikke miste fokus på utsatte barn generelt, når en vurderer bekymringsmeldinger som jeg skal se nærmere på i det følgende.

5.1.2 Fri seg fra voldsbegrepet.

Bare en av barnevernskonsulentene berørte dette temaet i forbindelse med hva som er viktig når samtalen med barnet planlegges. Barnevernskonsulenten er bekymret for at hvis en kun tenker vold og kategoriserer voldsbekymringene, så kan man overse andre viktige fenomener som også kan skape uforutsigbarhet og ustabilitet hos barnet. Om årsaken til ustabilitet og uforutsigbarheten er rus, psykiatri eller vold, er ikke avgjørende for å vurdere at det er krise, alle tre faktorene er alvorlig for henne. Barnevernskonsulenten uttrykker seg slik;

(...) man kan lese en melding også tenke ”herre gud” her er det krise, og så er det en person som har beskrevet den familien, eller sitt syn av den familiesituasjonen. Jeg tenker at man har jo mange erfaringer med folk som vokser opp med folk som er ekstremt psykisk syke, ekstremt alkoholisererte, ruset, uforutsigbare, ustabile personer. Jeg tenker at det ikke nødvendigvis skiller seg så mye fra, nettopp volden. Det er ikke det det handler om, når jeg tenker at det er helt krise. Det trenger ikke stå, at barnet blir slått for meg, for at det er krise. Det er så mye annet som jeg tenker må håndteres på samme måte da. Hvorfor skal volden, ja, hva er forskjellen på å vokse opp med en voldelig person,

uforutsigbarheten, ustabiliteten, du vet ikke hva du venter. En rusa mor for eksempel, eller en som drikker mye, du vet ikke hva som skjer, du vet ikke når det skjer, jeg tenker at kanskje ikke forskjellen er så stor da, kanskje jeg må fri meg litt fra voldsbegrepet.

Jeg har veldig respekt for det at barn skal beskyttes, men jeg tenker at man skal være varsom i det man gjør. Ikke bare si, ja, det er vold og legge det i voldsbunken, og så går man frem sann... Jeg redd for den kategoriseringen.

Forskning bekrefter også at barn som vokser opp i familier med alkoholproblemer og/eller psykiske lidelser har en økt risiko for å utvikle en rekke psykiske, atferdsmessige og sosiale problemer i barndommen (Lauritzen & Waal, 2003; Torvik & Rognmo, 2011). Noe som innebærer at det vil være både uetisk og uaktsomt å ikke ta alle bekymringsmeldinger på alvor. Slik sett har barnevernkonsulentene et viktig poeng. Om noen utsatte barn blir prioritert fremfor andre ville det bli helt feile prioriteringer ved å sortere ut bekymringsmeldinger hvor vold og overgrep er et tema, når vi vet at rus og psykiatri også er alvorlige risikofaktorer for barnets utvikling. Men, hvordan kan en da sortere ut argumentene for, eller sortere hva som er alvorlig og hva som er mindre alvorlig, med tanke på velferdsbarnevernet versus risikobarnevernet (Stang, 2007).

Da må forskningen vise hva som er av betydning når en som barnevernkonsulent skal gjøre vurderinger i forhold til bekymringer som omhandler vold og overgrep. I følge Hilde Pape (2012) er det veldokumentert at alkohol og vold henger sammen, hun peker på norske studier hvor partnervold er forbundet med at en av partene har vært alkoholpåvirket under voldsepisoden (Pape & Stefansen, 2004; Haaland et al. 2005). Også andre studier viser at det er en nær forbindelse mellom vold og rus, hvor barn også er involvert (Rossow et al., 2011; Mossige & Stefansen, 2007).

Poly-victimization

Internasjonal forskning viser at forekomst av en negativ faktor, som for eksempel vitne til vold mot mor, øker sjansene for forekomst av at andre negative forhold eksisterer i barnets liv (Edwards et al., 2003). For eksempel barn som lever med foreldre som ruser seg, eller er psykisk syke, vil da være i betydelig risiko for å bli utsatt for vold, noe som igjen fører til at barna tar mer skade av volden, både psykisk og fysisk (Finkelhor et al., 2007). Med andre ord, de ulike belastningene ser ut til å forsterke barns skadevirkninger. Dette er et fenomen som

forskerne nå begrepsfester som ”*Poly-victimization*” (Finkelhor et al., 2007). De fant i sin studie at barn som opplever fire eller flere ulike type overgrep innenfor et enkelt år, predikerte svært høyt i forhold til traume symptomer. Det støttes også av andre studier at barna er mer eksponert for flere belastninger på flere arenaer, som for eksempel mobbing, når det korreleres for flere ulike belastninger (Finkelhor et al., 2011). Negative barndomserfaringer som vold og overgrep, får også alvorlige følger opp i voksen alder (Felitti et al., 1998; Kirkengen, 2009).

Dette betyr at når en som barnevernkonsulent skal gjøre vurderinger i forhold til hvilke bekymringsmeldinger eller barnevernssaker som skal prioriteres, er det viktig å ha kunnskap om ulike risikofaktorer, hvordan disse korrelerer med hverandre og at de fører til belastninger i barnets oppvekstmiljø og videre inn i voksenlivet. Det pekes på at praktikere og forskere i ulike fagmiljøer i større grad må bli flinkere til å integrere kunnskap på ulike påkjenninger og hvordan disse samspiller med hverandre og ikke ensidig fokusere på en enkelt risikofaktor (Finkelhor et al., 2007). Med denne kunnskapsoversikten er det vanskelig å si om en virkelig kan fri seg fra voldsbegrepet. Kanskje er det slik at en heller må integrere det nye begrepet ”*Poly-victimization*” som Finkelhor og medarbeidere (2007) har introdusert.

Barnevernkonsulenten har helt klart et poeng, alle de tre faktorene er alvorlig og det er ikke vanskelig å enes om at de forårsaker uforutsigbarhet og ustabilitet for barnet, men interaksjonene mellom disse faktorene må også vurderes i et mer helhetlig økologisk perspektiv.

Voldsbegrepet kan være til hjelp, fordi det kan identifisere hva som faktisk er problemet. For eksempel viser Øverlien (2007) ved en litteratur gjennomgang knyttet til tema, ”barn som opplever pappas vold mot mamma”, at når ulike forskere bruker forskjellige begrep og ikke er konsekvente, blir det vanskelig å få tak i hvem som er offer. For eksempel om man sier vold i hjemmet, noe som utydelig gjør hvem som er offer og hvem som er utøver (Ibid). Eller som politiet tidligere kalte det, ”husbråk”. Voldsbegrep er derfor av betydning da det tydeligere kan differensiere mellom de ulike risikofaktorene når barnets situasjon skal vurderes og alternative tiltak skal foreslås.

God hjelp for barnet?

En av informantene formidler en tanke om at barn kan hjelpes, gjennom foreldrenes tillatelse. Slik det fremkommer under kan det synes som barnevernkonsulenten tar et foreldreperspektiv

fremfor et barneperspektiv. Når det gjelder barnevernkonsulentens refleksjon knyttet til hva som er god hjelp for barnet, så kan det forstås som et idealistisk syn. Følgende sitat illustrer:

Jeg tenker at, god hjelp for barnet er den hjelpen foreldrene lar de får lov å få, og anerkjenner. Noen ganger er det absolutt behov for beskyttelse og akutt plasseringer, helt klart, men det er ikke alltid det er sånn.

Hun har et ønske om å hjelpe barnet, men at dette skal skje gjennom foreldrene, slik at familien kan fungere på en god og hensiktsmessig måte. Det som kan bli en utfordring når det er bekymring for barn som opplever vold i familien, er det skjæringspunktet som oppstår mellom ivaretagelse av barnet som rettighets subjekt, foreldrenes rettigheter og alle familiemedlemmenes behov for hjelp og ivaretagelse. Dette kan være en vanskelig balansegang, som også skal forenes med forvaltningen av lovverket. Når flere perspektiver, faglig referanseramme, juridisk lovverk, verdier og holdninger skal forenes og legges til grunn, er det kanskje vanskelig å få øye på de relasjonelle vanskelighetene barnet står overfor.

Ser man nærmere på barnevernkonsulentenes valg av ulike teoretiske referanserammer er ikke dette tilfeldig. Nygren (1995) mener dette henger sammen med den enkeltes grunnleggende verdier og menneskesyn, og at man velger teorier og metoder som ”matcher” disse verdiene. Dette trenger ikke alltid være heldig for det enkelte barn og det er viktig å være seg bevisst egne holdninger og verdier i arbeid med andre mennesker. Dette bør også være et tema som tas opp til kritisk refleksjon og diskusjon på arbeidsplassen med jevne mellomrom. Det er derfor viktig å drøfte saken med kollegaer for på den måten å sette ord på hva en har observert. På denne måten har en mulighet til å bevisstgjøre seg selv hva en har sett, samtidig som en har muligheten til å få hjelp til å se det fra andre perspektiver for igjen å kunne sette inn riktige tiltak.

Oppsummering

I denne første posisjoneringsfasen har barnevernkonsulentene vist hvor krevende og komplisert forberedelsen til samtale med barnet kan være. Gjennom faglig refleksjoner og eksempler fra deres arbeid har de illustrert at de toner seg inn på barnet, men også at de opplever flere dilemmaer. Barnevernkonsulentene må ha god evne til å sette seg inn i barnets situasjon og en bevisst inntoning hvor de må bestrebe seg på å ta barnets perspektiv. De må

være var for barnets sårbarhet når de går inn i samtale med voldsutsatte barn. Innholdet i bekymringsmeldingen kan noen ganger være lite informativ og kan sette vurderingene på prøve. Bevissthet knyttet til egne verdier og valg av teorier i forståelsen av barnets behov for beskyttelse, er et område barnevernkonsulenter hele tiden bør reflektere rundt, fordi det er mange mennesker i et komplekst felt som skal ivaretas. Her er det avgjørende at barnevernkonsulentene har et orientert blikk på bekymringsmeldingen og går en faglig drøftingsrunde før beslutninger tas. Barnevernkonsulenten ønsket å fri seg fra voldsbegrepet for å være sikker på at hun ikke mistet fokus på andre utsatte barn. Dette er viktig og krever nyanserte vurderinger av bekymringer som kommer inn til barnevernkonsulentene, fordi rus-, psykiatri- og voldsproblematikk er av betydning, da disse faktorene ofte korrelerer med hverandre (Finkelhor et al., 2007) og øker barnets behov for beskyttelse. Sikkerheten synes å være et prioritert område, men også her kan det by på utfordringer for barnevernkonsulentene, spesielt i forhold til å komme tidlig inn i familien og få åpenhet fra familiemedlemmer.

Den siste refleksjonen fra en av barnevernkonsulentene fører oss videre til neste fase, når valg av samtalekontekst skal fremstilles.

Vi må tenke gjennom konsekvensene det kan få for barnet dersom det forteller, hvordan foreldrene vil reagere...- vi må ha tenkt gjennom når det er mistanke om dette. Så må vi ha tenkt gjennom om vi kan komme dit, når vi har disse samtalene, kanskje den dagen, må vi vurdere om vi skal akutt plassere, med tanke på å beskytte barnet. (...) Vi gir dem et rom til å fortelle, det står i loven at vi skal, en rett, ikke en plikt, hva da? Vi har et enormt ansvar for å følge opp.

5.2 Intervenering i forhold til barnet

Fenomenet intervensjon i forhold til barnet relaterer seg til at barnevernkonsulentene skal ha samtale med barnet og i det følgende er det primært rammene for samtalen som blir presentert, hvem som skal være tilstede under barnesamtalen og hvor samtalen finner sted. Barnevernkonsulentene ønsker at barnet skal få mulighet til å uttale seg og at rammene for samtalen er preget av trygghet. Rammene er nøye planlagt, det samme er samtalen, men samtalen kan foregå på ulike arenaer og med ulike personer tilstede. Noen velger at samtalen skal foregå på barnevernets kontor, altså utenfor barnets mikroarena (Bronfenbrenner, 1979), mens noen mener det er viktig at samtalen foregår på barnets arena, som kan være skolen eller

barnehagen, at det vil gi større trygghet for barnet. Det er ikke nødvendigvis en samstemt enighet om dette. Dette reflekteres slik:

Det kan være en ganske voldsom opplevelse, for et barn, som blir stilt til veggs, du (barnet) har sagt, fra to fremmede damer som du (barnet) ikke har møtt før...

Barnevernkonsulentenes handlingsstrategier ved intervensjon er ulike, fordi en eller flere familiemedlemmer ofte involveres samtidig, men i forskjellige varianter. Den første samtalevarianten har jeg kalt *tradisjonelle samtaler*, den andre har fått benevnelsen *parallelle samtaler*. Disse to vil først kort bli gjort rede for, deretter presentert og drøftet hver for seg, for så å sammenlignes med tanke på ivaretagelse av barnets behov for beskyttelse. DCM metodikken ligger til grunn hos barnevernkonsulentene i begge disse intervensjonsprosessene.

Tradisjonelle samtaler

En tradisjonell familiesamtale innebærer at barnevernet innkaller foreldre til samtale etter å ha mottatt bekymringsmelding. Deretter avtales det med foreldrene samtale med barnet skal snakkes med og da innhenter man samtykke fra foreldrene til å gjøre dette. Noen ganger hender det at foreldrene motsetter seg dette, da er det opp til barnevernkonsulenten å vurdere om dette skal gjennomføres selv om foreldrene ikke samtykker. Samtale med barnet kan skje med eller uten foreldrene tilstede, avhengig av hva barnevernkonsulenten vurderer hensiktsmessig.

Parallelle samtaler

Parallelle familiesamtaler gjennomføres spesielt når det er bekymring for vold og overgrep. Denne fremgangsmåten omfatter at barnevernet først kontakter barnets skole eller barnehage for å gjøre en avtale om samtale med barnet, snarest mulig etter at bekymringsmelding er kommet inn. Den dagen samtalen skal gjennomføres med barnet, kontaktes foreldrene og de blir bedt om å møte på barnevernets kontor. De blir da informert om at barnet blir snakket med uten deres samtykke på bakgrunn av den alvorlige bekymringen som foreligger. Samtalene gjennomføres da parallelt, med barnet, barnets søsken og foreldrene.

5.2.1 Tradisjonelle samtaler

I det følgende beskriver barnevernkonsulenten at det er viktig å snakke med foreldrene også, hun vil ikke gå forbi dem.

Jeg tenker jo at i de aller fleste tilfellene, og nå handler dette først og fremst om vold da, skal det mye til for at man ikke skal snakke med foreldrene også. Og at foreldrene skal få en anledning til å uttale seg. Det skal de ikke alltid nødvendigvis, men jeg tenker at det er et, det er et stort inngripen da, og gå mot foreldrenes vilje. Ikke mot deres vilje, men uten deres viten.

Jeg tror at i de aller fleste tilfellene så har jeg snakket med foreldrene først. Men det skal også sies at jeg har vært med på å akutt plassere en jente som hadde fortalt om masse vold, fra både foreldrene og broren. (...) Da snakket vi med jenta uten at foreldrene visste det, på skolen.

Involvere foreldrene

Det kan synes som at barnevernkonsulenten opplever at det er en etisk dimensjon ved å ikke snakke med foreldre når det foreligger en bekymring hvor tema er vold. Hun sier at det skal mye til for at hun ikke involverer foreldrene også. I en barnevernfaglig sammenheng er det en selvfølge at alle parter i en barnevernssak trekkes inn fra starten av, dette er også nedfelt i lovverket. Denne forståelsen synes også å gjenspeile barnevernkonsulentens holdning og vurdering. Hun vil snakke med både barnet og foreldrene når det foreligger en slik bekymringsmelding. Det er i juridisk forstand jf. § 30 i barneloven, foreldrene som har foreldreansvaret og således pålagt å beskytte barnet sitt. Det å gå forbi foreldrene, å snakke med barnet uten deres viten, kan slik sett være provoserende for foreldre. Men, det kommer også frem at hun har valgt å gå forbi foreldrene, ved en tidligere anledning, hvor et barn hadde fortalt om vold. Her er det en viktig refleksjon hun gjør som knytter seg til de individuelle og noen ganger kompliserte vurderinger som gjøres utfra meldingens innhold.

5.2.2 Parallelle samtaler

Parallelle samtaler

Her intervensjoner flere barnevernkonsulenter samtidig i forhold til familien. Dette innebærer at barnet, eventuelt barnets søsken og foreldrene har samtaler parallelt. Samtalene er nøye planlagt, også i forhold til om barnet har behov for å ha med seg en støtteperson i samtalen.

Følgende sitat illustrer:

Som oftest så skjer det på skolene, når vi har en sånn dag, hvor vi drar ut å snakker med alle de forskjellige aktørene. Både mor og far, og søsknene parallelt. Da drar vi ut på skolen og snakker med barna. Da er det viktig å være to eller i hvert fall ha kontakt med en kollega. Hvis det er to forskjellige barn, så kanskje man snakker med hvert sitt barn, også møtes man etterpå og snakker om det. Hvis ikke, så tar jeg en telefon til konsulenten min, hvis det har dukket opp alvorlige ting i den samtalen, og dette her planlegger vi på forhånd (...)

(...) og så planlegger vi at det skal være med en lærer. Vi tenker at barnet vil bli mye tryggere om det er med en lærer inn i samtalen, hvis barnet ønsker det selvfølgelig og det hender det jo ofte at de gjør. Så har vi samtalen på skolen. Vi planlegger også, at om det kommer noe alvorlig, alvorlig utfall i forhold til de samtalene, så har vi blitt enige om at da skal barnet vente sammen med meg, eller kanskje vente på rektors kontor, ikke sendes tilbake til klassen før jeg har snakket med min konsulent.

Her beskriver barnevernkonsulentene at samtalene som oftest skjer på skolene, i barnets mikrosystem (Bronfenbrenner, 1979). Grunntanken bak valget av å ha samtale med barnet på skolen er at barnet ikke skal bli påvirket av sine foreldre, ved å involvere foreldrene først. Foreldrene har ingen påvirkningskraft eller mulighet for å avverge at barnevernkonsulenten snakker med barnet deres. Interveneringen er nøye planlagt, ved at skolen er kontaktet på forhånd. Kontaktlærer eller sosiallærer er snakket med på forhånd, som igjen har forberedt barnet på at barnevernkonsulenten kommer. Om en følger forbindelseslinjen fra barnet og ut i barnets mikromiljø, ser en at barnevernkonsulenten samhandler med de aktørene som kan ha betydning for barnet. Barnets søsken og foreldre blir kontaktet samme dag som avtalen om samtale med barnet er gjort. Foreldrene snakkes med på barnevernets kontor. Telefonen som barnevernkonsulenten skal ta etter samtalen med barnet er avtalt på forhånd. Her deles informasjon som er fremkommet fra barnet, med kollegaer som befinner seg på kontoret med foreldrene. Barnet kan ha fortalt andre ting enn foreldrene og da vurderes sikkerheten til barnet opp mot det barnet har formidlet.

I begge intervensjonsstrategiene opplevde barnevernkonsulentene at barnet kunne komme i en lojalitetskonflikt overfor foreldrene.

5.2.3 Lojalitetskonflikt

Barnevernkonsulentene opplever at det er dilemmaer knyttet til hvem som skal være til stede og hva som kan være best for barnet.

(...) jeg ønsker jo å snakke med barnet, og så er det jo dilemmaene, skal man snakke med barnet alene, eller skal man snakke med barnet med en tillitsperson til stede, skal det være foreldrene? Det som jeg har med meg da, du kan snakke med barnet alene, men foreldrene vil jo alltid være tilstede i rommet, uansett. De (barnet) vil alltid tenke over hva de sier eller hvordan, ...jeg tror ikke vi klarer, samme hvilken metode vi bruker, å fri barnet fra den lojalitetskonflikten.

(...) jeg tenker at det kan ha en verdi, å klare å få til en samtale hvor barnet klarer å formidle seg da, kanskje det kan klare å formidle seg med en av foreldrene til stede.

Jeg tenker også at noen barn kan være vettskremte fra å fortelle noe som helst, hvis foreldrene sitter der...- og du risikerer å miste, eller få et perspektiv fra barnet som er preget av frykt for hva foreldrene vil mene om det de sier. Barnet lurer jo kanskje på, ”*hva vil du jeg skal si?*” Det er ubehagelig, de kjenner oss ikke, de skal snakke om de mest intime detaljene i hjemmet.

(...), men det jeg synes var en utfordring, her sitter hun og er ti år, hun sitter litt sånn på nåler. Og spør, hva skal dere gjøre nå, vet mamma og pappa at jeg er her? Ja, jeg følte at hun var utrygg, og særlig spurte hun om mamma visste om at hun satt der og pratet da. Barnets opplevelse når vi går inn er kanskje på mange måter brutal for å trygge barnet, men det er kanskje en lettelse for barnet, da blir i hvert fall barnet sett. Men det var ikke det jeg opplevde der og da, (...) fordi barnet lukket seg. Hun beskyttet i hvert fall foreldrene sine.

Barnevernkonsulentene står her i et dilemma hvor barnets lojalitet til foreldrene blir vurdert å være en vanskelig oppgave å løse. I følge Gamst (2011) er det et prinsipp i DCM at barnesamtalen skal legges til rette for barnet og at barnet får snakke med en fagperson, uten at foreldrene er tilstede. Dette begrunnes med, nettopp den lojalitet barnet kan utvise overfor sine foreldre ved å ha dem tilstede, og at barnet kan unnlate å formidle seg om sensitiv og viktig informasjon (Ibid). Det kan likevel oppleves som et vanskelig dilemma når både barn og foreldre skal ivaretas i en kritisk situasjon. En av barnevernkonsulentene reflekterte over hvordan hun følte barnets opplevelse kunne være når barnesamtalen ble gjennomført på skolen, uten at foreldrene var informert om det på forhånd.

I de tilfeller barnet allerede har fortalt til en av foreldrene at det har vært utsatt for overgrep eller andre krenkelser, kan den av forelderen som ikke er overgriper eller voldsutøver være en god følelsesmessig støtte for barnet, men da forutsetter det jo at dette er avklart med barnet på forhånd. I motsatt fall er det ikke sikkert barnevernkonsulenten kan fri barnet fra lojalitetskonflikten, men hun kan gjennom en dialogisk prosess skape tillit og relasjon, slik at barnet gradvis våger å sette ord på det som er vanskelig (Gamst, 2011). Voldsutsatte barn kan være spesielt sensitive overfor voksne, hvor troen på å få hjelp kanskje er fraværende (Roland & Summit, 1983). Barn er i slike sammenhenger avhengig av at barnevernkonsulenten etablerer trygg base (Bowlby, 1988/1994), støtte og hjelp (Vygotskij, 1962), slik at barnet kan klare å formidle seg uten foreldrene til stede. For barnevernkonsulenten vil dette kreve et valg som skal tas ut fra hensynet til barnet beste, og velger hun å ha med en av foreldrene i samtalen kan hun risikere at barnet forblir i den lojalitetskonflikten barnet opplever.

Om det har en verdi å få til en samtale med barnet, med foreldrene til stede, vil avhenge av hvor langt i prosessen barnet er kommet i forhold til å avsløre hvordan forholdene i hjemmet er. I den kliniske studien som Jensen et al., (2005) foretok av barns avsløringer om mulige seksuelle overgrep, fant de at det kan være svært vanskelig for barn å snakke om hemmelige, stressfylte opplevelser, hvor det er få eller ingen rutiner i familien om å snakke om slike tema. Barn er også svært følsomme for behovene til sine omsorgspersoner og kan frykte for konsekvensene for sin familie og den som er overgriper (Jensen et al. 2005). Har barnet allerede formidlet seg til en av sine nære omsorgspersoner og fått støttende bekreftelse, slik at barnet opplever trygghet. Ja da kan det ha en verdi for barnet å ha for eksempel mor med på samtalen. I den nevnte studien til Jensen et al., (2005) formidlet barna at det tok mange år før de avslørte overgrepene de var utsatt for, og når de fortalte, var det ofte mor de henvendte seg til.

Barnet, som kanskje opplever skolen som et fristed fra eget hjem, er ikke nødvendigvis klar for å fortelle, selv om det er lagt til rette for det. På den ene siden har barnet en trygg base på skolen, sammen med trygge voksne og prososiale venner, og så dukker barnevernet opp. Hvordan barnet opplever at barnevernkonsulenten kommer på skolen er av interesse, da det kan synes som at barnet har like mangelfull kontroll over sin situasjon som sine foreldre. Begge disse måtene å intervenere overfor barnet synes å vise at det knyttes dilemmaer til metodene. Det er i den tradisjonelle varianten knyttet utfordringer til om man kan gå forbi foreldrene, det må tas noen valg, som er vanskelig. Går en forbi foreldrene, kan en gå forbi en

av foreldrene som kan være barnets ressurs person, om den andre er overgriper eller den som utøver vold. Det er også slik at barn, som vist over, kan la være å fortelle, av frykt for konsekvenser overfor hele familien og dermed la være å avsløre noe, kanskje uansett hvilke rammer som settes opp rundt barnet.

I den andre fremgangsmåten hvor de parallelle samtalene anvendes er det en fare for at barnet kan oppleve seg presset til å si noe, noe barnevernkonsulenten skal være varsom med (Malloy et al., 2010). Samtidig som det legges stor vekt på at barnet skal ha trygge rammer, få uttrykke seg uten foreldrene og med en tillitsperson til stede. Det er likevel en mulighet for at barnet opplever det invaderende at det er skolen som er valgt som arena for en slik samtale. Kanskje er skolen det fristedet og trygge stedet, hvor ingen er truende eller krenker henne. På den annen side, er skolen også en forbindelseslinje som strekker seg mellom barnet, foreldrene og lærere, og som kan være en beskyttende faktor for barnet. Skolen kan således være både en beskyttelsesfaktor, men kan også bli forbundet med en utrygg plass for barnet, men tanke på at det kan risikere å bli konfrontert med sine dypeste hemmeligheter som det bruker så mye kraft på å ikke formidle til noen. I den tradisjonelle fremgangsmåten, er det et poeng å involvere foreldrene, slik at de får en mulighet til å komme med innspill, men de kan også i kraft av å bli involvert før barnet, påvirke barnet eller true barnet til å ikke si noe. Dette er utfordringer som må tas i betraktning når rammene for samtalen skal planlegges. Når den bakenforliggende bekymringsmeldingen gir grunnlag for å tro at barnet kan være i behov av beskyttelse og hjelp, er det slik jeg ser det både dilemmaer og utfordringer knyttet til begge disse intervensjonsmetodene.

Barnets utgangspunkt

Når barnevernkonsulenten intervensjoner på denne måten, er det ikke alltid de vet hva barnet har vært utsatt for eller alvoret i barnets hjemmesituasjon. De tar på et vis ingen sjanser og intervensjoner effektivt uten at foreldrene får anledning til å motsette seg dette. Vil barnet kunne gi barnevernkonsulent informasjon eller avsløre alvorlige overgrep og krenkelser? Som vist tidligere vil barnets oppvekst vilkår være av betydning for barnets tillit eller mistillit til voksne, og dermed også ha betydning for barnets samtale- og relasjons kompetanse (Gamst, 2011).

Oppsummering

I denne fasen har barnevernkonsulentene beskrevet måter å intervensere på, og vist at det knyttes dilemmaer og utfordringer til dem begge. Det kan synes som at det kan oppstå en lojalitetskonflikt i begge de anvendte samtaleformene, hvor lojaliteten knyttes til at barnet har foreldrene med seg (mentalt eller fysisk) uansett hvilken metode som anvendes.

I den tradisjonelle samtalen er dilemmaet knyttet til å involvere foreldrene først, da det kan føre til at barnet blir truet til å ikke si noe. Likeledes er det et dilemma å la foreldrene være med på samtalen, fordi det kan føre til at barnet ikke sier noe, tar hensyn til en av foreldrene (Jensen et al., 2005), samtidig så kan det være nettopp i en slik situasjon barnet trenger å ha med seg en av foreldrene.

Når barnevernkonsulentene velger skolen som arena for samtale, kan det oppstå en usikker situasjon for barnet, hva vet foreldrene og kan barnet klare å formidle seg om sårbare tema uten å forberede seg i forkant? Hva om barnet trenger mor hos seg ved denne samtalen, fordi mor vet at barnet har det vanskelig og støtter barnet sitt. Samtidig, så kan det være at *ingen* andre enn barnet og overgriper vet hva som foregår. Disse intervenseringsstrategiene kan i noen tilfeller være hensiktsmessige, men viser også at det kreves individuelle tilpasninger avhengig av barnets situasjon. Med tanke på Helsetilsynets (2012) kritikk av flere kommunale barneverntjenesters arbeid, hvor de hadde sett eksempler på at det ikke ble vurdert å snakke med barn i enerom, når det var mistanke om vold og overgrep, er dette en utfordring som bør problematiseres videre, slik at barnet blir ivaretatt på en bedre måte. Det er kanskje mulig å tilpasse rammene for samtale med barnet til en mer helhetlig modell, hvor barnet er hovedpersonen, og selv er med å legge føringer for hvordan barnevernkonsulentene skal gå frem.

5.3 Identifisering av barnets behov for beskyttelse

Identifisering av barnets behov for beskyttelse relaterer seg til hvordan barnet blir forstått i samtalen med barnevernkonsulentene og de utfordringer som oppstår underveis. Det ble beskrevet flere eksempler på hvordan barnet kunne formidle seg på måter som skapte usikkerhet og tvil hos barnevernkonsulentene. Det skal vurderes og fattes beslutninger i forhold til å beskytte barn, men hva om det ikke stemmer da, at barnet fantaserer og finner opp historier? Gjennom fenomenet identifisere barnets behov for beskyttelse, fremkom det

særlig to elementer som fremsto som utfordrende for barnevernkonsulentene: Barnets troverdighet og hva som kan skje når systemet svikter.

5.3.1 Barnets troverdighet

Noen av barnevernkonsulentene beskrev hvor vanskelig det kunne være å tro på barnet, når barnet fortalte de mest fantastiske og villeste historier. Her deler informantene sine tanker omkring utfordringer knyttet til fenomenet barnets troverdighet.

En gang så opplevde jeg at det var en jente som rett og slett virket på meg, som hun fantaserte litt, mens hun pratet med meg. Så jeg ble usikker på hvor mye hun sa som var sant. Samtidig som jeg har i bakhodet, man skal alltid tro på barna, men denne jenta var ganske liten, hun var seks år, gikk i første klasse, nettopp sluttet i barnehagen. (...) Hun snakket veldig usammenhengende. Hun hoppet mye i det hun fortalte, (...) hun lekte innimellom, (...) jeg tenker, man skal alltid tro på barna, så jeg tok det hun sa veldig alvorlig, så det handler ikke om at jeg ikke trodde på henne, men jeg var redd for at kanskje dette kunne være en fantasi.

Denne gangen så opplevde jeg at hun var mye på samme måten. Men da jeg skrudde av diktafonen og spurte henne helt til slutt i samtalen: *"Hvordan skulle du ønske at det var, hvis du fikk en tryllestav og kunne trylle akkurat sånn som du ville, hvordan skulle du ønske at det var hjemme hos deg?"* – og da sa hun at mamma ikke slo meg. Også beskrev hun for meg hvor på kroppen mamma slo, og det ble for meg veldig troverdig. At det var sånn det skjedde, da klarte hun å sette ord på det.

Barnets fantasi

I følge (Gamst & Langballe, 2004) vil troverdighet referere til en subjektiv vurdering om å tro på barnet. Dette vil da kunne bli en sårbar kontekst for barnet, da alt avhenger av hvordan barnevernkonsulenten forstår barnets signaler og faktiske situasjon, som igjen danner grunnlag for hennes subjektive vurdering. Barnets troverdighet vurderes ofte opp mot barnets alder og umodenhet, med fare for at barnets forutsetninger blir løsrevet fra den konteksten barnets fortellinger fremkommer i (Langballe, 2007). Jenta som er beskrevet her, er seks år og vurderes å være ganske liten, men barn i seksårsalderen har et relativt godt utviklet språk og snakker nesten som en voksen, selv om ordforrådet er mindre avansert og barnet noen ganger konstruerer egne begreper for å skape større mening for seg selv (Gamst, 2011).

Barnevernkonsulentene strever med å forstå hva som skjer i samtalen, hun veksler mellom å ville tro på barnet, samtidig som hun fastholder at barnet fantaserte. Hvorfor barnet uttrykker seg på måter som skaper tvil om barnets troverdighet er viktig å se nærmere på. Selv om barn har elementer av fantasi i sine historier er det ikke ensbetydende med at barnet ikke har vært utsatt for overgrep, det kan også være virkninger etter psykiske skadevirkninger av alvorlige overgrep (Dalenberg, 1996). Når slike utsagn fremkommer i barns frie beretninger må de ikke undervurderes og vurderes som usanne, men undersøkes nøye i en bred kontekst (Ibid). De aller minste barna kan leve i et flyt mellom fantasi og virkelighet, med mulighet for å havne langt ”ut på viddene” i egne konstruksjoner. Men fra barna er ca. 3 år kan de logisk sett, også skille mellom sannhet og løgn, selv om de også kan boltre seg i frie fantasifulle beretninger når de skal fortelle om sine opplevelser (Gamst, 2011). Det som er viktig å være oppmerksom på er at bakenfor ordene kan det ligge alvorlige forhold, som barnet anvender fantasi for å bearbeide eller flykte fra (Ibid).

Barnevernkonsulentene sier her at hun er usikker på ”*hvor mye hun sa som var sant*”, noe som tyder på at barnet kan ha sagt noe som også ble oppfattet som sant og at ikke alt var fantasi. Opplevelser av vold og overgrep er traumatisk, og griper inn i det enkelte barns måte å oppfatte, tenke og forholde seg til seg selv og omgivelsene på. Det beskrives at *barnet lekte innimellom*. Barnets evne til å leke er jo en kreativ aktivitet, men kan det også være en måte å trekke seg tilbake for å skape beskyttelse for seg selv? I følge Benum (2006) vil traumeerfaring hos barnet, kunne føre til utvikling av alternative måter å være i verden på, og særlig måter å unngå å være til stede. Barnet vil kanskje slippe å være til stede i sin egen kropp, eller i nærheten av andre, og løsningen for mange barn er å splitte vekk jeget (Ibid). Det kan se ut som at barnet gjennom lek og fantasi har distansert seg vekk fra samtalsituasjonen og slik skapt kontroll for seg selv. I følge Benum (2006) er oppsplitting og utmelding typisk relatert til dissosiering og kan forstås som biologisk forsvarsbehov, men det kan også forstås i et psykologisk utviklings- og relasjonsperspektiv.

Prosessuell avsløring

Samtalen ser ut til å starte ut på samme måte andre gangen barnevernkonsulentene snakker med barnet, men den brytes når diktafonen slås av og samtalen formelt er ferdig. Så får barnet tilbud om en annen dialogisk innfallsvinkel som synes å gi, barnet trygghet til å fortelle det vanskelige som jenta bærer på. Barnevernkonsulentene tar i bruk en mer kreativ og leken dialog, av en mer uformell karakter, som synes å være på barnets premisser.

Det kan virke som barnevernkonsulentens sanset at det var noe hos dette barnet, hun ga ikke opp og hun ga barnet anledning til å bli trygg og etablere en relasjon til seg. Gjennom en dialogisk prosess klarte barnet og barnevernkonsulentens å skape en felles forståelsesramme som ga barnet mulighet til å formidle at hun hadde det vanskelig og trengte hjelp. I mange tilfeller trenger barn å være i en slik prosess, hvor det over tid må etableres tillit og trygghet overfor den voksne barnet skal formidle seg til (Gamst, 2011). I dette eksempelet kunne barnevernkonsulentens iverksette beskyttelsestiltak etter å ha sjekket ut hva som var viktig for barnet.

(...) og det vi gjorde da, var at jeg fortalte jenta at nå har jeg bedt mamma komme på kontoret å snakke med meg, fordi at jeg tenker at mamma må vite en del ting om det her, og da hadde jeg på forhånd sagt til jenta, hvordan er det for deg hvis jeg forteller mamma om dette. Da sa jenta; Helt greit, fortell henne at hun må slutte å slå, sa hun til meg. Så da var jeg liksom trygg på at hun synes det var greit.

Så måtte jeg ta det en runde til med henne, og snakke med henne igjen, om at nå kommer jeg til å snakke med mamma, og hvordan er det for deg å komme hjem da?

Også sa hun at det ville gå bra. Så sa jeg: selv om du tenker at det går bra så har jeg bestemt at det kommer noen fra barnevernvakta og skal snakke med deg i kveld og snakke med mamma og høre at dere har det bra.

Barnet vil jo bare beskytte seg selv

Her belyses et viktig dilemma, som illustrer hvor vanskelig det er å få vite hvordan barnets situasjon faktisk er.

Jeg tenker jo at når barnet skifter frem og tilbake på informasjon, kan det være et uttrykk for mange ting. Det kan være et uttrykk for at barnet er usikker på hva barnet skal si, de kan være usikker på om de kan si det slik som det er. Kanskje er det bedre å si det slik som det er og så trekke det tilbake. ”Uff, *det skulle jeg ikke sagt*” - usikkerhet, utrygghet tenker jeg det handler mye om. Klarer man å trekke et reelt perspektiv ut av en så utrygg situasjon? Det er jo et dilemma. Ikke fordi barnet lyver, men fordi barnet vil jo bare søke å beskytte seg selv (...).

I dette sitatet fremkommer det et eksempel på den dynamikken som Roland og Summit (1983) beskrev i forhold til hvor vanskelig det kan være for barn å fortelle om traumatiske opplevelser til flere fremmede. Når barn utviser en usikkerhet, vekslende og noen ganger tilslørte beskrivelser er det et uttrykk for, nettopp den frykten for hva det vil innebære å fortelle. Hvem barnet beskytter, vil avhenge av barnets aktuelle situasjon, men barnets kroppsspråk og usikre uttalelser gir grunnlag for å utvise årvåkenhet overfor barnet. Malloy et al., (2009) fant i sin studie at små barn som var seksuelt misbrukt av sine foreldre, og ikke opplevde støtte fra nær omsorgsperson, hadde en tendens til å nekte for at overgrep hadde funnet sted. Roland og Summit (1983) mente at barns reaksjoner på seksuelle overgrep fører til at avsløringen foregår i en prosess, hvor barnet beveger seg fra hemmeligholdelse og opplevelse av hjelpeløshet og deretter en form for tilpasning. Barnet utsetter eller utydeliggjør avsløringen og trekker ofte tilbake forklaringen (Ibid). I forlengelsen av denne forståelsen er det viktig å se betydningen av sårbarhet for familiepåvirkning og de relasjonelle faktorene som barnet balanserer mellom (Jensen et al., 2005; Malloy et al., 2007). Spørsmålet om å kunne trekke et reelt perspektiv på bakgrunn av barnets utrygge fremstilling, er et dilemma slik barnevernkonsulentene skisserer, men det er også et uttrykk for at barnet søker beskyttelse, det kommer bare utydelig frem fra barnet og krever enda mer fra barnevernkonsulentene. I møte med barn som er vekslende i avsløringsprosessen bør det som vist her gis anledning til å få snakke med barnevernkonsulentene flere ganger (Leander, 2010; Malloy et al., 2009).

Velge å se barnets kroppsspråk

Sitatet her beskriver hvordan barnevernkonsulentene foretar valg og er slik jeg ser det en vanskelig og krevende vurdering som ligger til grunn.

Med tanke på den saken jeg nevnte i sted, med den jenta, hvor det var veldig vage mistanker om seksuelle overgrep fra pappaen. Vi var mange hjelpere inne, og vi valgte, ...dette var en jente på to år, vi hadde ikke noen verbale samtalsituasjoner med henne, men vi valgte å se på hennes språk, hennes kroppsspråk. Vi lyttet til det. Vi valgte å tro på at barnet ikke kunne formidle det hun gjorde, om hun ikke hadde erfaring med det.

Evnen til å gjenkjenne og respondere adekvat på emosjonsuttrykk er essensielt i å danne tilknytning og sosiale relasjoner til andre. Denne evnen utvikles tidlig i livet og da særlig i relasjon til primær omsorgsgiver (Bowlby, 1988/1994). Ved tidlig traumatisering, som seksuelle overgrep fra nære omsorgspersoner, vil det kunne forekomme en inadekvat

utvikling av dette trygghetsreguleringssystemet (Benum, 2006). Dette betyr at barnet kan vise inadekvat atferd i en intervjusituasjon med barnevernet. Det er derfor viktig at barnevernskonsulent har den nødvendige kompetansen for å kunne *lese* og forstå de non-verbale signalene som barnet formidler i sitt samspill med barnevernkonsulenten. I sitatet ovenfor forteller barnevernkonsulenten at hun benytter barnets kroppsspråk, som er en viktig kilde for å forstå og ivareta barnet. I følge Haldis Leira (2003) vil symptomer være kroppens språk hvor symptomene sier oss at noe må endres, men ikke hva. Dette krever at barnevernskonsulenten kan skille hva som er normalt forventet og hva som er symptomer eller kjennetegn på et barns inadekvate oppvekstmiljø. Dette stiller krav til barnevernkonsulenten, da symptombildet på seksuelle overgrep er vanskelig og sammensatt (NKVTS, 2011). Det å erkjenne og se at barn utsettes for seksuelle overgrep, av sine foreldre som de er så avhengig av, kan også medføre et stort ubehag for barnevernkonsulentene, fordi det røkkes ved ens idealer om barns oppvekst og oppfatninger om sine medborgere (Dyb, 2008).

Når barnet ikke orker

En av barnevernkonsulentene trakk fram en antakelse om at hun hadde fått vite mer fra barna om hun hadde hatt mer tid til samtaler med barnet.

Jeg tenker at da vil det komme mye mer opp på bordet. For da får du, det kan jo være noen saker, jeg må bare si dette, at barnet ikke orker, eller ikke viser tegn til å ville åpne seg i det hele tatt. Og du må sitte å ha, kun en samtale om, altså kontaktetableringstema, et helt nøytralt tema, bare snakke om det, hele samtalen kanskje, fordi det barnet er ikke klar for å åpne seg. Så da er det noe med det å legge tiden til side også bare være der som barnet er. Tenke at okei, nå snakker vi om dette, neste gang kanskje vi kan snakke om, temaet et hakk nærmere. Det er sånn man må tenke, og kanskje er det sånn som psykologer tenker ikke sant, de som jobber i andrelinje tjenesten, de kan ta seg bedre tid, de kan ha tre kvarter hvor de bare snakker om skole og fotball, bare bli kjent. Mens vi skal bare rett på med en gang, og det synes jeg er et dilemma. Fordi hadde jeg hatt enda bedre tid så tror jeg vi hadde fått mye mer å gjøre, (...), eller altså fått vite mye mer da, fra barna.

For barnevernkonsulenten her vil det være meningsfullt å få lov å snakke med barn flere ganger og hun er overbevist om at hun vil få mer informasjon. Hun er villig til å legge tiden til

side, gi barnet den tiden som er nødvendig, slik at barnet kan bli trygt. Når en ser på forskning som berører dette temaet har barnevernkonsulentens antakelse om at det vil komme mer opp på bordet absolutt noe for seg. Forskning viser at når barn skal fortelle om vanskelige og traumatiske opplevelser, forteller de ofte mer nøytral informasjon i første samtale, mens det i andre og tredje samtale oppgir mer vesentlig informasjon om sine overgrepserfaringer (Leander, 2010; Malloy et al., 2007). Grunnantagelsen om at barns tanker må studeres i lys av de kontekstuelle og relasjonelle sammenhengene de utfolder seg i (Langballe, 2007), er derfor av betydning i en barnevernfaglig samtalekontekst. Spesielt når det er bekymring for at barnet kan være utsatt for vold og overgrep. På mange måter kan en si at barnevernkonsulenten må forberede og anstrenge seg for å klare å avdekke barnets forståelseshorisont og at dette må skje i en dialogisk prosess på barnets premisser. Dette kan bli utfordrende for barnevernkonsulenten, ikke bare faglig, men også i forhold til den tiden hun disponerer. I en undersøkelsessak er tiden knapp og beslutninger skal gjøres fortløpende, i tillegg har barnevernkonsulenten ansvar for flere barnevernssaker med tilsvarende krevende problematikk.

5.3.2 Når systemet svikter

I det følgende fortelles det om at det er mange saker på vent, noe som i realiteten betyr mange barn på vent. Et stort arbeidspress medfører også at sikkerheten for barnet noen ganger blir tilsidesatt. Sitatene illustrerer dette:

Det ligger mange saker på vent hele veien, men vi har jo, vi vil jo gjerne ta inn sakene så fort som overhode mulig, spesielt når det er vold og alvorlig problematikk. Men det er jo vanskelig å få gjort, vi har mye trøkk i barneverntjenesten, og ja, kanskje til og med litt for mye å gjøre, hver enkelt av oss, og da kommer vi jo ikke så fort inn i sakene, så fort som vi veldig gjerne skulle ønske at vi kunne...

(...) jeg hadde gjort forberedelsene litt for dårlig og la barnesamtalen på en fredag. Det skal man helst ikke gjøre, i hvert fall ikke når man tror at det kanskje kan dukke opp voldsproblematikk da. Det hadde jeg gjort, og jeg bestemte meg for å likevel gjennomføre selv om jeg tenkte, søren at jeg la det til en fredag, det var jo veldig dumt. Men noen ganger så er det sånn, altså timeplanen vår er full og det blir den dagen det blir. I hvert fall så dro jeg og snakket med

Når barnevernkonsulentene ikke får startet med undersøkelser, og slik vurdert barnets behov for hjelp og beskyttelse, kan mange barn bli gående i en omsorgssituasjon som ikke er god nok. Det er vist at mange barn lever med vold i familien (Pape & Stefansen, 2004; Haaland et al. 2005; Mossige & Stefansen, 2007) og at disse barna opplever det svært vanskelig (Christensen, 1988; Christensen, 1990; Øverlien & Hydén, 2007; Eriksson et al. 2011). Barn som ikke får hjelp, er i risiko for å utvikle psykiske vansker (NKVTS, 2011; Jensen, 2005). Barn som opplever vold og seksuelle overgrep risikerer å få alvorlige helsefølger også opp i voksen alder (Kirkengen, 2009; Felitti et al., 1998; Edwards et al., 2003), noe som gjør disse utfordringene til et mer samfunnsmessig ansvar enn et personlig og privat ansvar (Kirkengen, 2009). I følge Helsetilsynets rapport (2012) er det mange holdepunkter for at det er stor variasjon, både når det gjelder kvalitet og kapasitet innenfor barneverntjenesten i Norge i dag. De fant hos flere kommunale barneverntjenester at barnas oppfølging og hjelp ikke var bra nok. De påpeker at selv om kapasitet alene ikke kan forklare situasjonen mange steder, vil tilstrekkelig kapasitet innenfor barnevernet likevel være nødvendig, og er således en grunnleggende forutsetning for et kvalitativt godt barnevern. Barnevernpanelets rapport (2011) viser også at innenfor den kommunale barneverntjenesten har klientveksten vært relativt høyere enn ressurstilgangen og det forventes at flere barn skal hjelpes samtidig som kravene til de forvaltningsmessige standarder økes. Barnevernet kommer på defensiven og får ikke arbeidet godt nok med saker med avgrenset problematikk, til å forhindre ytterligere problemutvikling. Dette resulterer i flere saker med omfattende problematikk.

Oppsummering

Identifiseringsfasen er en krevende og komplisert fase for barnevernkonsulentene, hvor de skal sjonglere mellom høyt arbeidspress, tidsfrister innenfor undersøkelser og tid til samtaler med barnet. Her opplever barnevernkonsulentene at det er så mye å gjøre at det kan føre til at sikkerheten for barnet ikke nødvendigvis blir prioritert slik som planlagt. De kommer heller ikke tidsnok inn i sakene, slik som de ønsker og kan bli gående i en kontinuerlig arbeidssituasjon hvor de opplever å ikke strekke til. Likevel viser barnevernkonsulentene at de fokuserer på barnets alvorlige situasjon og at de bestreber å finne ut hvordan barnet har det. Dette viser de gjennom å tone seg inn på barnet, gi barnet mulighet til å bli trygg og slik skape en relasjon som barnet opplever meningsfylt for seg. Den interaksjonene som foregår mellom barnet og barnevernkonsulenten handler om at begge bidrar til at meningsinnholdet i samtalen kommer frem. Dette viser at den utviklings støttende funksjonen voksne har for

barnet, for eksempel foreldre og lærere (Vygotskij, 1962), også vil kunne relateres til barnevernkonsulentens rolle i møte med barnet under en samtale. Når barnevernkonsulenten søker å forstå barns risiko og utsatthet er det naturlig at de anvender sine tolkningsrammer for å begripe hva som foregår. Tolkningsrammene er de skjemaene for fortolkning som gjør det mulig å plassere, oppfatte, identifisere og navngi fenomener i eget handlingsrom (Eriksson & Dahlkild-Öhman, 2010).

6 Oppsummerende konklusjon

Denne studien belyser fenomener knyttet til barnevernkonsulentenes beskyttelses strategier når det foreligger bekymring for barn som kan være utsatt for vold i sin familie. Med særlig fokus på hvordan barns situasjon blir oppfattet og tatt alvorlig. Studien har en kvalitativ forskningstilnærming og datamaterialet er innhentet fra tematiserte intervjuer. Fenomenologi og hermeneutikk danner det metateoretiske og filosofiske forståelses grunnlaget for den empiriske undersøkelsen. Elementer fra Grounded Theory (Glaser, 1998) ble valgt som analytisk tilnærming til det empiriske materialet som ledet frem til følgende problemstilling:

Hvordan kan beskyttelsesstrategiene barnevernkonsulentene tar i bruk for å beskytte barna, beskrives og forstås ut fra et interaksjonistisk perspektiv?

Med følgende forskningsspørsmål:

- Hvordan forstår barnevernkonsulenten barnets situasjon?
- Hvordan virker informasjonen fra voldsutsatte barn inn på barnevernkonsulentens vurdering av barnets rett på beskyttelse?

Barnevernkonsulentenes refleksjoner og beskrivelser har blitt belyst gjennom et interaksjonistisk perspektiv (Mead, 1934) hvor fenomener som har fremkommet utspiller seg i en sosial prosess. Både Vygotskijs (1962) relasjonelle utviklingsteori og Bowlbys (1988) tilknytningsteori har i denne sammenheng vært nyttige forståelsesperspektiver i vekselvirkning med det som foregår i Bronfenbrenners (1979) økologiske system.

I denne studien har jeg belyst hvordan barnevernkonsulentene søker å beskytte voldsutsatte barn og hvordan disse fenomener kan inngå i kulturelle meningssammenhenger. Min kunnskap og forståelse har økt i møte med barnevernkonsulentens beskrivelser av komplekse og utfordrende valg som må tas, når det foreligger bekymring for voldsutsatte barn. Empirien viser at barnevernkonsulentene står i et komplisert spenningsfelt hvor mange interesser skal ivaretas, og at målsettingen deres er å hjelpe og beskytte utsatte barn. Herav kjerne kategorien og tittelen på oppgaven: Beskyttelse for barnet. I det følgende vil jeg fremheve de mest sentrale funn som kan ha betydning for hvordan mening konstrueres i interaksjon med den kulturelle konteksten en samtale med et barn kan være.

Barnevernkonsulentenes beskyttelsesstrategier fremkom som fenomener, ved at de først *posisjonerte seg i forhold til barnet*, deretter *intervenerte de i forhold til barnet*, det neste fenomenet viste hvordan barnevernkonsulentene søkte å *identifisere barnets behov for beskyttelse*. Innenfor hver av disse fenomenene, som jeg har kalt for faser, forekommer det underliggende fenomener som eksplisitt beskriver hva som skjer innenfor de ulike fasene.

Posisjonering i forhold til barnet

Den innledende beskyttelsesstrategien barnevernkonsulentene tok i bruk var posisjonering i forhold til barnet, og her fremkommer to fenomener: i) Å tune seg inn mot barnet og ii) Fri seg fra voldsbegrepet. Når barnevernkonsulentene tuner seg inn mot barnet, forbereder de seg til et intersubjektivt møte med et barn som kan være utsatt for vold eller overgrep. De viser gjennom sine refleksjoner at de tar stilling til at barnets funksjonsnivå er av betydning for samtalen. Barnets mulige trusselsituasjon vurderes, og det antas at det er viktig å intervenere tidlig for å få åpenhet. Her kan barnevernkonsulentene oppleve å møte barn som er lukket og avvisende med en integrert forståelse av at volden ikke skal eller kan formidles.

Barnevernkonsulenten er med å skape den kulturelle rammen i møte med barnet og er pålagt et stort ansvar for å etablere en gjensidig og felles mening og forståelse. I et slikt møte er det viktig at barnevernkskonsulenten har et avklart forhold til egne holdninger og verdier, med tanke på at det utsatte barnet speiler seg i møte med barnevernkskonsulenten og reaktiverer mentale tilknytningsskjema (Bowlby, 1988/1994). Bekymringsmeldinger er som regel sammensatt og varierte, med få nyanser av barnets alvorlighetssituasjon. Det er vist at barnevernkskonsulenten bør ha et faglig orientert blikk på voldsbegrepet fordi det kan hjelpe å avklare alvoret i barnets situasjon og de risikofaktorer som kommer i tilknytning til volden.

Intervenering i forhold til barnet

Gjennom fenomenet intervensering i forhold til barnet fremkom to ulike beskyttelsesstrategier overfor barnet, begge knyttet til rammene for samtale med barnet. Ved bruk av begge disse to beskyttelsesstrategiene fremkom fenomenet i) Lojalitetskonflikt.

Barnevernkskonsulentene erfarte at barnet kunne komme i lojalitetskonflikt overfor foreldrene både når foreldrene var til stede under samtalen, men også når de ikke var til stede. I den tradisjonelle samtalevarianten oppsto dilemmaet i forhold til å snakke med barnet alene eller sammen med en av foreldrene, eventuelt med en støtteperson til stede.

Barnevernkonsulentene så også at det kunne skape vanskeligheter for barnet å snakke med foreldrene til stede, men mente at det uansett ikke var mulig å løse barnet fra lojalitetskonflikten overfor foreldrene. Om barnevernkonsulenten velger å snakke med foreldrene først risikerer hun at barnet kan bli truet eller påvirket av sine foreldre til å ikke si noe. Velger hun å ha samtale med barnet med foreldrene til stede, kan hun også risikere at barnet ikke forteller noe av frykt for konsekvenser eller at temaet er tabuisert i familien. I noen tilfeller så vet en av foreldrene om at det har skjedd for eksempel overgrep, og støtter barnet sitt i denne prosessen, da kan det være viktig for barnet å ha mor med under samtalen.

I den parallelle samtale intervensjonen ble barnets mikromiljø (Bronfenbrenner, 1979) i større grad involvert og fremgangsmåten er mer strategisk og planmessig rettet inn mot barnet. Dette er for å unngå at foreldrene skal påvirke eller true barnet i forkant av barnesamtalen. Samtalen med barnet og samtalen med foreldrene er i denne varianten koordinert slik at samtalene foregår parallelt. Her har barnevernkonsulenten benyttet seg av den forbindelseslinjen som barnet er en del av, skolen eller barnehagen. Sikkerheten er i større grad ivaretatt for barnet her, men barnets relasjonelle og følelsesmessige behov kan, slik jeg ser det, bli forbigått.

Det som synes å være viktig å peke frem mot, er hvordan barnet i større grad kan få mulighet til å påvirke hvordan barnevernkonsulentene skal intervensjonere, slik at barnet i større grad kan oppleve kontroll og mening med å avsløre egen livssituasjon. Som vist er det ingen lett oppgave barnevernkonsulentene står overfor, likeledes er det for barnet. De står begge overfor en kulturell kontekst som gjensidig er uklar og usikker. Det er barnevernkonsulentene som må skape det stillaset som barnet trenger, både fysisk og psykologisk, slik at barnet opplever at det gir mening å fortelle og avsløre hemmeligheter som ligger skjult i barnet.

Barnevernkonsulenter er slik en del av den kulturen vi lever i og er med å skape kulturelle rammer i ulike kontekster. Dannelse av mening er sånn sett ikke en privat anliggende aktivitet, men offentlig i den forstand at den deles gjennom vår deltakelse i kulturen (Bruner, 1990).

Identifisering av barnets behov for beskyttelse

Identifisering av barnets behov for beskyttelse fremsto som et viktig fenomen, særlig med tanke på det sårbare barnets situasjon. Fenomener som viste seg her var: i) Barnets troverdighet og ii) Når systemet svikter.

Barnets troverdighet i barnesamtalen var et gjennomgående fenomen og således en utfordring for barnevernkonsulentene. Jeg har forsøkt å belyse det relasjonelle samspillet mellom barnevernkonsulentene og barnet innenfor den kulturelle konteksten som en barnesamtale vil være. I lys av en slik fortolkningsramme har jeg sett at barnevernkonsulentenes beskyttelsesstrategi kan føre til at barnet får hjelp, om barnevernkonsulentene er vår for det utsatte barnets signaler. Funn viser at barnevernkonsulentene bestreber å arbeide relasjonelt i forhold til barnet, når barnet ikke klarer å formidle seg på en troverdig måte. Her viser empirien at barnevernkonsulentene ga barnet mer tid slik at tilliten kunne etableres og skape den felles mening og forståelse i det intersubjektive møte som er så avgjørende for barnet. En fortolkning av en slik kulturell praksis og meningsdannelse har gitt meg en forståelse av at barnets sårbare situasjon er med å prege det samspillet som foregår i samtalen. Videre har studien vist at barnet ikke nødvendigvis avslører sine vonde hemmeligheter i første samtale, dette er noe som foregår i en prosess hvor barnet selv må finne en mening med å fortelle. Summit (1983) påpekte at barnet kunne oppleve det traumatisk å måtte fortelle sine overgrepserfaringer til flere fremmede, noe som fordrer til refleksjon når det avgjøres hvor samtalen skal finne sted, hvem som skal være til stede og ikke minst hvor mange muligheter barnet skal få til å fortelle. Svært mange valg i voldssaker må tas ut fra hvordan situasjonen ser ut for den enkelte, unike familie, og mange av valgene kan ikke baseres på gitte handlingsstrategier. Evnen til å tilpasse hjelpestrategier til utfordringene i den enkelte familie vil alltid være nødvendig (Steinsvåg & Heltne, 2011)

I fenomenet når systemet svikter fremkommer det en forståelse av at det er mange barn som står på venteliste for å få hjelp. Dette gjenspeiler også barnevernkonsulentenes utfordring i forhold til antakelsen om å komme raskt i posisjon til familien for å få mer åpenhet fra partene. Noe de ikke alltid klarer, nettopp fordi arbeidsmengden er stor. Dette forstås å være en utfordring for barnevernkonsulentene, som kanskje også utgjør et psykologisk arbeids- og tidspress når de vet at utsatte barn står på vent og trenger beskyttelse og hjelp. Funn viser også at høyt arbeidspress hos barnevernkonsulentene kan sette barnets sikkerhet i fare. De må foreta vanskelige valg for å komme gjennom alle arbeidsoppgaver og rekke tidsfrister. Slik kan barnets sikkerhet komme i bakgrunnen, selv om sikkerhetsopplegget er planlagt for barnet i forkant. Sett i lys av hva voldsutsatte barn kan stå oppe i, vil dette være en risiko som kan føre til at beskyttelsen brister for barnet.

Denne studien peker på flere viktige utfordringer som gir grunnlag for diskusjon og videre forskning. Den har også tydeliggjort hvilket komplekst arbeidsfelt barnevernkonsulentene står i når de anvender sine beskyttelsesstrategier over for utsatte barn.

Det er særlig to funn i denne studien som peker frem mot behov for mer forskningsbasert kunnskap. i) Intervenering i forhold til barnet. De to interveneringsstrategiene, tradisjonelle og parallelle samtaler, viste at det ennå er uklare rammer for hvordan utsatte barn kan ivaretas fullt ut når samtalen skal tilrettelegges. Lojalitetskonflikten kan vi muligens ikke fri barnet fra, men vi kan bestrebe en bedre metodisk intervenering som passer for barnet, på barnets premisser. Det andre funnet som særlig utpekte seg var ii) Barnets troverdighet. Voldsutsatte barn, er svært sårbare barn, som kan formidle seg uklart for så å trekke tilbake sine beskrivelser. Det er vist at barnet trenger tid i avsløringsprosessen og for at det skal skje må det etableres en felles mening og forståelse i det subjektive møte. Hvordan kan dette forenes med den tiden barnevernkonsulentene har til disposisjon og med høyt arbeidspress?

Det kvalitative forskningsintervju basert på analyse av dokumenter, synes å fungere godt som innsamlingsmetode for å få svar på problemstilling og forskningsspørsmål. Om studien har relevans må bli opp til den enkelte leser å vurdere, men om den leses av fagpersoner eller studenter innenfor barnevernfeltet så kan denne studien ha relevans.

7 Litteraturliste

- Andenæs, A. (1997). Fra usynlig offer til synlig aktør. Å ta dagliglivet på alvor i barnevernsarbeid. I E. Backe-Hansen & Havik, T (red.), *Barnevern på barns premisser*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Backe-Hansen, E. (2004). *God nok omsorg. Riktige beslutninger i barnevernet*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Backe-Hansen, E. (2008). God praksis i forhold til bevegelige mål. I R. Dahle & Hennum, N (red.), *Barneverntjenestens håndtering av saker med vold og seksuelle overgrep*. Nova. Rapport 5/08.
- Balvig, F. (2000). Fra voldens nutidshistorie. I R. Saur (red.), *Voldens ofre – vårt ansvar. Rapport fra nordisk fag- og forskningskonferanse*. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Barnelova (1981). Lov om barn og foreldre m.v. 8.april nr. 7.
- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester av 17. juli nr. 100.
- Barne- og familiedepartementet (2005). *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn 2005-2009 Q-1085*. Oslo: Departementet.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2009). *Snakk med meg! En veileder om å snakke med barn i barnevernet*. Q- 1156 B. Oslo: Departementet.
- Barnekonvensjonen. (1989). *FNs konvensjon om barns rettigheter. Vedtatt i FNs generalforsamling 20. November 1989*.
- Befring, E. (2008). Forebygging i en psykososial kontekst. I E. Befring & Tangen, R (red.), *Spesialpedagogikk*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Bengtson, M., Steinsvåg, P. Ø., & Terland, H. (2004). *Ungdom bak volden. Forståelse og behandling av ungdom med volds- og aggresjonsproblemer*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Benum, K. (2006). Når tilknytningen blir traumatisert. I T. Anstorp., Benum, K & Jacobsen, M (red.), *Dissosiasjon og relasjonstraumer. Integrering av det splittede jeg*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bjørndal, A., Flottorp, S. & Klovning, A. (2007). *Kunnskapshåndtering i medisin og helsefag*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Borge, A. I. H. (2010). *Resiliens. Risiko og sunn utvikling* (2.utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Bowlby, J. (1988/1994). *En sikker base. Tilknytningsteoriens kliniske anvendelser*. København: Det lille Forlag.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development. Experiments by nature and design*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bruner, J. (1990). *Acts of meaning*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bø, I. (2000). *Barnet og de andre* (3. utg.). Otta: Universitetsforlaget.
- Cater, Å. K. (2010). Barns beskrivelser og tolkninger av fedres vold. I M. Eriksson., Cater, Å. K., Dahlkild-Öhman, G. & Näsmann, E (red.), *Barns stemmer om vold. Å tolke og forstå*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Cater, Å. K., & Överlien, C. (2010). Etske dilemmaer i kvalitativ forskning med barn som har opplevd vold. I M. Eriksson., Cater, Å. K., Dahlkild-Öhman, G. & Näsmann, E (red.), *Barns stemmer om vold. Å tolke og forstå*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Christensen, E. (1988). Opvækt eller overlevelse: *Psykisk forsvar mod vold og strategier for overlevelse hos 4-6 årige børn i familier med hustrumishandling*. København: Sikon.
- Christensen, E. (1990). *Børnekår. En undersøgelse om omsorgsvigt i relation til børn og unge i familier med hustrumishandling*. Nordisk Psykologi, monograph 31. København: Akademiske Forlag.
- Clausen, S. -E., & Kristofersen, L. B. (2008). Barnevernsklinter i Norge 1990-2005. En longitudinell studie. Nova rapport 3.

- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode. – en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalenberg, C. J. (1996). Fantastic elements in child disclosures of abuse. *APSAC Advisor*, 9, 1-10.
- Dyb, G. (2008). Seksuelle overgrep. I Ø. Kvello (red.), *Om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Eriksson, M., & Näsman, E. (2010). Intervjuer og barns delaktighet. I M. Eriksson., Cater, Å. K., Dahlkild-Öhman, G. & Näsmann, E (red.), *Barns stemmer om vold. Å tolke og forstå*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Eriksson, M., & Dahlkild-Öhman, G. (2010). Motstridende forståelser av risiko og risikovurderinger i familierettssammenhenger. I M. Eriksson., Cater, Å. K., Dahlkild-Öhman, G. & Näsmann, E (red.), *Barns stemmer om vold. Å tolke og forstå*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Everson, M. (1997). Understanding bizarre, improbable, and fantastic elements in children's accounts of abuse. *Child Maltreatment*, 2, 134-149.
- Faller, K. C., Cordisco-Steele, L. & Nelson-Gardell, D. (2010). Allegations of sexual abuse of a child: What to do when a single forensic interview isn't enough. *Journal of child sexual abuse*, 19, 572-589.
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P. & Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading cause of death in adults: The adverse childhood experiences (ACE) study. *American Journal of Preventive Medicine*, 14, 245-258.
- Finkelhor, D., Ormrod, R. & Turner, H. A. (2007). Polyvictimization and trauma in a national longitudinal cohort. *Development and Psychopathology*, 19, 149-166.
- Finkelhor, D., Shattuck, A., Turner, H. A., Ormrod, R. & Hamby, S. L. (2011). Polyvictimization in developmental context. *Journal of Child & Adolescent Trauma*. 4, 291-300.

- Fog, J. (1992). Den moralske grund i det kvalitative forskningsinterview. *Nordisk Psykologi*, 44, 212-229.
- Fossheim, Hallvard J. (2009) "Konfidensialitet". De nasjonale forskningsetiske komiteer. Lokalisert 6.april 2012. Tilgjengelig på <http://www.etikkom.no/no/FBIB/Temaer/Personvern-og-ansvar-for-den-enkelte/Konfidensialitet/>.
- Gadamer, H. G. (1960/1990). *Sannhet og metode: grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk* (L: Holm-Hansen, overs.). Oslo: Pax Forlag.
- Gamst, K. T. (2011). *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gamst, K. T., & Langballe, Å. (2004). *Barn som vitner: En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør: utvikling av en avhørsmetodisk tilnærming*. Avhandling (dr. polit.), Universitetet i Oslo, Det utdanningsvitenskapelig fakultet.
- Glaser, B. G. (1998). *Doing grounded theory – issues and discussions*. Mill Valley, California: Sociology Press.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory. Strategies for qualitative research*. New York: Aldine de Gruyter.
- Haaland, T., Clausen, S, -E. & Schei, B. (2005). *Vold i parforhold. – ulike perspektiver. Resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge*. NIBR-rapport 2005:3.
- Hartman, J. (2001). *Grundad teori. Teorigenerering på empirisk grund*. Malmö: Studentlitteratur.
- Havnen, K., Christiansen, Ø. & Havik, T. (1998). Når gir barnevernet hjelp? Kartlegging av barneverntjenesta sine beslutningar i meldings- og undersøkingssaker. *Barnevernets Utviklingssenter på Vestlandet*. Rapport nr. 2/98, Bergen.
- Helsetilsynet. (2012). Helsetilsynet: tilsyn med barnevern, sosial- og helsetjenesten. *Rapport fra Helsetilsynet 2/2012*.

- Heltne, U., & Steinsvåg, Ø. (2011). Barnevernets arbeid med familievold; sentrale utfordringer og utvikling av rutiner. I U. Heltne & Steinsvåg, P. Ø (red.), *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hjemdal, O. K., Pape, H. & Stefansen, K. (2004). Innledning. I H. Pape & K. Stefansen (red.), *Publikasjonsserie fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Rapport nr. 1*.
- Hydén, M. (1995). *Kvinnomisshandel inom äktenskapet. Mellan det omöjliga*. Stockholm: Liber forlag.
- Isdal, P. (2000). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Jacobsen, D. I. (2003). *Forståelse, beskrivelse og forklaring. Innføring i samfunnsvitenskapelig metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Jensen, T. K. (2007). Hvordan kan vi forstå og hjelpe barn og ungdom som har vært utsatt for traumer? I H. Haavind & Øvreeide (red.), *Barn og unge i psykoterapi*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Jensen, T. K., Guldbrandsen, W., Mossige, S., Reichelt, S. & Tjersland, O. A. (2005). Reporting possible sexual abuse: A qualitative study on children's perspectives and the context for disclosure. *Child Abuse & Neglect*. 29, 1395-1413.
- Justis- og politidepartementet (2007). Vendepunkt. *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011*. G-0398. Oslo: Departementet.
- Killén, K. (2004). *Sveket* (3.utg.).Oslo: Kommuneforlaget.
- Kirkengen, A. L. (2009). *Hvordan krenkede barn blir syke voksne* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kjørholt, A. K. (2010). Barn som samfunnsborgere - til barnets beste? I A. T. Kjørholt (red.), *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Korsnes, O., Andersen, H. & Brante, T. (red.). (1997). *Sosiologisk leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B. & Lozano, R. (2002). Child abuse and neglect by parents and other caregivers. I E. G. Krug., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B & Lozano, R (Eds.), *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization, 2002.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2010). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lamb, M. E., Stenberg, K., & Esplin, W. P. (1998). Conducting investigative interviews of alleged sexual abuse victims. *Child Abuse & Neglect*, 22, 813-823.
- Lande, S. B., & Lande, B. (2000). Barns utvikling av motstandskraft og sårbarhet. I L. Weisæth & Dalgard, O. S (red.), *Psykisk helse. Risikofaktorer og forebyggende arbeid*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Langballe, Å. (2007). Forholdet mellom frie og spontane beretninger fra barn i dommeravhør, og påliteligheten i barnets utsagn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 44, 7, 868-877.
- Langballe, Å., Gamst, K. T. & Jacobsen, M. (2010). *Den vanskelige samtalen. Barneperspektiv på barnevernarbeid. Kunnskapsbasert praksis og handlingskompetanse*. Rapport 2/2010. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Lauritzen, G., & Waal, H. (2003). Sammenheng mellom rusmiddelbruk og psykisk helse i et generasjonsperspektiv. I K. Killén & Olofsson, M (red.), *Det sårbare barnet. Barn, foreldre og rusmiddelproblemer*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Leander, L. (2010). Police interviews with child sexual abuse victims: Pattern of reporting, avoidance and denial. *Child Abuse & Neglect*, 34 192-205.
- Leira, H. (1990). Fra tabuisert traume til anerkjennelse og erkjennelse. Del 1. Om arbeid med barn som har erfart vold i familien. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 27, 1, 16-22.
- Leira, K. L. (2003). *Det gode nærvær. Kulturens psykologiske betydning*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Levin, I., & Trost, T. (1996). *Å forstå hverdagen. Med et symbolsk interaksjonistisk perspektiv*. Otta: Tano.
- Magnussen, S. (2007). *Vitnepsykologi. Pålitelighet og troverdighet i dagligliv og rettssal*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Malterud, K. (2002). Qualitative methods in medical research – preconditions, potentials, and limitations. *Tidsskrift for den norske legeforening*, 25, 2468-72
- Martinussen, W. (2002). *Samfunnsliv. Innføring i sosiologiske tenkemåter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mead, G. H. (1934). *Mind, Self and Society. From the stand point of a social behaviorist*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Midjo, T. (1992). *Barn på krisesenter for mishandlede kvinner: et forprosjekt*. Rapport. Norsk senter for barneforskning nr. 25. Trondheim: Norsk senter for barneforskning.
- Mossige, S., & Stefansen, K. (red.) (2007). *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole*. Oslo: NOVA, Rapport 20/2007.
- NOU 2003: 31. *Retten til et liv uten vold. Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*. Oslo: Justis- og politidepartementet 4. desember 2003.
- NOU 2012: 5. *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 6. februar 2012.
- Näsmann, E., Cater, Å. K. & Eriksson, M. (2010). Perspektiver på barns stemmer om vold. I M. Eriksson., Cater, Å. K., Dahlkild-Öhman, G. & Näsmann, E (red.), *Barns stemmer om vold. Å tolke og forstå*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Nygren, P. (1995). *Profesjonelt barnevern som barneomsorg. Fra teori til verktøy*. Oslo: Adnotam Gyldendal.

- Pape, H., & Stefansen, K. (red.) (2004). *Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (NKVTS). Rapport nr. 1.
- Raundalen, M. (2011). Vi må snakke med barna om volden. I U. Heltne & Steinsvåg, P. Ø (red.), *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ringdal, K. (2007). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvalitativ metode* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Roland, C., & Summit, M. D. (1983). The child sexual abuse accommodation syndrome. *Child Abuse & Neglect*, 7, 177-193.
- Sandberg, K. (2010). Barns rett til medbestemmelse – et juridisk perspektiv. I A. K. Kjørholt (red.), *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Sandberg, K. (2009). Barns rett til å bli hørt. I N. Høstmælingen., Kjørholt, E. S & Sandberg, K (red.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Simonsen, S. & Nylenna, M. (2005). *Helseforskningsrett: Den rettslige regulering av medisinsk og helsefaglig forskning*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Smith, L. (2009). FNs konvensjon om barnets rettigheter. I N. Høstmælingen., Kjørholt, E. S & Sandberg, K (red.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- SSB (2011). Stadig fleire barn får hjelp frå barnevernet. Lokalisert 1. oktober, 2011. Tilgjengelig fra http://www.ssb.no/emner/02/barn_og_unge/2011/barnevern/
- Stang, E. G. (red.). (2007). *Det er barnets sak. Barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Strandbu, A. (2010). Barnets deltakelse og barnets beste i barnevernet. I A. T. Kjørholt (red.), *Barn som samfunnsborgere. – til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Strandbu, A., & Vis, S. A. (2008) *Barns deltakelser i barnevernssaker*. Barnevernets Utviklingssenter i Nord-Norge 2008.

- Tamb, M. E., Sternberg, K. J. & Esplin, P. W. (1998). Conducting investigative interviews of alleged sexual abuse victims. *Child Abuse & Neglect*, 22, 813- 823.
- Thagaard, T. (2003). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Tiller, P. O. (2000). *Studier i barndom*. Oslo: Høyskoleforlaget
- Tiller, P. O. (2010). Barns medvirkning i forskning om barns levekår. *Barn*, 28, 71-79.
- Torvik, F. A., & Rognmo, K. (2011). *Barn med foreldre som har psykiske lidelser eller som misbruker alkohol*. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt. Rapport 2011: 4.
- Qvortrup, J. (2010). Om børns rettigheter i voksensamfundet. I A. T. Kjørholt (red.), *Barn som samfunnsborgere. – til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Vygotskij, L. (1962). *Thought and Language*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Wettrhus, A. (2009). *Barnesamtalen i barnevernet – hva fører den til? En kvalitativ studie av hvordan en dialogisk samtalemetode for barn i barnevernet virker inn på barnevernsperspektivet i saksbehandlingen*. Master i sosialt arbeid, Avdeling for samfunnsfag, Høgskolen i Oslo.
- Överlien, C. (2007). Barn som opplever pappas våld mot mamma – vad säger forskningen? *Nordisk sosialt arbeid*. 27 (4), 238-250.
- Överlien, C., & Hydén, M. (2007). Att tvingas lyssna. Hur barn bevittnar pappas våld mot mamma. *Barn*, 25 (1), 9-25.
- Överlien, C., & Sogn, H. (2007). *Kunnskap gir mot til å se og trygghet til å handle*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (NKVTS). Rapport nr. 3.
- Øverlien, C., Jacobsen, M & Evang, A. (2009). *Barns erfaringer fra livet på krisesenter. En landsomfattende studie om flukten, oppholdet og forestillinger om fremtiden*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Rapport nr. 2/2009.
- Øvreeide, H. (2009). *Samtaler med barn: Metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner* (3. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

8 Vedlegg

Informasjonsskriv til barneverntjenesten i Anonym Kommune

Jeg jobber for tiden med min erfaringsbaserte masteroppgave i psykososialt arbeid, - selvmord, rus, vold og traumer, hvorav min fordypning ligger innenfor vold og traumefeltet.

Tittelen er som følger:

Barneperspektivet på det organisatoriske nivå. *En kvalitativ studie av rettighets- og beskyttelsesperspektivet når barnesamtalen anvendes i barnevernet ved bekymring om vold i nære relasjoner.*

Målet med prosjektet er å undersøke hvilke sikkerhetsvurderinger barneverntjenesten gjør og hvordan barnet blir ivaretatt, når det er bekymring for om barnet er utsatt for vold og barnet har fortalt om vold. For å utforske dette har jeg operasjonalisert følgende forskningsspørsmål:

- Hvordan forstår barnevernkonsulentene barnets situasjon?
- Når barnesamtalen anvendes i barneverntjenesten ved bekymring om vold i nære relasjoner, hvordan blir barnet beskyttet og ivaretatt, før-, under – og etter at barnet har fortalt om vold?

Dr. polit., Åse Langballe som er min veileder på masterprosjektet, er ansatt ved NKVTS.

Den dialogiske samtalemetodikken (DCM) er tatt i bruk i barneverntjenesten i Anonym kommune. Forskning viser at en ved benyttelse av DCM fremskaffer mer informasjon fra barna om vold de er utsatt for, enn hva vanlig praksis gjør (Langballe, Gamst & Jacobsen 2010). Erfaring fra barnevernfeltet har vist at dette gir nye utfordringer knyttet til arbeidet med de involverte barna. En utfordring er at barnet løper en risiko for å bli utsatt for ny vold ved å fortelle. Noe som leder til en annen utfordring, som handler om hvordan barneverntjenesten kan beskytte barnet for vold, før- og etter at barnet har fortalt om vold i sin familie.

Barnevernkonsulentene som har fått opplæring i den dialogiske samtalemetodikken og til daglig arbeider med undersøkelser og oppfølging av barnevernssaker hos dere er derfor viktige potensielle kilder for mitt masterprosjekt.

Jeg ønsker å gjennomføre en analyse av anonymiserte saksdokumenter i ca. 10 undersøkelsessaker jf. Barnevernloven § 4-3 som er utarbeidet av barnevernkonsulenter som har fått opplæring i den dialogiske samtalemotodikken. I de tilfeller barnevernkonsulentene ikke har arbeidet aktivt i undersøkelsessaker, kan alternative dokumenter til en undersøkelsessak være fra en oppfølgingssak. Her vil referat/journalnotat fra samtale med barn som har fortalt om vold i sin familie være relevant, og de 5 påfølgende dokumentene fra dette dokumentførte referatet.

Jeg ønsker at barnevernkonsulentene selv velger ut de sakene de mener er relevant for min forskning. Dokumentene må vise til at vold har vært tema i bekymringsmeldingen, eller i samtale med barnet. Innholdsanalysen av saksdokumentene vil danne grunnlag for utvikling av forskningsspørsmål som skal brukes i semistrukturerte intervjuer. Som oppfølging til dette ønsker jeg å få intervju 3-5 av barnevernkonsulentene.

Tematikken vil være;

Barnevernkonsulentenes utfordringer og tanker knyttet til:

- Barnets rettigheter ved bekymring om barns utsatthet for vold i nære relasjoner.
- Beskyttelsesperspektivet ved bekymring om barns utsatthet når barnet har fortalt om vold i sin familie.
- Skjæringspunktet mellom rettighets- og beskyttelsesperspektivet når barnet har fortalt om vold.

Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) og barnevernsjef (ikke navngitt her) har gitt meg tillatelse til å arbeide med prosjektet ved Anonym barneverntjeneste.

Det vil bli brukt lydopptak under intervjuet, fordi samtalen skal transkriberes. Lydopptaket vil bli destruert ved prosjektslutt.

Alle variable personopplysninger, som navn, alder, kjønn og eventuelle bakgrunnsopplysninger vil bli anonymisert, også arbeidssted/kommune. Ingen personlige opplysninger skal kunne gjenkjennes ved prosjektslutt i mai 2012. Det er likevel en mulighet for at ledelsen eller kollegaer ved kontoret vil kunne kjenne igjen barnevernkonsulentene

gjennom min masteroppgave.

Jeg vil ikke kunne kopiere eller ta med ut av barnevernets lokaler noen saks- eller personopplysninger. Kun aidentifiserte opplysninger vil bli tatt med ut fra barnevernets kontor. Deltakelse er frivillig og skal ikke få noen negative konsekvenser for dem som deltar. Dere kan videre trekke dere uten begrunnelse.

Mitt ønske til barneverntjenesten:

1. Kan barnevernkonsulentene selv få velge ut ca. 10 saker? Kan barneverntjenesten anonymisere saksdokumentene før jeg får tilgang på dem, også vedrørende hvem som har utarbeidet dokumentene? Her må alle variable personopplysninger anonymiseres. Kontrollere at jeg, som er ansatt i samme tjeneste ikke har hatt noen befatning med sakene.

2. Kan jeg få intervju 3-5 barnevernkonsulenter som har fått opplæring i den dialogiske samtalemetoden og til daglig arbeider med undersøkelser og oppfølging av barnevernssaker? Jeg vil bruke ca. 30-45 minutter på hvert intervju.

Jeg ønsker å gjennomføre intervjuene i løpet av oktober/november dette året. Tid og sted for intervjuene avtales med hver enkelt ettersom det passer for barnevernkonsulentene i deres arbeidstid. Gi meg gjerne beskjed så snart som mulig om barnevernkonsulentene kan delta (tlf.: 98408850) eller på mail; randi.dirks@conforte.no eller randi.dirks@anonym.kommune.no

Enn så lenge håper jeg på velvillig behandling av denne henvendelsen!

Med vennlig hilsen Randi Eline Dirks.

Forespørsel om intervju av barnevernkonsulenter ved barneverntjenesten.

Jeg jobber for tiden med min erfaringsbaserte masteroppgave i psykososialt arbeid, hvor min fordypning ligger innenfor vold og traumefeltet. Tittelen er som følger:

Barneperspektivet på det organisatoriske nivå. En kvalitativ studie av rettighets- og beskyttelsesperspektivet når barnesamtalen anvendes i barnevernet ved bekymring om vold i nære relasjoner.

Den dialogiske samtalemetoden er tatt i bruk hos barneverntjenesten i Anonym kommune og du har vært en viktig del av dette implementeringsprosjektet. Kunnskapen og erfaringen du har, å samtale med barn om sensitive tema, mener jeg er relevant for å belyse forsknings spørsmål i min masteroppgave. Se også vedlegg, for mer informasjon om prosjektet (prosjektbeskrivelse).

I denne forbindelse vil jeg spørre deg om å få ett intervju med deg om følgende tema:

Dine utfordringer og tanker knyttet til:

- Barnets rettigheter ved bekymring om barns utsatthet for vold i nære relasjoner.
- Beskyttelsesperspektivet ved bekymring om barns utsatthet når barnet har fortalt om vold i sin familie.
- Skjæringspunktet mellom rettighets- og beskyttelsesperspektivet når barnet har fortalt om vold.

Min veileder er Åse Langballe ved Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress (NKVTS). Masterprosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste. Barnevernsjef (ikke navngitt her) har gitt meg tillatelse til å arbeide med prosjektet ved Anonym barneverntjeneste.

Det vil bli brukt lydopptak under intervjuet, fordi samtalen skal transkriberes. Lydopptaket vil bli destruert ved prosjektslutt. Alle variable personopplysninger, som navn, alder, kjønn og eventuelle bakgrunnsopplysninger vil bli anonymisert, også arbeidssted/kommune. Ingen personlige opplysninger skal kunne gjenkjennes ved prosjektslutt i mai 2012 – i masteroppgaven. Det er likevel en mulighet for at ledelsen eller noen av dine kollegaer ved kontoret vil kunne kjenne igjen deg gjennom min master oppgave.

Jeg vil ikke kunne kopiere eller ta med ut av barnevernets lokaler noen saks-eller personopplysninger. Kun aidentifiserte opplysninger vil bli tatt med ut fra barnevernets kontor. Lydopptak vil bli destruert ved prosjektslutt.

Jeg ønsker å gjennomføre intervjuet i løpet av oktober/november dette året. Tid og sted for intervjuet avtales med hver enkelt ettersom det passer for dere i løpet av arbeidstiden. Jeg vil bruke ca. 30-45 minutter på intervjuet med deg.

Gi meg gjerne beskjed så snart som mulig om du vil delta (tlf.: 98408850) eller på mail; randi.dirks@conforte.no eller randi.dirks@anonym.kommune.no

Se også vedlagt samtykkeskriv.

Med vennlig hilsen Randi Eline Dirks.

SAMTYKKE

Jeg gir mitt samtykke til å bli intervjuet av ovennevnte student, under forutsetning av at alle opplysninger blir anonymisert. Likeledes samtykker jeg til at det blir brukt lydopptaker under intervjuet.

Videre kan jeg trekke tilbake samtykke uten begrunnelse, når som helst. Det skal ikke medføre negative konsekvenser for meg å gi samtykke eller trekke dette tilbake på et senere tidspunkt.

Sted og dato:

Barnevernkonsulentens underskrift:

Intervju/temaguide

Innledende informasjon: Forutsetter at lovverket er kjent, samt at barnesamtalens fremgangsmåte er kjent for meg, -og at temaet er knyttet til voldsutsatte barn.

Fase 1.

- **Kan du fortelle meg hva som er viktig når du planlegger en samtale med barnet?**

Kan du utdype hvorfor dette er viktig?

Kan du gi noen eksempler på en slik planlegging?

Fase 2.

- **Hva mener du er det viktigste for barnet under samtalen?**

Har du noen erfaringer som du kan dele, ved å vise til eksempler?

Har du opplevd at det oppstår dilemmaer under samtaler? – kan du beskrive for meg hvordan dette utspiller seg.

Fase 3.

- **Hva er etter din mening de viktigste utfordringene når du har fått informasjon fra barnet?**

Har du eksempler på hvordan du har håndtert slike utfordringer?

Hva er din erfaring når det gjelder oppfølgingen i etterkant av barnesamtalen?

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Åse Langballe
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress
Kirkeveien 166, Bygning 48
0407 OSLO

Vår dato: 20.09.2011

Vår ref: 27738 / 3 / PB

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

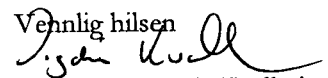
Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 16.08.2011. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 20.09.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

27738	<i>Barneperspektivet på det organisatoriske nivå. En kvalitativ studie av rettighets- og beskyttelsesperspektivet når barnesamtalen anvendes i barnevernet ved bekymring om vold i nære relasjoner</i>
Behandlingsansvarlig	Unirand AS, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Åse Langballe
Student	Randi Eline Dirks

Etter gjennomgang av opplysninger gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon, finner vi at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningslovens §§ 31 og 33.

Dersom prosjektopplegget endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for vår vurdering, skal prosjektet meldes på nytt. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html.

Vedlagt følger vår begrunnelse for hvorfor prosjektet ikke er meldepliktig.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Pernilla Bollman

Kontaktperson: Pernilla Bollman tlf: 55 58 24 10
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Randi Eline Dirks, Lupinveien 28, 1346 GJETTUM

I forbindelse med prosjektet skal studenten få utlevert anonymiserte saksdokumenter fra barnevernstjenesten i ti forskjellige saker. Anonymisering av materialet innebærer at en ansatt i barnevernstjenesten med naturlig tilgang til samtlige saker (merkantilt ansatt) gjennomgår dokumentene og fjerner alle direkte (navn/fødselsnummer/kontaktopplysninger) og indirekte (potensielt gjenkjennelige omstendigheter og situasjonsbeskrivelser mv.) personidentifiserende opplysninger.

Etter at studenten har gjennomført en dokumentanalyse av det anonymiserte barnevernsmaterialet skal hun intervju 3-5 barnevernsansatte om temaer/problemstillinger som studenten finner relevante på bakgrunn av dokumentanalysen. I forbindelse med intervjuene skal ingen direkte eller indirekte personidentifiserende opplysninger om informantene registreres. Intervjuer vil bli tatt opp på analoge lydopptak som vil bli slettet umiddelbart etter at transkribering er foretatt. Stemmer på lydopptak kan sies å være personopplysninger, men ikke-sensitive personopplysninger som behandles på analoge lydopptak faller i praksis utenfor meldeplikten.

Personvernombudet for forskning finner at det aktuelle prosjektet slik det er beskrevet (jf. telefonsamtale med studenten 20.09.2011) ikke medfører meldeplikt i henhold til personopplysningsloven.